

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI**

**TÜRK CEZA ADALET SİSTEMİNDE
UZLAŞMA KURUMU**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Esra AKÖZEK

BURSA - 2016

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI**

TÜRK CEZA ADALET SİSTEMİNDE UZLAŞMA KURUMU

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Esra AKÖZEK

**Danışman:
Yard. Doç. Dr. Timuçin KÖPRÜLÜ**

BURSA - 2016

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Hukuk Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Bilim Dalı'nda 701080007 numaralı Esra AKÖZEK'in hazırladığı "Türk Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma Kurumu" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 08/04/2016 günü 11:00 – 12:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu

Başkanı)

Yard. Doc. Dr. Timuçin Köprülü

Uludağ Üniversitesi

Üye

Doc. Dr. Cavid Abdullahzade

Ankara Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Zeynel Temel Kangal

Uludağ Üniversitesi

08.04.2016

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 26/04/2016

Tez Başlığı: Türk Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma Kurumu

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 152 sayfalık kısmına ilişkin, 26/04/2016 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezim benzerlik oranı % 3'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

02/05/2016

Adı Soyadı : Esra AKÖZEK
Öğrenci No : 701080007
Anabilim Dalı : Hukuk
Programı : Kamu Hukuku
Statüsü : Y.Lisans Doktora

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Türk Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma Kurumu" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde inihâl ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

02/05/2016

Adı Soyadı : Esra AKÖZK

Öğrenci No : 701080007

Anabilim Dalı : Hukuk

Programı : Kamu Hukuku

Statüsü : Y.Lisans Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Esra AKÖZEK
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Hukuk Anabilim Dalı
Bilim Dalı : Kamu Hukuku
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XII + 139
Mezuniyet Tarihi :/...../20.....
Tez Danışmanı : Yard. Doç. Dr. Timuçin KÖPRÜLÜ

TÜRK CEZA ADALET SİSTEMİNDE UZLAŞMA KURUMU

Uzlaşma kurumunun asli amacı adaletin sağlanmasıdır. Uzlaşma kurumu, adaleti hem mağdur hem şüpheli/sanık hem de toplum için sağlamaya çalışmaktadır.

Uzlaşma kurumu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile birlikte ülkemizde uygulanmaya başlamıştır. Konu ile ilgili yürürlükte olan bir yönetmelik de bulunmaktadır. Yasal düzenlemelerin olumlu yönleri olduğu gibi eksiklikleri de mevcuttur. Ama uzlaşma kurumunun amaçlarının gerçekleşmesinin sağlanması ve etkin bir şekilde uygulanması için, hakimlerin, savcılarının ve toplumun uzlaşma kurumu hakkında eğitilmesi ve konusunda uzman uzlaştırmacıların yetiştirilmesi gerekmektedir. Günümüzde bu konularda çok ciddi eksiklikler yaşanmaktadır. Söz konusu eksikliklerin, Adalet Bakanlığı aracılığıyla hakim ve savcılar için özel ve katılımı zorunlu eğitimler düzenlenmesi, uzlaştırmacı yetiştiren seminerler ve kurslar organize edilmesi, adalet saraylarında uzlaştırmacıların uzlaşma sürecinde kullanabilecekleri ve gizli görüşmeler yapmaya uygun mekanlar hazırlanması, baroların da yardımı ile toplumu bilgilendirmek amacıyla konferanslar düzenlenmesi ve uzlaştırma kitapçıklarının basım-yayım, internet vb yollarla halka ulaştırılması gibi çeşitli çalışmalar yapılması ile giderilmesi mümkündür. Konu ile ilgili olarak özverili bir şekilde çalışılması durumunda, bu çalışmaların sonuç vereceği ve uzlaşma kurumu hakkına doğru bilincin oluşacağı bir gerçektir. Kanımızca uzlaşma kurumu pek çok amaca hizmet edecek, toplumun hoşgörüsünü arttıracak, bireylerin dışlanmamasına aksine toplum içine dahil edilmesine sebep olacak, ihtilafların tarafları yıpratmadan kısa bir süre içinde nihayete ermesine yardımcı olacak bir kurumdur. Uzlaşma kurumu mağdura, şüpheli/sanığa, topluma ve yargı organlarına hizmet etmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı, üstünde çalışılmaya ve önemsenmeye değer bir konudur.

Tez çalışmamızın ilk bölümünde, uzlaşma kavramı ve hukuksal niteliği, uzlaşma kurumunun doğumu üzerinde etkisi olan hususlar, kurumun benzer kurumlarla olan ilişkisi, kurumun yabancı hukuklardaki durumu, Ceza ve Ceza Usul Kanunundaki temel ilkeleri ile olan ilişkisi irdelenmiş, ikinci bölümde uzlaşma kurumunun düzenleniş biçimi, koşulları ve usulü incelenmiş, sonuç bölümünde ise, uzlaşmanın sonuçları ve faydaları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler:

Uzlaşma, Uzlaştırmacı, Onarıcı Adalet, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü

ABSTRACT

Name and Surname : Esra AKÖZEK
University : Uludağ University, Bursa, Turkey
Institute : Social Sciences Institute
Field : Law
Branch : Public Law
Degree Awarded : Master's Thesis
Number of Pages : XII + 139
Degree Date :/...../20.....
Supervisor : Assistant Prof. Dr. Timuçin KÖPRÜLÜ

RECONCILIATION IN TURKISH CRIMINAL JUSTICE SYSTEM

The fundamental purpose of reconciliation is to secure the justice. Reconciliation means trying to secure justice not only for victim or for the suspect/accused but also for the society.

Reconciliation entered into Turkish law with the enactment of the Turkish Penal Code numbered 5237, the Code of Criminal Procedure numbered 5271 and the Child Protection Code numbered 5395. There is a regulation in force concerning this matter, as well. While there are some positive aspects of the legal arrangements, there are also some deficits. In addition, judges, prosecutors and the society need to be trained for reconciliation and expert reconcilers need to be educated for reconciliation to serve its purposes and to be practiced effectively. However, there are currently serious deficiencies regarding these issues. These deficiencies can be filled if obligatory training seminars special for judges and prosecutors are organized by the Ministry of Justice, seminars and training courses are held to train reconcilers, reconciliation rooms are made available in courthouses for confidential communications during reconciliation processes, conferences are organized to increase public awareness in cooperation with bar associations, booklets about reconciliation are distributed to public via press, internet, etc. It is a fact that if a selfless endeavor is made, these efforts will come to a successful conclusion and the right awareness for reconciliation will be achieved. From our standpoint, reconciliation will serve many purposes, increase tolerance among the society, cause individuals not to be excluded, in contrary to be included in the society, and last but not least will help disputes to be settled in a short time without causing an attrition for any parties. Reconciliation serves victims, suspects/accused, society and judicial bodies. For all of the aforementioned reasons, reconciliation can be deemed worth to attach importance to and work on.

In the first part of our thesis, we will elaborate on the reconciliation concept, its legal aspects, factors playing a role on the emergence of the reconciliation concept, its relation to other similar concepts, its use in foreign legal systems, its relation to fundamental principles of the Penal Code and the Code of Criminal Procedure. In the second part, further information will be given on arrangements, conditions and procedures of reconciliation. In the conclusion part, advantages and outcomes of reconciliation will be explained.

Keywords:

Reconciliation, Reconcilers, Restorative Justice, Reconciliation in Criminal Court, Alternative Dispute Settlement

ÖNSÖZ

“Türk Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma Kurumu” başlıklı tezimizde uzlaşma kurumunu tüm boyutları ile ayrıntılı şekilde irdelemeye çalışmış bulunmaktayız.

Uzlaşma kurumu, adaleti hem ihtilafın tarafları olan mağdur/suçtan zarar gören ve fail için hem de toplum için sağlamaya çalışmaktadır. Uzlaşma, aralarında ihtilaf çıkan kişilerin uzlaştırma konusunda uzman bir kişi tarafından bir araya getirilmek suretiyle, ihtilafın mahkeme dışında barışçıl yollarla çözümlenmesini amaçlamaktadır.

Günümüzde ceza yargılamasının son derece uzun sürdüğü bilinen bir gerçektir. Bu durum mağdurun/suçtan zarar görenin mağduriyetini daha da arttırdığı gibi, sürecin uzunluğu adalete duyulan güveni de azaltabilmektedir. Ayrıca, uzlaşma kurumunun etkili ve verimli şekilde uygulanması sonucunda fail topluma yeniden kazandırılmakta ve toplumsal barış da sağlanmaktadır.

Uzlaşma kurumunun pek çok faydası olması ve uyuşmazlıkların çözümünde son derece önemli bir alternatif olması, tez çalışmamızın konusunu belirlememizde en önemli etken olmuştur.

Bu alanda çalışmamı yürütürken engin bilgisini benden esirgemeyen ve farklı bakış açıları edinmemi sağlayan tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Timuçin KÖPRÜLÜ'ye, tez yazım süreci boyunca manevi desteğini hep hissettiren eşim Oğuz Kağan AKÖZEK'e ve tüm eğitim hayatım boyunca yanımda olan annem Şükran KÖYÇAY ve babam İsmet KÖYÇAY'a teşekkürü bir borç bilmekteyim.

Esra AKÖZEK
BURSA 2015

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖZGÜNLÜK RAPORU	iii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM UZLAŞMA KURUMU

I. KAVRAM VE HUKUKSAL NİTELİK	3
A. Uzlaşma Kavramı	3
B. Hukuki Niteliği.....	7
II. UZLAŞMA KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ	9
A. İnsan Doğasının Uzlaşma Kurumunun Doğumu Üzerindeki Etkisi	9
B. Onarıcı Adalet Anlayışının Ortaya Çıkmasının Uzlaşma Kurumu Üzerindeki Etkisi .	10
III. UZLAŞMA KURUMUNUN BENZER KAVRAM VE KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE FARKLARI	15
A. Tahkim	15
B. Sulh.....	17
C. Önödeme	19
D. Etkin Pişmanlık.....	20
E. Arbuluculuk	22
F. Müzakere	22
G. Şikayet	23
H. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi	25
IV. YABANCI HUKUK SİSTEMLERİNDE UZLAŞMA KURUMU	26
A. Fransız Hukukunda Uzlaşma Kurumu	26
B. Amerikan Hukukunda Uzlaşma Kurumu	28
C. Alman Hukukunda Uzlaşma Kurumu	29
D. İngiliz Hukukunda Uzlaşma Kurumu	31
E. İtalyan Hukukunda Uzlaşma Kurumu	31
V. CEZA VE CEZA USUL HUKUKUNDAKİ TEMEL İLKELERİN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ.....	33
A. Genel Olarak	33
B. Adil Yargılanma Hakkının Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	33
C. Masumiyet Karinesinin Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	34
D. Hak Arama Özgürlüğünün Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	35
E. Eşitlik İlkesinin Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	36
F. Silahların Eşitliği İlkesinin Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	38

G. Adalet İlkesinin Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	38
H. Bağımsız Ve Tarafsız Hakim İlkesinin Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	39
I. Aleniyet İlkesinin Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	40
J. Makul Sürede Yargılanma Hakkının Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	41
K. Re'sen Araştırma İlkesinin Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	41
L. Kamu Davasının Mecburiliği Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	42
M. Maddi Gerçeğin Araştırılmasının Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	43
N. Kusur Sorumluluğunun Uzlaşma Kurumundaki Görünümü	43

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞMA KURUMUNUN DÜZENLENİŞ BİÇİMİ, UZLAŞMANIN KOŞULLARI VE USULÜ

I. TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞMANIN DÜZENLENİŞ BİÇİMİ	45
A. 5271 Sayılı CMK'daki Düzenleme	45
B. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunundaki Düzenleme	46
II. UZLAŞMANIN KOŞULLARI	47
A. Suçun Uzlaşma Kapsamında Olması	47
1. Uzlaşmaya tabi suçlar	47
a. Şikayete tabi suçlar	49
b. Uzlaşmaya tabi olduğu TCK'da hüküm altına alınmış suçlar	52
c. Etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar	55
d. Özel kanunlarda düzenlenen şikayete tabi suçlar	55
B. Muhakeme ve Cezalandırma Şartlarının Bulunması	57
C. Mağdurun Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması	58
D. Şikayete Bağlı Suçlarda Şikayetin Bulunması	60
E. Tarafların (Fail ve Mağdurun) Özgür İradeleri İle Uzlaşmayı Kabul Etmesi	61
F. Zararın Giderilmesi Bakımından Tarafların Anlaşmaya Varması	62
G. Cumhuriyet Savcısının Veya Hakimın Uzlaşmanın Ve Tarafların Yerine Getirilmesi Konusunda Anlaştıkları Edimin Hukuka Uygun Olup Olmadığını Tespit Etmesi	71
H. Taraflarca Belirlenen Edimin Yerine Getirilmesi	72
III. UZLAŞMANIN USULÜ	74
A. Soruşturma Evresinde Uzlaşma	74
1. Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırma	77
a. Cumhuriyet savcısının suçun niteliğini tespit etmesi ve delilleri değerlendirmesi	77
b. Tarafların uzlaşmaya davet edilmesi	79
c. Uzlaştırmacı atanmaksızın uzlaştırmacının sağlanması	84
d. Uzlaştırmacı atanarak uzlaştırmacının sağlanması	85
(1) Uzlaştırmacı olarak atanabilecek kişiler	85
(2) Uzlaştırmacının görevinin hukuki niteliği	86
(3) Cumhuriyet Savcısı tarafından uzlaştırmacının atanması ...	88

e. Uzlaşma görüşmelerinin başlaması ve görüşmelerdeki usul	88
(1) Uzlaştırma görüşmelerinin yapılacağı yer ve uzlaştırma süresi	88
(2) Görüşmelere katılacak kişiler ve görüşmelerin yürütülüş şekli	89
2. Soruşturma evresinde uzlaşmanın sonuçlanması	91
a. Uzlaşmanın Sağlanması	91
b. Uzlaşmanın Sağlanamaması	93
B. Kovuşturma Aşamasında Uzlaşma	96
1. Usulü	98
a. Hakim tarafından uzlaştırma	98
b. Tarafların uzlaşarak mahkemeye müracaat etmesi	99
2. Şartları	100
a. Soruşturma aşamasında uzlaştırma yapılmamış olması	100
b. Uzlaşmaya tabi bir suç olduğunun mahkemece tespit edilmesi	100
c. Suçun vasfının kovuşturma aşamasında değişmesi ve uzlaşmaya tabi hale gelmesi	100
d. Kovuşturmaya konu suçun, yasa koyucu tarafından uzlaşma tabi hale getirilmesi	101
3. Kovuşturma aşamasında uzlaşma sağlanmasının sonuçları	101
a. Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda	101
b. Uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda	102

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM UZLAŞMANIN SONUÇLANMASI VE FAYDALARI

I. UZLAŞMANIN SONUÇLARI	103
A. Uzlaşmanın Olumlu Sonuçlanması	103
1. Soruşturmanın ve kovuşturmanın sona ermesi	103
2. Şahsi hak alacağının sona ermesi	105
3. Koruma tedbirleri nedeniyle tazminat hakkı	105
4. Zamanaşımı	106
5. Müsadere	106
6. Kanun yolları	107
7. Tekerrür	110
B. Uzlaşmanın Olumsuz Sonuçlanması	110
1. Soruşturma ve kovuşturmaya devam edilmesi	110
2. Bilgi ve belgelerin aleyhe kullanılmaması	111
II. UZLAŞMANIN FAYDALARI	111
A. Mağdur/Suçtan Zarar Gören Açısından Faydaları	112
B. Şüpheli/Sanık Açısından Faydaları	112
C. Toplum Açısından Faydaları	113
D. Yargı Organı Açısından Faydaları	114
SONUÇ	115
KAYNAKLAR	120

EKLER.....	125
EK.I İlgili adlî kolluk birimi uzlaşma teklif formu	125
EK.II Cumhuriyet başsavcılığı uzlaşma teklif formu	129
EK.III Ceza mahkemesi uzlaşma teklif formu	133
EK.IV Uzlaştırma raporu örneği	137

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CGTİK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu
çev.	: Çeviren
FSEK	: Fikri ve Sanat Eserleri Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemesi Kanunu
m.	: Madde
R.G	: Resmi Gazete
R.G.T	: Resmi Gazete Tarihi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
YCD	: Yargıtay Ceza Dairesi
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

İnsanlık var olduğundan beri insanlar arasında çeşitli anlaşmazlıklar, menfaat çatışmaları, hak ihlalleri yaşanmış olup yaşanmaya da devam etmektedir. Önceleri, sorunları kendilerinin belirlediği şekilde, kendi aralarında çözmeye çalışan insanlar, zamanla bir arada yaşama gereksiniminin artması ile toplum biçiminde yaşamaya başladıklarında, kargaşa ve kaosun önüne geçebilmek için bireyler arasında yaşanan ihtilafları çözecek ve son kararı verecek bir çözüm mercii arayışına girmişlerdir. Bu arayış yaşanan süreç içerisinde devlet kurumunun ortaya çıkmasına, yargı organlarının oluşturulmasına, yasaların yaratılmasına ve yürürlüğe sokulmasına sebep olmuştur.

Hayat sürekli bir gelişim ve değişim içinde olduğundan bireyler arasındaki ve bireyle devlet arasındaki ihtilaflar sürekli olarak çeşitlenmiş olup, çeşitlenmeye de devam etmektedir. Toplumda yaşanan bu ihtilaflar hukukçular, sosyologlar, psikologlar ve siyasetçiler tarafından sürekli olarak araştırılmakta ve çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Toplumsal gelişim ve değişim sonucu çeşitlenen ve sayısal açıdan artan ihtilaflar, yargının iş yükünü de arttırmış ve yargısal süreç adaletin kısa sürede bireylere ulaşmasını engeller hale gelmiştir. İş yükü artan yargı organları önlerine gelen davaları kısa sürede çözümlenemez olmuştur. Davaların kısa sürede sonuçlanamaması mağdurların mağduriyetinin artmasına, bazı durumlarda da şüpheli ve sanığın işlediği fiil ile kıyaslandığında hak ettiği cezadan daha fazlası ile cezalandırılmasına sebep olmaktadır. Bu durum yasalarda değişiklik yapma yoluna gidilmesine veya yasalara yeni kurumlar ve çözümler eklenmesine sebep olmaktadır. İşte uzlaşma kurumu da bu gelişmeler sonucu yaratılmış alternatif bir çözüm yöntemidir.

Uzlaşma kurumu, failin kanuna aykırı bir fiil gerçekleştirmesiyle mağdur ile fail arasında meydana gelen ihtilafın, uzlaştırmacı aracılığıyla çözümlenmesini, failin neden olduğu zararı gidererek mağdur ile barışmasını, mağdurun zararının giderilmesi ile maddi-manevi tatmin olmasını, toplumun yeniden bütünleşmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Ceza hukukunun amaçlarından biri de mağdurun mağduriyetinin giderilmesi ve suçun cezalandırılması ile adaletin sağlanmasıdır. Ancak, adaletin sağlanmasının bir süreç gerektirdiği ve bu sürecin ülkemizde çeşitli nedenlerden dolayı

genellikle uzun sürdüğü bir gerçektir. Günümüzde mahkemelerin iş yükü ve yargılama sürecinin uzunluğu nazara alındığında bazı uyuşmazlıkların mahkemelere intikal etmeden çözümlenmesinin hem uyuşmazlık içinde olan taraflara hem de iş yüklerinin azalmasına sebep olacağı için yargı mercilerine çok büyük avantajlar sağlayacağı bir gerçektir.

Bazı uyuşmazlıkların mahkemeye intikal etmeden çözümlenmesi mağdurun kısa bir zaman zarfında gerek maddi gerek manevi zararlarının giderilmesi sonucunu doğuracak, taraflar arasındaki uzlaşma kısa sürede sağlandığından toplumsal barış korunacak ve failin topluma kazandırılması sağlanacaktır.

Tüm bu hususların gerçekleşebilmesi ve adaletin kısa bir zaman zarfında sağlanması düşüncesi uzlaşma kurumunun doğmasına sebep olmuştur. Ülkemizde 5271 sayılı CMK'da, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda ve Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte uzlaşma kurumu düzenlenmiştir. Uzlaşma kurumunun amacı failin işlediği suçtan dolayı oluşan mağduriyetin, konusunda uzman bir uzlaştırmacının yardımı ile giderilmesidir.

Uzlaşmanın hak ettiği değeri kazanması ve uzlaşmaya sıklıkla müracaat edilmesinin bir süreç gerektireceği açıktır. Bu sürecin kısalması ve uzlaşma kurumuna sıkça başvurulması bu kurumun etkin bir şekilde çalışmasını sağlayarak, istenen amaca ulaşılabilmesi için bu konu üzerinde çalışmalar yapılması, kurumun işlevselliğinin artması için olumlu ve olumsuz yönleriyle irdelenmesi, uzlaştırmacıların yetiştirilmesine ağırlık verilmesi ve hakim ve savcılarla da iletişim içinde olunması gerekmektedir.

Uzlaşmanın işlev ve etkinliğinin ülkemizde henüz arzulanan düzeyde olmadığı bir gerçektir. Uygulamada uzlaşma kurumu ile ilgili pek çok sorun yaşanmaktadır. Bu sorunların aşılması uzlaşma kurumunun amacının, niteliğinin, ilkelerinin anlaşılması ve kavranmasına bağlıdır. Çalışmamızda uzlaşma kavramının ayrıntılı tanımı, ceza hukukunun temel ilkeleri ile olan ilişkisi, bu kuruma hangi durumlarda başvurulabileceği, uzlaşma ile ilgili yasal mevzuattaki düzenlemelerin hatalı, eksik ya da isabetli yanlarının neler olduğu ve bu kurumun etkinliğinin artması için neler yapılabileceği üzerinde durulmuş ve çeşitli öneriler getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMA KURUMU

I. KAVRAM VE HUKUKSAL NİTELİK

A. UZLAŞMA KAVRAMI

Uzlaşma, Türkçe sözlükte “uzlaşmak durumu, uyuşma”¹ olarak, Hukuk sözlüğünde ise, “sulh, ortaya çıkan uyuşmazlıkların barış içinde çözümlenmesi, tahkim”² olarak ifade edilmektedir.

Uzlaştırmanın ise çeşitli yöntemlerle uyuşma ve barışı sağlama anlamına geldiği söylenebilir.³ Uzlaştırmanın Latince karşılığı “conciliation” olup, conciliare sözcüğünden türemiştir. Conciliare, düşüncede birleşme, bir araya getirme demektir.⁴

Ceza hukukumuz bakımından yeni bir kurum olan uzlaşma aslında bir suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi yöntemidir.⁵

Uzlaşma kurumu özünde, suçtan doğan zararın kısmen veya tamamen giderilmesi üzerinde fail ile mağdurun anlaşmaları veya bağımsız bir arabulucu tarafından anlaşılmalarda halinde ceza soruşturması ve kovuşturmasının sona erdirilmesini ifade etmektedir.⁶

Bir başka tanımla uzlaşma, uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli/sanık ile mağdur/suçtan zarar görenin kanun veya yönetmelikteki usul ve

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts, (22/04/2015)

² Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, 5.b., Ankara, Yetki Yayınları, 1996, s. 846

³ Seydi Kaymaz – Hasan Tahsin Gökcan, *Uzlaşma ve Önödeme*, 2.b., Ankara, Seçkin Yayınları, 2007, s. 45

⁴ Mustafa Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2003, s. 162

⁵ Veli Özer Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6. b., Ankara, Seçkin yayınları, 2014, s. 905

⁶ Kaymaz - Gökcan, a.g.e., s. 45

hükümlere uygun olarak uzlaşma süreci sonunda anlaşdırılmış veya uzlaşmış olmaları anlamına gelmektedir.⁷

Uzlaşma, cezai bir uyuşmazlığın, mahkeme dışında, fakat adil ve mağdurun zararının giderilmesini sağlayacak bir biçimde halledilmesi şeklinde de tanımlanabilir.⁸

Uzlaşma kurumunun tanımı Yargıtay kararlarında da yer almaktadır. Örneğin, Yargıtay 6. Ceza Dairesi kararında “uzlaşma; uyuşmazlığın taraflarının bu süreçte anlaşdırılması ve anlaşmaları anlamına gelir. Uyuşmazlığın tarafı devlet olup, fail ve mağdur ise süjedir. Anlaşma uzlaşmada bulunanları taraf haline getirmektedir. Süjeler ancak uzlaşmada anlaşır. Fail ve mağdur karar sürecine katılmış olmakla, açıkladıkları irade esasa alınıp uyuşmazlık çözümlenmelidir. Uzlaşma kurumu onarıcı bir adalettir.” diyerek uzlaşmanın tanımlamasını yapmıştır.⁹

O halde soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar ile kanunda belirtilen bazı suçlarda şüphelinin veya sanığın bir edimi yerine getirmeyi, mağdurun/suçtan zarar görenin de bununla yetinmeyi kabul etmesi halinde, soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığı veya kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesini, kovuşturma aşamasında davanın düşmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını sağlayan müesseseye uzlaşma denilmektedir.¹⁰

Ceza hukukumuz bakımından yeni bir kurum olan uzlaşma suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi yöntemidir. Mağduriyetin giderilmesi, mağdurun ve failin uzlaşması sonucu olabileceği gibi, böyle bir uzlaşma olmadan cezanın uygulanacağı ya da kamu davasının açılacağı tehdidini içeren zorlama sonucu da olabilir.¹¹ Mağduriyetin iki usul çerçevesinde giderilmesi mümkün olabilir. Bunlardan biri fail-mağdur uzlaşması denilebilecek muhakeme dışı usul, diğeri de klasik ceza muhakemesidir. Fail-mağdur uzlaşması birbirini izleyen iki aşamadan oluşur. Bu aşamalar; suçun işlenmesi ile fail ve mağdur arasında meydana gelen ihtilafı ortadan kaldırmak ve bunun sonucunda mağduriyeti gidermektir. Fail-mağdur uzlaşması iradi olmalıdır. Taraflar bir araya gelmeli, suçun sebep ve sonuçlarını müzakere etmeli ve

⁷ Yenisey Feridun, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, Uzlaştırmacı Eğitimi Rehber Kitapçık, Bahçeşehir Üniversitesi, 2009, s. 6

⁸ Yenisey Feridun, Nurullah Kunter, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku Özet Kitap*, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2005, s. 473

⁹ Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 2006/16595E, 2010/221E sayılı ilamı (www.sinerjimevzuat.com.tr) (12/01/2015)

¹⁰ Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Adalet Yayınları, 2014, s.777

¹¹ Veli Özer Özbek, ve diğeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin, 2014, s. 905

mağduriyetin giderilmesi hakkında pazarlık yapıp, uzlaşmalıdır. Bu nedenle, fail ve mağdur bir araya gelme konusunda zorlanmamalıdır. Taraflar bir araya gelmek istemiyorsa, uzlaşma görüşmeleri aracılar tarafından da yürütülebilir. Fail-mağdur uzlaşması ceza muhakemesini mümkün olduğunca devre dışı bırakır. Diğer bir deyişle, suçla çıkan uyuşmazlık yön değiştirerek devlet adına faaliyet gösteren mahkeme önüne değil, uyuşmazlığın kaynağı olan fail-mağdur ile onların kabul edecekleri uzlaştırıcının önüne gelerek uyuşmazlık bunlar tarafından çözümlenmeye çalışılır. Deyim yerindeyse, özelleştirilir. Tarafların uzlaşması ile mağduriyet giderilmekte, ihtilaf ortadan kaldırılmak suretiyle barış sağlanmaktadır.

Diğer bir yöntem ise, ihtilafın ceza muhakemesi çerçevesinde ortadan kaldırılarak mağduriyetin giderilmesine ulaşılmaya çalışılmasıdır. Fail mağduriyeti gidermekle muhakemenin durmasına veya infazın ertelenmesine veya cezanın ortadan kalkmasına veya cezanın indirilmesine hak kazanacaktır. Mağdurun zararı ise en kısa ve çabuk şekilde ortadan kaldırılacaktır.

Ceza Muhakemesi Kanununda uzlaşmanın tanımı yapılmamıştır. Ancak, Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 4. maddesinde, uzlaşma, uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin, kanun ve yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırma süreci sonunda anlaşırılmış veya anlaşmış olmaları olarak tanımlanmıştır. Yine yönetmeliğin aynı maddesinde, uzlaştırma, uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin, kanun ve yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırımacı aracılığıyla ya da hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından anlaşırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci olarak açıklanmıştır.

Uygulamada uzlaştırma ve arabuluculuk kavramlarının eş anlamlı olarak kullanıldığına da sıkça rastlanmaktadır. Arabuluculuk, ortaya çıkan bir uyuşmazlığın çözümlenmesi için bir kimsenin, aralarında uyuşmazlık bulunan taraflara, bir arada veya ayrı ayrı tavsiye ve telkinlerde bulunarak uyuşmazlığı çözümlenmelerine yardımcı olması olarak tanımlanmaktadır.¹² Ancak, uzlaştırma kurumunda uzlaştırımacı, taraflara eşit mesafede durur, çözüm önerisi veya telkinde bulunamaz. Arabuluculuk kurumunda ise arabulucu uyuşmazlığın çözümü için önerilerde bulunabilir.¹³ Bu açıdan yaklaşıldığında, uzlaşma kurumunun ceza hukuku ile ilgili uyuşmazlıklarda,

¹² Yılmaz, a.g.e, s. 67

¹³ İbrahim Özbay, *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri*, Erzincan, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 2006, s. 465

arabuluculuğun ise özel hukuk ile ilgili uyuşmazlıklarda başvurulması gereken kurumlar olduğu söylenebilir.¹⁴

Doktrinde kurumun adının uzlaştırma olması gerektiğini düşünenler de bulunmaktadır. Bu görüşe göre, CMK'da kabul edilen sistem, tarafsız bir uzlaştırmacının fail ve mağduru uzlaştırması ilkesi üzerinde kurulmuş olduğundan, kurumun adı da uzlaştırma olmalıdır.¹⁵ Ancak, kurumun amacı fail ve mağdurun aralarındaki uyuşmazlığın çözümü konusunda uzlaşmaya varmalarının sağlanması olduğundan ve söz konusu kurum Kanun ve yönetmelikte de uzlaşma adı altında açıkça düzenlenmiş olduğundan, uzlaştırmacının ise uyuşmazlığın giderilmesindeki süreç olduğu belirtildiğinden, kurum, uzlaşma kurumu adı ile genel olarak kabul görmektedir. Uzlaşma kurumunda, uzlaşma sonucunun her zaman gerçekleşmesi mümkün olmadığından klasik ceza yargılamasına alternatif olması sebebiyle mağdur-fail arabuluculuğu teriminin daha yerinde olduğunu savunanlar da bulunmaktadır.¹⁶ Ancak, uzlaşma kurumu isimlendirmesinin genel kabul gördüğünü tekrar belirtmek gerekmektedir. Kanımızca da uzlaşma kurumu isimlendirmesi daha uygun ve yerindedir.

Uzlaşma kurumu, uyuşmazlığın çözümünde mağdurun sürece katılmasını ve fail ve mağdurun taraf olarak uyuşmazlığın çözümünde açıkladıkları iradeyi esas alarak uyuşmazlığın sona ermesini sağlamaktadır. Böylelikle, fail zararı gidererek yeniden toplum içine katılmaya çalışmakta, mağdur da zararının giderilmesi nedeniyle tatmin olmaktadır. Uzlaşma kurumu ile toplumsal düzen korunmakta, adalete fail ile mağdur ve toplum arasındaki barış sağlanmak suretiyle ulaşılmaktadır.¹⁷

Kısacası, uzlaşma, belirli suçlarla ilgili olarak, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin suçun işlenmesi ile oluşan mağduriyetin etkilerinin azaltılması veya suçtan doğan zararın mümkün olduğunca giderilmesi amacıyla yönelik olarak uzlaşmasını sağlayan bir müessese olarak da tanımlanabilir.¹⁸

¹⁴ Kaymaz – Gökcan, a.g.e, s. 46

¹⁵ Mustafa Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, Ankara, AÜHFD, C.54, 2005, s.295

¹⁶ Mualla Buket Soygüt, *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, Legal Yayınevi, İstanbul, 2006, s.9

¹⁷ Kaymaz – Gökcan, a.g.e, s. 47

¹⁸ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2007, s. 570

Uzlaşma ağır olmayan suçlarda, toplumun suç ile bozulan düzenini, tarafların barışması yolu ile yeniden ihdas eden, mağdurun zararının da giderilmesi suretiyle, adaleti yerine getiren, yeni bir yaptırım benzeri kurumdur.¹⁹

B. HUKUKİ NİTELİĞİ

Uzlaşma kurumu, tarafların uzlaştırılmasının sağlanması ile uyuşmazlıkları çözmeyi amaçlayan çözüm yöntemlerinden birisidir ve bu çözüm yöntemine ceza hukukunda da yer verilmiştir.

Ceza hukukundaki uzlaşma kurumu, fail ile mağduru taraf haline getirerek, fail ve mağdurun açıkladığı iradeyi esas alarak uyuşmazlığın sona erdirilmesini sağlamaktadır. Uzlaşma sonucunda mağduriyet giderilmekte ve devlet ceza verme yetkisinden vazgeçmektedir. Uzlaşma kurumunda ceza hukuku, elindeki cezalandırma silahını bırakarak bir anlamda silahsızlanmaktadır.²⁰

Uzlaşma bir çeşit çözüm yöntemi olduğuna göre, bu yöntemin kimlerin eliyle yürütüleceği, tarafların ihtilafı kendi aralarında çözüp çözemeyecekleri ya da savcı veya hakimin devreye girip girmeyeceği önem arz etmektedir.

Uzlaşmada denetim yargı makamlarında olmakla birlikte, uyuşmazlık devletin yargılama yetkisi dışına çıkarılmakta ve fail, mağdur ve uzlaştırmacı arasında çözümlenmektedir. Uzlaşma kurumu soruşturma ve kovuşturmanın sürdürülmesini önlememekte, ancak soruşturma evresinde iddianame düzenlenmesini, kovuşturma evresinde ise hüküm kurulmasını önlemektedir.²¹

Uzlaşma ile konusu ceza hukukuna giren bir uyuşmazlık yargı makamları tarafından ya da yargı makamlarının denetimi altında, hukuk kuralları çerçevesinde çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle, uzlaşma kurumunun bir ceza muhakemesi kurumu olduğu açıktır. Uzlaşmanın, özel hukuktaki arabuluculuk ve sulh gibi kurumlarla benzer yönleri olduğu bir gerçektir. Ancak, uzlaşmanın mağdurun zararının giderilmesinin sağlanmasının yanında, failin suçunu kabullenerek, yaptığı davranışının anlam ve sonuçlarını kavramasının ve davranışının olumsuz sonuçlarını

¹⁹ Feridun Yenisey, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma (Uzlaştırmacı Eğitimi Rehber Kitapçık)*, <http://www.arabulucu.com/ceza-hukukunda-uzlasma/ceza-muhakemesi-hukukunda-uzlasma-uzlastirmaci-egitimi-rehber-kitapcik>, (25/11/2008)

²⁰ Veli Özer Özbek, *Mağduru Koruma ve Mağduriyetin Giderilmesi*, Hukuki Perspektifler Dergisi, S.2, 2004, s. 118

²¹ Kaymaz – Gökcan, a.g.e, s. 50

ortadan kaldırmaya çalışmasının sağlanması, böylelikle failin topluma kazandırılması ve toplumsal barışın sağlanması amaçlanmaktadır. Uzlaşma kurumundaki bu geniş bakış açısı, kurumun hukuki niteliğini de ortaya koymaktadır.

Uzlaşma devlet ile kişi arasındaki muhakeme ve ceza ilişkisini sona erdirdiğinden bir maddi ceza hukuku, suç hukuku kurumudur.²² Uzlaşma kapsamında bulunan veya sonradan uzlaşma kapsamına giren bir suçun bulunması halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanması zorunludur. Bu zorunluluğun altı pek çok Yargıtay kararında da çizilmektedir.

Örneğin, Yargıtay 2. Ceza Dairesi 2012/24025E sayılı ilamında, sanığa atılı konut dokunulmazlığını bozmak suçunun, 19/12/2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 5560 sayılı Yasanın 24. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253. maddesinin birinci fıkrasının b bendi uyarınca uzlaşma kapsamına alındığı ve 5271 sayılı Yasanın 253. maddesinin 3. fıkrasına 5918 sayılı Yasanın 8. maddesi ile eklenen son cümlenin yürürlük tarihi olan 09.07.2009 gününe kadar uzlaşma kapsamında bulunmayan başka bir suç ile birlikte işlense dahi 22.04.2008 olan suç tarihi itibari ile uzlaşmaya tabi olduğunun anlaşılması karşısında; 5271 sayılı CMK'nın 253 ve 254. maddeleri uyarınca konut dokunulmazlığını bozmak suçundan uzlaştırma işlemi yapıp sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden eksik kovuşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulmasının bozma sebebi olduğu belirtilmiştir.²³

Yargıtay başka bir kararında da, 5237 sayılı TCK.nun 141 ve 142. maddelerinde tanımlanan hırsızlık suçu ile 765 sayılı TCK.nun 493/1. maddesinde yer alan suçun öğelerinin farklı olduğunu, sanığın yakınına ait işyerinin muhkem olan kapı kilidini kırmak suretiyle işyerine girip gerçekleştirdiği eyleminin 5237 sayılı TCK.nun 142/1-b maddesinde belirtilen hırsızlık suçu yanında, aynı Kanunun 116/4. maddesinde düzenlenen geceleyin işyeri dokunulmazlığını bozmak ve 151/1. maddesinde düzenlenen mala zarar verme suçlarını da oluşturacağını, suç tarihi itibariyle işyeri dokunulmazlığını bozmak ve mala zarar verme suçlarının uzlaşma kapsamında oldukları da gözetilerek 5271 sayılı CMK.nun 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma işlemleri yapıp sonucuna göre, uzlaşmanın sağlanması halinde 5237 sayılı TCK hükümlerinin sanık lehine sonuç doğuracağı gözetilmeden, işyeri dokunulmazlığını bozmak ve mala zarar vermek suçlarından uzlaşma işlemleri

²² Seydi – Gökcan, a.g.e, s. 52

²³ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 2012/24025E sayılı ilamı (www.sinerjimevzuat.com.tr) (03/01/2015)

yapılmadan eksik inceleme ve soruşturma sonucu 765 sayılı TCK hükümlerinin lehe olduğu kabul edilerek yazılı şekilde hüküm kurulmasını hatalı bularak, yerel mahkeme kararını bozmuştur.²⁴ Benzer hususların altı daha pek çok Yargıtay kararında çizilmiştir.²⁵

CMK'nın 253/8 maddesinde, uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesinin, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel teşkil etmediği düzenlenmiştir. CMK'nın 254/1 maddesinde ise, kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemlerinin 253. maddede belirtilen esas ve usule göre, mahkeme tarafından yapılacağı düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemelerle, uzlaşma kurumunun soruşturmanın yürütülmesini engellemediği, ancak kovuşturma engeli olduğu anlaşılmaktadır.

II. UZLAŞMA KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

A. İnsan Doğasının Uzlaşma Kurumunun Doğumu Üzerindeki Etkisi

İnsanlar doğaları gereği toplu yaşamaya yatkın varlıklardır. Bu nedenle, çok eski tarihlerden itibaren insanlar hep bir arada topluluk oluşturarak yaşama eğilimi göstermişlerdir. Topluluk halinde yaşamının pek çok güzel yanı ve avantajı olduğu gibi zorlukları ve olumsuzlukları olduğu da bir gerçektir. Topluluk halinde yaşama, bireylerde kendini savunma ihtiyacını ve toplumdaki bireylere zarar verenlerin

²⁴ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 2013/14853E sayılı ilamı (www.sinerjimevzuat.com.tr) (02/04/2015)

²⁵ Yargıtay 6. Ceza Dairesi 2013/18323E sayılı ilamında, sanık yönünden mala zarar verme suçu için, 5271 sayılı CMK'nın 5560 sayılı yasa ile değişik 253. ve 254. maddeleri uyarınca uzlaşma hükümlerinin değerlendirilmesi gerektiğinin gözetilmemesini bozma sebebi saymıştır. Yargıtay 2. Ceza Dairesi 2011/36232E sayılı kararında, sanığa atılı konut dokunulmazlığının ihlali suçunun CMK'nun 253/1-b bendinde soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşma kapsamında kalan suçlar arasında sayılması ve ayrıca 5560 sayılı kanunun 45. maddesi ile uzlaşma için sanığın üzerine atılı suçu kabullenmesi koşulunu arayan 5237 sayılı TCK'nın 73/8. maddesinin yürürlükten kaldırılması karşısında, bu suç yönünden CMK'nun 253. ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma işlemlerinin yapılması gerektiği gözetilmeden eksik kovuşturma ile hüküm kurulması hatalı bulunmuştur. Yine aynı daire 2011/28191E sayılı ilamında, sanığa atılı konut dokunulmazlığını bozma suçunun CMK'nun 253/1-b bendi uyarınca, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşma kapsamındaki suçlardan olduğu halde, CMK'nun 253. ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma işlemleri yapılmamasının hatalı olduğu belirtilmiştir. Yargıtay 8. Ceza Dairesi de 2012/28201E sayılı kararında, sanığa isnat olunan hakkı olmayan yere tecavüz ve tehdit suçlarının Türk Ceza Kanununun 73. maddesi gereğince şikayete bağlı olduğu gözetilmeden, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253. ve 254. maddeleri gereğince uzlaşma girişiminde bulunulmadan karar verilmesinin doğru olmadığı açıklanmıştır. (www.sinerjimevzuat.com.tr) (05/20/2015)

cezalandırılması gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Bu ihtiyaç ve gereklilikler toplumda geçerliliği olan belirli kurallar konması ve bu kuralları ihlal edenlerin de cezalandırılması sonucunu doğurmuştur. Tabi bunun yanında, bireyler aralarındaki barışı koruyarak ve sulh olarak uyuşmazlıkları çözümenin çok daha kısa sürede ve pek çok yönden daha tatmin edici olduğunu da keşfetmiş bulunmaktadırlar. Bu keşfin bireyleri sulh olmaya ittiğini söyleyebiliriz.

Sulh, hukuki bir uyuşmazlığın taraflarının, karşılıklı rıza ve fedakarlıkla uyuşmazlığa son vermek gayesiyle yapmış oldukları bir sözleşmedir.²⁶ Sulh medeni usul hukuku alanında düzenlenmiştir. Sulh de uzlaşma ile aynı amaca, tarafların anlaşmalarının sağlanması amacıyla hizmet etmektedir.

Özel hukuk, idare hukuku, vergi hukuku gibi hukuk dallarında amaçlanan husus, uyuşmazlıkların çözümlenmesidir. Aynı şekilde, ceza hukukunda da uyuşmazlıkların çözümlenmesi amaçlanmakla beraber, bu çözümlenme sadece fail ve mağdur ile sınırlı kalmamakta, toplumsal barışın sağlanmasına da önem verilmektedir.

Uyuşmazlıkların çözümü yargı organlarının denetiminde yapılmaktadır. Ancak, yargısal sürecin uzun sürmesi, masraflı olması ve tarafların yargılama süreci boyunca sürekli iddialarını kanıtlamanın zorluğuna katlanmaları, bireyleri uyuşmazlıklarını yargı denetiminde ancak, yargısal sürecin dışında çözebilecekleri yollar aramaya itmiştir.

B. Onarıcı Adalet Anlayışının Ortaya Çıkmasının Uzlaşma Kurumu Üzerindeki Etkisi

Devletleşmenin bulunmadığı eski dönemlerde aynı gruba bağlı yaşayanlardan biri diğerine karşı bir suç işlediğinde, mağduru bu grubun ileri geleni korur ve suçluya gereken ceza da yine bu ileri gelen tarafından verilirdi. Ancak, farklı gruplarda yaşayanlar arasında ihtilaf çıktığında, güçlü olan taraf diğer taraftan öcünü alırdı. Failden doğrudan doğruya bu şekilde öç alınması, bireyler ve gruplar arasındaki ihtilafın daha da körüklenmesine sebep olmuş, düşmanlığı arttırmıştır. Kişisel öç alma da denen bu sistem kan davalarına sebep olması nedeniyle toplumsal barışın sağlanması mümkün olmamıştır.²⁷

²⁶ Gülgün İldir, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 162

²⁷ Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınları, C.I, s. 42

Devletleşmeyle birlikte ise, toplum adına cezalandırma görevinin devlete ait olduğu anlayışı kabul edilmeye başlanmıştır. Bu anlayışın kabulü, yargı organlarının oluşturulmasına ve devletin bu organlar eliyle önüne gelen uyuşmazlığı sonlandırmasına sebep olmuştur. Devletin yargılama hakkını eline alması ile mağdurun korunmasında geleneksel kurumların en önemlisi olarak dava kurumu ortaya çıkmıştır.²⁸ Yargı organlarının önüne gelen her uyuşmazlık ayrı bir davadır. Dava, subjektif hakkının ihlal edildiğini ileri süren kişinin, yargı organına başvurarak, hakkının tanınması için hukuki korunma talep etmesidir.²⁹ Bu taleple birlikte, suç teşkil eden fiili ile başkalarının zarar görmesine sebep olan suçlu yargı organlarıncaya yargılanmaya başlar. Yargılama görevi, devletindir ve bu görev savcı tarafından kamu davası açılması ile yerine getirilmeye başlanır.³⁰

Ancak, devlet adına yargısal işlemleri yürütmek ile görevli olan makamların harekete geçmesi ile başlayan yargısal süreçte çeşitli sıkıntılar ile karşılaşmaktadır.

Ceza yargılamasındaki süreçte meydana gelen aksaklıklar, mağdurların adalete olan güvenlerinin sarsılmasına ve bu süreçten bıkmalarına sebep olmaktadır. Mağdur polise, savcıya, hakime yaşadığı olayları tekrar tekrar anlatmak zorunda kalmaktadır. Bu durum özellikle cinsel suç mağdurlarının ruhsal olarak da zarar görmesine ve hatta toplum tarafından izole edilmesine sebep olabilmektedir.³¹

Günümüzde gerek ceza mahkemelerindeki gerekse hukuk mahkemelerindeki yargısal sürecin hem yerel mahkemeler hem de yüksek mahkemeler nezdinde gereğinden fazla uzun sürdüğü bir gerçektir. Bu uzun süreçte yukarıda belirtildiği gibi, özellikle bazı suçların mağdurları daha da fazla yıpranmaktadır. Ceza mahkemelerindeki sürecin yanında bir de hukuk mahkemelerinde uğradıkları zararın tazmini için dava açmış olan mağdurlar, bu uzun süreçte failin ödeme gücünü yitirmesi, vefatı, hukuk mahkemelerinin ceza mahkemelerindeki süreci bekletici mesele yapmaları gibi çok çeşitli durumlarla karşılaşabilmekte ve gerek zaman gerekse para kaybından başka bir şeye sebep olmadığından keşke bu süreçleri hiç başlatmasaydım diye düşünebilmektedir.

²⁸ Süleyman Akdemir, *Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması*, İzmir, Abam Bilimsel Araştırma Merkezi Yayınları, 1988, s. 98 vd

²⁹ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s.11

³⁰ Nurullah Kunter ve diğerleri, *Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Arıkan Yayınları, 15.b., 2006, s.109

³¹ Veli Özer Özbek, a.g.m., s. 117

Yargısal süreçte bu aksaklıkların yaşanması ile mağdurun mağduriyetinin tam olarak giderilememesi, failin ise yaptıklarının farkına vararak suçunu kabullenmesi ve verdiği zararı gidererek toplum tarafından yeniden kabullenilmesinin sağlanamamasının fark edilmesi toplumu başka çözüm yolları bulmaya itmiştir. Bu çözüm yoluna onarıcı adalet kavramı ile ulaşılmaya çalışılmıştır.

Günümüzde ceza adalet sistemi bir haksızlığı gerçekleştiren faile karşı üç farklı şekilde tepki gösterilmesini kabul etmektedir. Bunlar, gerçekleştirilen haksızlığa karşı ceza verilmesi (cezalandırıcı adalet), mağdurun zararının tazmin edilmesi (tazmin edici adalet), faile gerçekleştirdiği haksızlığın karşılığı olarak onarıcı bir tepki verilmesi veya haksızlığı onarma fırsatı verilmesidir (onarıcı adalet).³²

Cezalandırıcı adalet sistemi, işlenen suç nedeniyle toplumda ve kişiler arasında bozulan dengeyi etkin bir ceza ile yeniden tesis etmeyi amaçlar. Fail, damgalanıp toplumdan soyutlanarak yalnızlığa itilmektedir. Bu sistemde failin, eyleminden dolayı sorumluluk üstlenip üstlenmemesi ve neden olduğu zararı giderip gidermemesi çok önemli olmadığından ve fail ile mağdur birbiri ile mücadele içinde olan taraf konumunda kaldıklarından aralarındaki uyumsuzluk daha da derinleşmektedir.³³

Tazmin edici adalet, cezalandırmadan ziyade mağduru dikkate alan bir anlayışı ifade eder. Mağdurun kaybettiklerinin geri verilmesine odaklanır. Eylemin kendisinden ziyade sonuçları ile ilgilenir. Bu sistem, mağdurun maddi olmayan kayıpları ve kaybolan güven ve güvenlik duygusuna cevap vermemesi açısından eleştirilmektedir.³⁴

Onarıcı adalet ise mağdur ve mağdurun haklarının korunmasına önem verdiği gibi, mağdura, faile ve topluma suça verilecek tepkinin belirleneceği sürece doğrudan katılma imkanı verilmesi ve mağdurun uğradığı zararın giderilmesi ile de ilgilenmektedir.

Ceza hukuku, artık mağdurun tatmin edilmesi ve mağduriyetinin giderilmesi hususundaki menfaatlerini göz önünde bulundurmamak zorundadır. Gerçekten, mağdurun kendi kaderine terk edilmesi halinde ceza hukukunun insancillaşması yönündeki çabaların, önemli bir yara almış olacağı açıktır. Mağdurun menfaatlerinin göz önünde bulundurulmasının 1960'lı yıllarda ABD'den Avrupa'ya gelmiş ve oradan tüm dünyaya yayılmış fail eğilimli bir ceza hukuku yaratan

³² Mustafa Albayrak, *Bilimsel Görüşler, Yargıtay Ceza Genel Kurulu ve Ceza Daireleri Kararları Işığında Notlu Atıflı Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara, Adalet Yayınevi, B.9, 2014, s. 641

³³ Mustafa Albayrak, a.g. e., s. 641

³⁴ Mustafa Albayrak, a.g.e., s.642

resosyalizasyon, yani faili yeniden topluma kazandırma düşüncesinin tek taraflı yaklaşımına bir tepki olduğu da söylenebilir.³⁵

İngilizcedeki karşılığı “restorative justice” olan onarıcı adalet kavramı, dünya hukukundaki uygulamalarda da çok eskilere varan bir geçmişe sahip değildir.³⁶ Onarıcı adalet açısından suç olgusu veya uyuşmazlık ceza hukuku kapsamında veya dışında, sadece devletin yetkili otoriteleri ve fail arasındaki ilişki ile sınırlı değildir. Onarıcı adalet anlayışında fail ile mağdur arasındaki ilişki de ön plandadır. Tarafların birbirlerinin gerçeğini görebilme çabası ve üstün otoritenin de bunu düzenleyici bir çaba ortaya koyması onarıcı adalet anlayışında önem taşımaktadır. Bu ise tabiatıyla sanığın yanı sıra mağdurun da dikkate alınması gerçeği ile ilgili bir konudur.³⁷ Ancak fail ve mağdurun yaşadıkları, düşünceleri, talepleri dikkate alınırken, adilane bir yaklaşım içinde olunması gerekmektedir ki, bu da taraflar arasında sağlıklı bir iletişim kurulması ile sağlanabilir. Onarıcı adalet anlayışı bağlamında, uzlaştırma kavramını güçlü ve etkili kılmak, bozulan düzeni toplumsal etkileri de dikkate alarak yeniden tesis etmeye çalışmak önem taşımaktadır.

Onarıcı adalet, Türk ceza ve ceza muhakemesi hukuku reformu ile başta fail ve mağdur uzlaşması kurumu olmak üzere, oldukça kapsamlı bir biçimde pozitif hukuka ithal edilmiştir.³⁸ Uzlaştırma kurumunun temelinde onarıcı adalet anlayışı yatmaktadır. Onarıcı adalet anlayışında, suçun bireyler arasındaki ilişkinin ihlali olduğu ve bu nedenle de mağdurla birlikte topluma da zarar verildiği kabul edilmektedir.

Onarıcı adalet anlayışında suçun işlenmesi ile çeşitli yükümlülükler ve sorumluluklar doğmaktadır. Fail, hatasını düzelterek, zedelediği şeyleri eski haline getirmeye çalışmakla yükümlüdür. Failin, mağdurun zararlarını gidererek yaralarını onarmasının barış ve adalet duygularını harekete geçireceği ve toplumsal barış ve huzurun gerçekleşmesini sağlayacağı açıktır. Yargıtay kararlarında da, uzlaşma kurumunun onarıcı adalet kurumu olduğu belirtilmektedir. Örneğin, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2012/2-1264E sayılı ilamında, yerel mahkemece hakaret suçundan oluşan manevi zararı sanığın özür dilemek suretiyle gidermediği gerekçesiyle sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmesinin isabetli olup olmadığının tartışmalı olduğu belirtilmiş ve yerel mahkeme kararı bu

³⁵ Veli Özer Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, a.g.e., s.906

³⁶ Galma Jahic, Burcu Yeşiladalı, *Onarıcı Adalet Mağdur Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, B.1, 2008, s.10

³⁷ Galma Jahic, Burcu Yeşiladalı, a.g.e, s.11

³⁸ Öznur Sevdiren, “Cezalandırmada Bir Paradigma Değişikliği Olarak Onarıcı Adalet Felsefesi : Bir Sentez Denemesi-I”, <http://www.terazi.com.tr/makalegoster.aspx?id=1335>, (06/01/2015)

doğrultuda değerlendirilirken, uzlaşma, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, Cumhuriyet Savcısının kamu davası açmada takdir yetkisi, zararın ödenmesi şartıyla erteleme ve tazmin suretiyle giderme tedbirine hükmetme gibi müesseselerin ortak amacının öncelikle mağdurun mağduriyetinin giderilmesi suretiyle toplumsal barışın sağlanması, bu şekilde şüpheli veya sanığın topluma kazandırılması olduğu belirtilmiş, tüm bu müesseselerin esasen bir kısmı geçmişte de bulunan ancak yeni CMK'da mağdur haklarını da güvence altına alan onarıcı adalet kurumları olduğu belirtilmiştir.³⁹ Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 2007/20502E. sayılı ilamında ise, uzlaşmanın uzlaşmazlığın taraflarının bu süreçte anlaşılması ve anlaşmaları anlamına geldiği, uyuşmazlığın tarafının devlet olduğu, fail ve mağdurun ise suje oldukları, anlaşmanın, uzlaşmada bunları taraf haline getirdiği belirtilmiş ve sùjelerin ancak uzlaşmada anlaşacağı, fail ve mağdurun karar sürecine katılmış olmakla, açıkladıkları irade esasa alınıp uyuşmazlığın çözümlenmesi gerektiği, uzlaşma kurumunun onarıcı bir adalet olduğu açıklanmıştır.⁴⁰ Bir başka Yargıtay kararında da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu hakkında bilgi verilirken, onarıcı adalet anlayışı açıklanmıştır. Kararda, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun, zarar suçlarında mağdurun zararının karşılanmasını sağlaması ve daha önce kasıtlı bir suçtan mahkumiyeti bulunmayan sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki davranışlarının gelecekte tekrar suç işlemeyeceği kanısını uyandırması durumunda, belirlenecek denetim süresi sonuna kadar başka bir suç işlememesi koşuluyla verilen hükmün sonuçlarının doğmasını önlemesi ve böylece kişiye işlediği suçun sonuçları ile yüzleşip pişmanlık duyarak mağdur, zarar görenler ve toplum karşısında hukuk kurallarına uygun ve barış içerisinde yaşama için yeni bir olanak sunulması anlamındaki onarıcı adalet ilkesi kapsamında düzenlenen hukuksal bir kurum olduğu belirtilerek onarıcı adalet ilkesinin altı çizilmiştir.⁴¹

Onarıcı adalet anlayışı, hem mağdurun mağduriyetinin ve zararının giderilmesinde hem de failin eylemi nedeniyle oluşan toplumsal bozulmanın giderilmesinde onarıcı yöntemlerin kullanılması demektir. Onarıcı adalet anlayışı, sorumluluk, onarım ve topluma geri kazandırma olmak üzere üç temel fonksiyonu yerine getirmeyi amaçlamaktadır.⁴²

Onarıcı adalet anlayışında, fail ve mağdurun birbirleri ile iletişim kurarak problemlerini çözmeleri amaçlanmaktadır. Bu anlayışa göre, fail sadece mağdurun

³⁹ Y.C.G.K 2012/2-1264E. sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (16/01/2015)

⁴⁰ Y.6.C.D 2007/20502E. sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (22/01/2015)

⁴¹ Y.4.C.D 2009/17546E. sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (15/01/2015)

⁴² Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s.16

zararını gidermekle kalmaz, aynı zamanda suç işlediğinin bilincine vararak hatasını düzeltme fırsatı bulur. Suç işlediğini kabullenerek verdiği zararı gideren fail, aynı zamanda toplumda da tekrar kabul görmeye başlamaktadır. Bu anlayışta, problemin çözüm aşamasında mağdur da pasif kalmamakta ve süreçte aktif şekilde rol almaktadır. Kaybettiği paranın geri verilmesi, malının yenilenmesi, özür dilenmesi gibi çeşitli şekillerde zararı giderilen ve tatmin edilen mağdur da sıkıntılı ve uzun bir sürece katlanmak zorunda kalmadan maddi ve manevi yönden huzura kavuşmaktadır.

Yargı makamlarının iş gücünün her geçen gün artması, yargılamanın gerek yerel mahkeme gerekse yüksek mahkeme aşaması ile birlikte oldukça uzun sürmesi, dava sayısındaki hızlı artış ve yargının toplumun beklentilerini karşılamakta yavaş kalması, toplumu karşılaşılan sorunların daha hızlı ve tatminkar şekilde çözülmesini sağlayacak alternatifler aramaya itmiştir ve onarıcı adalet anlayışı da toplumun bu çözüm arayışı sırasında doğmuştur. Bu anlayışın ortaya çıkmasının uzlaşma kurumunun doğumuna ve gelişimine etkisi olduğu da son derece aşikardır.

Uzlaştırma konusunda yapılması gereken ilk iş, uzlaştırmanın onarıcı adalet anlayışı ve bu anlayışın amaçları çerçevesinde algılanmasının sağlanmasıdır. Uzlaştırmanın iş yükünü azaltacak ve davaları hızlandıracak bir usul olarak görülmesi ve uzlaştırmaya onarıcı adaletten ziyade tazmin edici adalet anlayışıyla bakılması en büyük tehlikelerden biridir. Bu durum uzlaştırmanın mağdur, fail ve toplum açısından taşıdığı pek çok faydadan yararlanılamaması anlamına gelmektedir. Mağdur, fail ve toplumun adil bulmadığı bir sonuç ne kadar hızlı elde edilirse edilsin, bu sonuç adaletin tesisi olarak kabul edilemeyecektir.⁴³

III. UZLAŞMA KURUMUNUN BENZER KAVRAM VE KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE FARKLARI

A. TAHKİM

Tahkim, uyuşmazlık içinde olan iki tarafın anlaşarak, bir uyuşmazlığın çözümünü özel kişilere bırakmaları ve uyuşmazlığın bu kişiler tarafından incelenip karara bağlanması olarak tanımlanabilir.⁴⁴ Başka bir ifade ile esas itibarıyla adliye

⁴³ Mustafa Albayrak, a.g.e, s.642

⁴⁴ Gülgün İldır, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 27

mahkemelerinde halledilecek olan özel maddi hukuk uyuşmazlıklarının, uyuşmazlığın taraflarının iradesi doğrultusunda, özel üçüncü kişiler tarafından halledilmesidir.⁴⁵

Tahkim yönteminde, taraflar arasındaki uyuşmazlığı hakem adı verilen tarafsız kişiler çözümler. Hakem uyuşmazlığı çözümlene sürecinde tarafları dinler, tarafların delillerini bildirmelerini ister, bildirilen delilleri değerlendirir ve uyuşmazlığa ilişkin kararını verir.

Tarafların aralarında herhangi bir ihtilaf çıkmadan önce karşılıklı imza altına alacakları bir sözleşme ile, ileride aralarında herhangi bir ihtilaf çıkması durumunda, uyuşmazlığın mahkemede değil, bağımsız ve tarafsız bir hakem tarafından çözümlenmesini kabul etmeleri halinde tahkimin varlığından bahsedilir. Tarafların aralarında çıkacak uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümlenmesini sözleşme ile hüküm altına almış olmaları durumunda, uyuşmazlık tahkim yolu ile çözümlenir ve bu süreç sonunda hakem tarafından verilen karar kesin niteliktedir, tarafları bağlar. Bu yöntem bağlayıcı tahkim adı verilmektedir.

Bağlayıcı tahkimde, hakem tarafından verilen karar, taraflardan birinin haklarına esaslı şekilde zarar veriyorsa, hakem tahkime sunulması kararlaştırılmamış konularda yetkisini aşarak karar vermiş ise ya da hakem tarafından verilen karar, kamu düzenine aykırılık teşkil etmekte ise hakem kararına itiraz edilebilir ve itirazlar yerinde bulunursa karar iptal edilebilir. Bağlayıcı olmayan tahkim de ise, tarafların hakemin verdiği kararı kabul edip etmeme konusunda takdir yetkileri bulunmaktadır. Bunun için de, tarafların mahkemeye öngörülen süre içinde başvurarak hakem kararına itiraz etmeleri gerekmektedir. Öngörülen sürede itiraz edilmeyen hakem kararları kesinleşmektedir.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 407 vd maddelerinde tahkim konusu düzenlenmiştir. Tahkim sözleşmesi, 412. maddede "tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır." şeklinde hüküm altına alınmıştır. Maddeden anlaşıldığı üzere, tahkim yoluna başvurulması zorunlu değildir, tarafların iradesine bırakılmıştır. Yine, 412. maddenin 3. bendinde tahkim sözleşmesinin yazılı yapılacağı açıkça belirtilmiştir. HMK'da tahkim ile ilgili düzenlemeler oldukça ayrıntılıdır. Hakemlerin seçilmesine, hakemlerin red sebeplerine, hakemin sorumluluklarına, tahkimin usulüne ve verilen

⁴⁵ Yavuz Alangoya ve diğerleri, *Medeni Usul Hukuku Esasları*, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2005, s. 602

hakem kararlarına karşı açılacak iptal davalarına ilişkin pek çok düzenleme mevcuttur.

Tahkim yönteminde taraflar aralarındaki uyuşmazlığı çözme yetkisini üçüncü bir kişiye vermektedir. Hakem adı verilen bu üçüncü kişinin verdiği karar tarafları bağlar. Uzlaşmada ise, uzlaştırmacı tarafları aralarındaki uyuşmazlık hakkında görüşmek üzere bir araya getirir, uyuşmazlık hakkında tarafların uzlaşma sağlamalarına yardımcı olur, ancak uyuşmazlık hakkında bağlayıcı karar verme yetkisine sahip değildir.

Tahkimde hakem kararlarına karşı kanun yoluna başvurma imkanı bulunmakta iken, uzlaşmada ise tarafların ortak ve özgür iradeleri ile aralarındaki uyuşmazlığı sonlandırmaları halinde herhangi bir kanun yoluna başvurma gereği olmayacaktır.

Tahkimin avantajları genel olarak, uyuşmazlıkların devlet mahkemelerinde olduğundan daha süratle halledilebilmesi, süratin sağladığı maddi yararlar dolayısıyla daha ucuz olabilmesi, uyuşmazlığın hallinin tevdi edileceği organın taraflarca oluşturulabilmesi ve aleniyete dökülmesine mahal verilmeksizin uyuşmazlığın halledilebilmesi imkanları olarak özetlenebilir.⁴⁶

B. SULH

Sulh kurumu hukukumuzda Hukuk Muhakemeleri Kanunu, İcra İflas Kanunu, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu, Harçlar Kanunu, Kadastro Kanunu, İş Mahkemeleri Kanunu ve Vergi Usul Kanununu gibi pek çok kanunumuzda düzenlenmiştir.

Sulh, iki tarafın karşılıklı istekleri ile aralarındaki mevcut çekişmeyi ortadan kaldırmayı veya çekişmenin ortaya çıkmasına engel olmaları anlamına gelmektedir.⁴⁷ Sulh olmanın sözlük anlamı ise uzlaşmak demektir. Hukuki açıdan sulh olmak, aralarında uyuşmazlık çıkan tarafların, anlaşarak dava konusu uyuşmazlığı sonlandırmalarıdır. Yani tarafların, karşılıklı rıza ve fedakarlık ile aralarındaki uyuşmazlığa son vermek amacıyla yaptıkları sözleşmedir.⁴⁸

⁴⁶ Yavuz Alangoya ve diğerleri, a.g.e., s.603

⁴⁷ Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, Ankara, Yetki yayınları, 5.b., 1996, s.846

⁴⁸ Gülgün İldır, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 163

Sulh, HMK'nun 313-315'inci maddelerinde düzenlenmiştir. Kanunun 313. maddesinde, sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşme olarak tanımlanmıştır.

Sulhun bir yönüyle uzlaşmanın özel hukuk alanındaki karşılığı olduğu söylenmektedir. Sulh, ayrıntıları ile medeni hukukta düzenlenmiş bir kurumdur. Sulh olan taraflar, aralarındaki uyuşmazlık hakkında karşılıklı anlaşarak davayı bitirmektedirler.

Sulh taraflar arasındaki uyuşmazlığı onların rızası (anlaşması) ile gidermeye (çözmeye) yaradığından ve uyuşmazlığa daha çabuk, ucuz ve basit bir şekilde son verdiği için, davanın mahkemece esastan karara bağlanmasına oranla çok daha iyi bir çözüm şeklidir. Bu açıdan, uyuşmazlığın sulhen çözümlenmesinin özellikle toplumsal barış yönünden bir ideal olduğu da söylenebilir.⁴⁹

Uzlaşma da soruşturma ya da kovuşturmanın sonuçlanmasına sebep olmaktadır. Uzlaşmada amaç, mağdurun zararının giderilmesi sağlanarak tarafların anlaşmaya varmalarıdır. Uzlaşmada şüpheli, mağdurun uğramış olduğu zararı gidermeye çalışır. Mağdur zararının tamamının giderilmesinde ısrar edebileceği gibi kısmen giderilmesini de kabul edebilir.

Sulh ve uzlaşma kurumu arasındaki temel farklardan biri sulhun şarta bağlı olarak yapılabilmesidir. Sulh şarta bağlı olarak yapıldığında, taraflar davaya son vermek istediklerinden mahkemenin karar verilmesine yer olmadığına karar vermesi gerekir. Böyle bir durumda mahkeme esas hakkında karar veremez. Çünkü şarta bağlı hüküm verilemez. Sulh şarta bağlı değil ise, mahkeme tarafların sulhe göre bir karar vermesini istememeleri durumunda karar verilmesine yer olmadığına, tarafların sulhe göre karar verilmesini istemeleri durumunda ise sulh sözleşmesine göre bir karar (hüküm) verir.⁵⁰

Sonuç olarak tarafların sulh olması ile zarar giderilmemiş olsa dahi dava sona erebilmektedir. Uzlaşmada ise zarar giderilmeden soruşturma ve kovuşturma son bulmamaktadır. Zararın giderildiğinin tespit edilmesi durumunda soruşturma ve kovuşturma son bulmaktadır.

⁴⁹ Baki Kuru ve diğerleri, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara, Yetkin, 2011, s. 534

⁵⁰ Baki Kuru ve diğerleri, a.g.e., s.536

C. ÖNÖDEME

Uzlaşma kurumu, önödeme ile benzerlikler göstermektedir. Önödeme, kamu davası açılmadan veya açıldıktan sonra yargılama yapılmadan failin cezalandırılmasına imkan veren bir kurumdur.⁵¹ Özetlemek gerekirse önödeme kurumu, öncelikle savcının uygulaması gereken, soruşturmada uygulanması amaçlanmış ve soruşturmada yapılırsa daha fazla faydası olan bir kurumdur. Bununla birlikte, kovuşturma aşamasında da yapılabilir.⁵²

Önödeme, yalnız para cezasını veya çok kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları gerektiren suçlarda ve kabahatlerde, kendisine suç isnad edilen kimsenin mahkum olabileceği para cezasının aşağı ve yukarı sınırını veya kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın aşağı haddine tekabül eden para cezasını ödeyerek aleyhine kamu davası açılmaması ve bazı hallerde de dava açılmış ise, bunun düşmesi sonucunu doğuran bir müessesedir.⁵³

Önödeme ile uzlaşma benzer amaçlar taşımaktadır. Her iki kurumda da belirli suçlar bakımından yargılama yapılmadan ihtilafın çözümlenmesi, sanığın itibarının ve özel ve iş yaşamının olumsuz etkilenmesinin engellenmesi ve bu arada yargı yükünün de hafifletilmesi amaçlanmaktadır.

TCK'nın 75/1. maddesinde uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı üç ayı aşmayan suçların önödemeye tabi olduğu düzenlenmiştir. Önödemeye tabi suçların ağırlığı, uzlaşmaya tabi suçlara göre daha hafiftir.

Önödeme ile uzlaşma kurumları birlikte uygulanabilir kurumlar değildir. Kanun koyucu TCK'nın 75/1 maddesi ile önödeme kurumunun uygulanacağı suçları, uzlaşma kurumu kapsamındaki suçlar dışındaki suçlarla sınırlandırmıştır.⁵⁴ Uzlaşmaya tabi bir suç söz konusu olduğunda uzlaşma sağlansın ya da sağlanmasın uzlaşma kurumuna başvurulmadan ya da başvurulup uzlaşma sağlanamaması halinde önödeme kurumu işletilemez.⁵⁵

⁵¹ Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2006, s. 89

⁵² Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014 s.100

⁵³ Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C.III, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1997, s. 31

⁵⁴ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.789

⁵⁵ Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2006, s. 307

Önödeme, şüpheli işlediği fiilden dolayı cezalandırılma ihtimalinden kurtulmak için belirli bir para cezası öder. Uzlaşmada ise şüpheli yine cezalandırılma ihtimalinden kurtulmak için mağdura para ödemektedir. Uzlaşma kurumunda mağdura ödenen paranın meblağını mağdur ve sanık/şüpheli birlikte belirlemektedirler. Önödeme de ise ödeme devlete yapılmakta ve meblağın belirlenmesinde herhangi bir pazarlık yapılmamaktadır. Önödeme fail tarafından devlete yapılan ödeme ceza niteliğindedir, uzlaşmada mağdura yapılan ödeme tazminat niteliğindedir.

Önödeme de aynı uzlaşmada olduğu gibi failin para cezasını ödemesi ile soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir, kovuşturma aşamasında ise düşme kararı verilir.

D. ETKİN PİŞMANLIK

5237 sayılı TCK'nın 73/8. maddesinde, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi suçların uzlaşma kapsamında olduğu hüküm altına alınmıştır. Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi suçlarda herhangi bir ayrıma da gidilmemiştir. Ancak, 5560 sayılı yasanın 45. maddesi ile TCK'nın 73/8. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı yasanın 24. maddesi ile 5271 sayılı CMK'nın 253. maddesinde de değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik ile 253. maddenin 3. bendinde cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ve etkin pişmanlık kapsamında kalan suçlarda uzlaşma hükümlerinin uygulanamayacağı belirtilmiştir. 5560 sayılı yasanın yürürlük tarihi olan 19.12.2006 tarihine kadar, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ile etkin pişmanlık kapsamında kalan suçlarda uzlaşma hükümleri uygulanmıştır.

CMK'nın 253/3. maddesinde soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olsa bile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda uzlaşma hükümleri uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. Etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda şüpheli veya sanık, suçu işledikten sonra belli bir süre düşünerek pişman olup etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanma imkanına sahiptir. Nitekim, bu nedenle bu suçlar uzlaşma kapsamından çıkarılmıştır.

Etkin pişmanlıkta, faile pişmanlık halinde, belli bir ceza indirimi hakkı tanınarak toplumla yeniden barış sağlama imkanı tanınmaktadır. Fail, pişman olduğu, davranışı ile verdiği zararın farkında olduğu ve bir daha böyle bir zarar vermeyeceği yönündeki irade beyanını açıkça belirtmektedir. Etkin pişmanlıkta göz ardı edilen

mağdurun iradesidir. Bu nedenle, etkin pişmanlık kapsamında olan suçlar uzlaşmaya uygun olsalar bile uzlaşma hükümleri uygulanamamaktadır.

Etkin pişmanlık ve uzlaşma mahiyeti itibariyle birbirine benzese de, esas olarak farklı kurumlardır. Her iki kurum da onarıcı adalet anlayışı ile hareket ediyor olsa da, etkin pişmanlık kurumunda mağdurun iradesi aranmamakta, daha ziyade suçla bozulan ilişkilerin tekrar düzenlenmesi amaçlanmaktadır.⁵⁶

TCK'da etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlara,

- Organ ve doku ticareti (m: 91, 93)
- Hırsızlık suçu (m:141, 168)
- Nitelikli Hırsızlık suçu (m: 142,168)
- Daha az cezayı gerektiren paydaş veya elbirliği mülkiyeti ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla gerçekleştirilen hırsızlık suçu (m: 144,168)
- Kullanma hırsızlığı suçu (m:146,168)
- Yağma suçu (m: 148, 168)
- Nitelikli yağma suçu (m: 149, 168)
- Mala zarar verme suçu (m: 151, 152, 168)
- Güveni kötüye kullanma suçu (m: 155, 168)
- Dolandırıcılık suçu (m: 157, 168)
- Nitelikli dolandırıcılık suçu (m: 158, 168)
- Hileli iflas suçu (m: 161, 168)
- Taksirli iflas suçu (m: 162, 168)
- Karşılıksız yararlanma suçu (m: 163, 168)
- Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile ilgili suçlar (m: 188 - 192)
- Para ve kıymetli damgalarda sahtecilik suçları (m: 197 – 199 - 201)
- Suç işleme amacı ile örgüt kurma suçu (m: 220, 221)
- Zimmet suçu (m: 247, 248)

⁵⁶ Ekrem Çetintürk, *Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, Ankara, HD Yayıncılık, 1.b., 2009, s.483

- Rüşvet suçu (m: 252,254)
- İftira suçu (m: 267-269)
- Yalan tanıklık suçu (m: 272-274)
- Hükümlü ve tutuklunun kaçması suçu (m: 292, 293)

örnek verilebilir.

E. ARABULUCULUK

Arabuluculuk, taraflar arasındaki uyuşmazlığın mahkeme dışında çözümlenmesi, taraflar arasında anlaşma sağlanması için tarafsız üçüncü bir kişi tarafından yürütülen gönüllü, bağlayıcılığı tarafların isteği ile belirlenebilen gizli bir müzakere sürecidir. Taraflar aralarındaki ihtilafı, tarafsız bir kişi olan arabulucunun yardımı ve desteği ile çözmeye çalışmaktadırlar. Bu süreçte arabulucunun görevi, tarafların uzlaşarak aralarındaki ihtilafın sonlandırılmasına zemin hazırlamaktır.⁵⁷

Arabulucu, taraflarla görüşmeler yaparak, onların yasal açıdan hangi haklara sahip olduklarını açıklar. Tarafların arasındaki uyuşmazlığın hukuki boyutlarını anlamalarına yardımcı olur. Bu süreç sonunda taraflar anlaşılırsa, sorun mahkemeye gitmeksizin çözümlenmiş olur. Taraflar arabuluculuk sürecinde aralarındaki problemi çözümlenemezse aralarındaki ihtilafı yargıya taşıyabilirler. Bu durumda, arabuluculuk sürecinde uyuşmazlığın pek çok yönü aydınlatıldığından, yargılamada ihtilafın çok daha kısa sürede aydınlatılabileceğini iddia eden görüşler de bulunmaktadır.⁵⁸ Bunun yanında, hızlı ve ucuz bir yöntem olması, taraflar arasındaki ihtilafın yargıya taşınmadan çözümlenmesine sebep olması, karşılıklı anlaşmaya ağırlık vererek tarafların mahkeme sonunda zorlama ile kabul edebilecekleri bazı sorunları karşılıklı çözmelerine yardımcı olması gibi çok çeşitli faydaları olduğu söylenmektedir.⁵⁹

F. MÜZAKERE

Bu yöntemde taraflar dışındaki üçüncü bir kişinin müdahalesi bulunmamaktadır. Aralarında uyuşmazlık olan taraflar ya bizzat ya da avukatları

⁵⁷ Tamer Soysal, *Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul, Arıkan Yayınevi, 2005, s.213

⁵⁸ Mustafa Özbek, *Dünya Çapındaki Adalet Ulaşma Hareketleriyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.451, S. 2, 2002, s139

⁵⁹ Muhsin Macuncu, *Amerikan Hukuk Sistemlerinde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözüm Yöntemi, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul, Arıkan Yayınevi, 2005, s. 64

aracılığı ile görüşerek uyuşmazlık konusunda ortak bir noktada buluşmaya çalışırlar. Müzakere süreci sonunda varılan anlaşmanın kesin bir sonucu bulunmamaktadır.⁶⁰

G.ŞİKAYET

Şikayet, suçtan zarar gören kimsenin yetkili makamlara o suçun soruşturulması ve kovuşturulması istemini açıklamasıdır.⁶¹ Kısacası, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlarda şikayet olmadıkça, yargısal işlem yapılmayacak, failin cezalandırılması yoluna gidilmeyecektir. Nitekim, TCK'nın 73. maddesinde soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suç hakkında, işlenen suç ile mağdur olan kimse 6 ay içinde şikayette bulunmazsa hak düşürücü sürenin de devreye girmesi ile soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı düzenlenmiştir.

Bununla beraber, kamusal ilkesi uyarınca, suçtan haberdar olan adli makamların kendiliğinden harekete geçmesi ve soruşturma yapması esastır. Yasa koyucu istisna olarak sadece bazı hafif suçlarda, suçtan zarar görenin failin cezalandırılması isteğini adli makamlara ilemeden soruşturmaya başlanmasını istememiştir. Takibi şikayete bağlanmış suçlar, sıkı sıkıya kişiye bağlı, kişilik haklarını ihlal eden ve doğrudan doğruya kamu adına takip edilmelerinde menfaat görülmeyen suçlardır.⁶²

TCK m:73'de şikayete hakkı olanlar "yetkili kimse", "suçtan zarar gören kişi" olarak belirtilmiştir. Suç tanımı ile korunan hak ve menfaatin sahibi, suçtan doğrudan doğruya zarar görendir.⁶³

Mümeyyiz küçükler, kişiliklerine karşı işlenen suçlardan dolayı doğrudan doğruya dava ve şikayet hakkına sahiptirler. Yine şikayet hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan kural olarak mirasçılara geçmez. Ancak, bu genel kuralın istisnası TCK m:131/2'de düzenlenmiştir. Maddede, mağdur, şikayet etmeden önce ölürse veya suç ölmüş olan kişinin hatırasına karşı işlenmiş ise; ölenin ikinci dereceye kadar üstsoy ve altsoyu, eş veya kardeşleri tarafından şikayette bulunulabileceği hüküm altına alınmıştır.⁶⁴

⁶⁰ Muhsin Macuncu, a.g.e., s.64

⁶¹ Kayıhan İçel ve diğerleri, *Suç Teorisi*, İstanbul, Beta Yayıncılık, B.3, 2004, s. 24

⁶² Nur Centel, Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Beta Yayıncılık, B.9, 2012, s. 81

⁶³ Centel Nur, Hamide Zafer, a.g.e., s.82

⁶⁴ Nur Centel, Hamide Zafer, a.g.e., s.83

Suçtan zarar gören kimse birden çok ise bunların her birinin şikayet hakkı diğerlerinininkinden bağımsızdır. Nitekim, bu nedenle TCK'nın 73/3 maddesinde şikayet hakkı olan birkaç kişiden birisinin altı aylık süreyi geçirmesinin diğerlerinin haklarını ortadan kaldırmayacağı düzenlenmiştir.

Şikayete bağlı bir suçun mağduru, tüzel kişi de olabilir. Böyle bir durumda şikayet hakkını, tüzel kişiyi temsile yetkili organ kullanır.

Daha öncede belirttiğimiz gibi, takibi şikayete bağlı suçlarda ceza soruşturması ve kovuşturması suçtan zarar görenin şikayeti ile başlar. Uzlaşma kurumuna da kanunun uzlaşma yapılabilmesine imkan verdiği durumlarda başvurulmaktadır. Uzlaşmanın mümkün olabilmesinin ön koşulu, suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişininin soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi bir suçtan dolayı zarar görmüş olmasıdır. Bununla birlikte, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği unutulmamalıdır.

Birden fazla suçtan zarar gören bulunması durumunda, zarar görenlerin her birinin birbirinden bağımsız olarak şikayet hakkı bulunduğundan, uzlaşmanın sonuç doğurabilmesi için suçtan zarar görenlerin tümüyle uzlaşma sağlanmalıdır. Aksi halde, suçtan zarar görenlerden sadece biri veya birkaçı ile anlaşılması diğerleri açısından soruşturma ve kovuşturmanın devamına engel teşkil etmez.

Bunun yanında, suçtan zarar gören uzlaşma süreci devam ederken veya uzlaşma gerçekleşip de henüz zarar giderilmeden önce şikayetten vazgeçerek uzlaşmayı geçersiz hale getirebilir.

Şikayetten vazgeçme, önceden yapılmış olan bir şikayetin geri alınmasıdır. Şikayetten feragat ise, süresi geçmemiş ve henüz yapılmamış olan şikayet hakkının kullanılmayacağına açıklanmasıdır. Feragat tek taraflıdır. Yani karşı tarafın kabulüne bağlı değildir. Kovuşturma aşamasında şikayetten vazgeçme ise kabule bağlıdır. Kanunda aksi yazılı olmadıkça, vazgeçme bunu kabul etmeyen sanığı etkilemez, soruşturma veya kovuşturmaya devam edilir. Şikayetten vazgeçme, hüküm verilinceye kadar hatta hükmün kesinleşmesinden önce dahi yapılabilir.

Uzlaşmanın hukuki niteliğinin şikayetten vazgeçmenin soyut bir şekli olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi ve şikayetten vazgeçme müesseselerinin benzer bir etkileri olmaktadır. Soruşturma evresinde

şikayetten vazgeçme durumunda kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesi gerekirken, kovuşturma evresinde şikayetten vazgeçme durumunda davanın düşmesine karar verilecektir.⁶⁵ Vazgeçme hüküm ve sonuçlarını hemen doğurur, vazgeçmeden dönülemez. Uzlaşmada ise taraflar uzlaşmaya başvurmuş olsalar bile, eğer uzlaşma sağlanamazsa, mağdurun zararı giderilemezse, soruşturma veya kovuşturmayaya devam edilir.

Uzlaşma kurumu, şikayetten vazgeçmeden daha zor ve masraflıdır. Şikayetten vazgeçmede fail, mağdura bir ödeme yapmak durumunda değildir. Çünkü uzlaşmanın aksine, şikayetten vazgeçmede failin suçtan zarar görenin maddi-manevi zararını karşılaması kanuni bir zorunluluk değildir. CMK'nın 253. maddesindeki düzenlemeye göre, uzlaşma belirli bir usule tabi iken şikayetten vazgeçme de izlenmesi belirlenmiş bir prosedür bulunmamaktadır. Şikayetten vazgeçmede, Cumhuriyet Savcısı ya da hakim zararın giderilip giderilmediğini, şikayetten vazgeçmenin özgür iradeye dayanıp dayanmadığını araştırma yetkisine sahip değildir.

Uzlaşmanın sağlanamaması durumunda şikayetin geri alınması kurumu işletilebilir. Uzlaşma ve şikayetin geri alınması kurumları birbirine alternatif uygulanmaları veya uzlaşmanın uygulanması başarısızlıkla sonuçlanınca şikayetin geri alınması kurumunun işletilmesinin uygulanması yasaklanmış değildir. Özünde bu iki kurum birbirinden ayrıdır. Yalnızca şikayet uzlaşma kurumunun işletilmesi için var olması gereken soruşturma ve kovuşturma için bir ön koşul olduğundan, uzlaşma gerçekleşmeyince şikayetin geri alınması mümkün ise de, şikayet yapılmamışsa veya geri alınmışsa (şikayete bağlı suçlarda) artık ortada bir soruşturma veya kovuşturma olmayacağı için uzlaşma kurumunun işletilmesi de mümkün olmaz.⁶⁶

H. KAMU DAVASININ AÇILMASININ ERTELENMESİ

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, failin kişiliği ve işlediği suçun önemi göz önünde bulundurulmak suretiyle hakkında kamu davası açılmasından bazı şartlarla ve belirli bir süre içinde iyi hal göstermesi durumunda vazgeçilebilmesidir.⁶⁷

Söz konusu kurum, hukukumuzda Çocuk Koruma Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenmiştir. Çocuk Koruma Kanununun 19. maddesinde

⁶⁵ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s.111

⁶⁶ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.789

⁶⁷ Veli Özer Özbek, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, 1.b., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1999, s.287

çocuğa yüklenen suçtan dolayı Ceza Muhakemesi Kanunundaki koşulların varlığı halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebileceği ve bu kişiler açısından erteleme süresinin 3 yıl olduğu düzenlenmiştir. Ceza Muhakemesi Kanununun 171. maddesinde de uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak koşulu ile kamu davasının ertelenmesine karar verebilmek için gerekli olan şartlar düzenlenmiştir. Söz konusu şartlar;

- şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması,
- Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,
- Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,
- Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesidir.

171. maddede bu şartların birlikte gerçekleşmesi gerektiğinin de altı çizilmiştir.

Söz konusu şartlar nazara alındığında uzlaşma kurumu ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ancak, uzlaşmada esas olan taraf iradeleri iken, kamu davasının açılmasının ertelenmesi savcının takdirindedir.

Erteleme süresi içinde suç işlenmemiş olması halinde, kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir. Tarafların aralarında uzlaşma sağlaması durumunda uzlaşma kurumunda da kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilmektedir. Ancak, uzlaşma kurumunda bu kararın verilebilmesi için herhangi bir süre öngörölmüş değilken, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için kanunda öngörölen sürenin iyi halle geçirilmesi gerekmektedir.

IV. YABANCI HUKUK SİSTEMLERİNDE UZLAŞMA KURUMU

A. FRANSIZ HUKUKUNDA UZLAŞMA KURUMU

Uzlaşma kurumu, Fransız Ceza Hukukuna, 1993 yılında Fransız Ceza Usul Kanununa 41-1 (5) maddesinin ilave edilmesi ile girmiştir. Söz konusu maddeye

göre, savcı, kamu davası açılmasına karar verilmeden önce, tarafların rıza göstermeleri halinde uzlaşmaya başvurabilir. Uzlaşma kurumunun 18 yaşından küçük çocuklara uygulanmasını düzenleyen 02/02/1945 tarihli yasada da çocukların savcı veya hakim tarafından uzlaşmaya yönlendirilebilecekleri düzenlenmiştir.⁶⁸

41/1. maddede, verilen zararın tazmin edilmesi, sosyal barışı bozan uyuşmazlığa son verilmesi ve failin topluma yeniden kazandırılması amaçlanmıştır. Polis, savcılık, suçlunun şartlı tahliye edildiği dönemde suçluyu gözlemleyen kuruluş veya bağımsız topluluk kökenli bir kuruluşça yürütülmesi de olanaklıdır.⁶⁹

Fransız Ceza Usul Kanununun 41/1 maddesindeki düzenleme şöyledir;

Mağdurun uğradığı zararı tazmin etmeye, suçun bozduğu kamu düzenini yeniden temin etmeye ya da failin tekrar topluma kazandırılmasına yardımcı olmaya ilişkin böyle bir tedbirin yerinde görülmesi halinde, kamu davasına ilişkin kararın öncesinde, Cumhuriyet savcısı doğrudan doğruya veya adli kolluğun bir görevlisi, yetkilendirilen birisi veya Cumhuriyet Savcılığı uzlaştırmacısı aracılığıyla;

1) Kanundan kaynaklanan yükümlülüklerin faille hatırlatılmasına girişilme,

2) Mesleki, sosyal veya sağlıkla ilgili bir kuruluşa failin yönlendirilmesi; bu önlem masrafları fail tarafından karşılanmak üzere bir staj veya bir hizmette formasyon tamamlanması ya da bir mesleki sosyal veya sağlık kuruluşunda bulunmaktan ibarettir ve özellikle de karayolundaki motorlu bir aracın kullanımı sebebiyle suç işlenmesi durumunda vatandaşlık stajı yaptırılır ki bu önlem, masrafları faille karşılatılarak trafik güvenliği hassasiyetine yönelik bir staj görmekten ibarettir.

3) Kanun ya da düzenleyici işlemler karşısında failin durumunu hukuka uygun hale getirmesinin talep edilmesi,

4) Belirtilen hususlardan kaynaklanan zararın tazmininin failden talep edilebilmesi,

5) Tarafların uzlaşmasıyla mağdur ile fail arasında uzlaşma fonksiyonunun başlatılması, istenir.

Fail, mağdurun zarar ve çıkarlarını tazmin etme yükümlülüğü altında ise bu husus tutanak uyarınca Medeni Yargılama Usulü Kanununda öngörülen kurallara uygun bir şekilde para cezasının ödenmesi yöntemi izlenerek tahsili talep edilebilir.

⁶⁸ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s.61

⁶⁹ Kaymaz – Gökcan, a.g.e, s. 68

Failin tutum ve davranışı sonucunda önlem uygulanamamış ise Cumhuriyet Savcısı yeni durumlar hariç iddianameyi hazırlar veya takibatın devamını sağlar.

Uzlaşma kurumu ile ilgili olarak Adli Başvuru ve Uyuşmazlıkların Dostça Çözümüne Dair Kanun da 1998 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanun ile uyuşmazlıklarla ilgili olarak sulh yapılması maksadıyla arabuluculuk görevi yürütülmektedir.⁷⁰

B. AMERİKAN HUKUKUNDA UZLAŞMA KURUMU

Uzlaşma çok eski tarihlerden beri Amerikan ceza hukukunda uygulamada yer almakla birlikte, 30/01/1998 tarihli "Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Kanunu"nun yürürlüğe girmesi ile kanunlaşmış bulunmaktadır. Söz konusu yasanın yürürlüğe girmesi ile uzlaşma yöntemleri mahkemeler tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, ABD'de uzlaşma konusunda farklı yasal düzenlemeler bulunmakta olup, eyaletler arasında bu noktada bir birlik bulunmamaktadır. Ayrıca, herhangi bir eyaletin kanunlarında uzlaşmaya ilişkin hüküm bulunmaması durumunda da uzlaşma yoluna gidilebilmektedir.⁷¹

Amerikan hukukunda, suç teşkil eden bir fiilde bulunan sanığın yakalanması ile uzlaşma süreci başlamaktadır. Uzlaşma görüşmeleri sanık müdafii ile savcı arasında gerçekleşir. Bizzat sanığın kendisi ile yapılan uzlaşma görüşmeleri hukuka uygun kabul edilmemektedir.⁷²

ABD'de sanığa yöneltilen isnad erken aşamada ortaya konması, ortaya konan isnadın farklı aşamalarda kontrol edilebilir olması ve muhakeme aşamasında değiştirilebilir olması iddia ve savunma tarafları arasında uzlaşmayı teşvik edici bir ortam oluşturmaktadır.⁷³

"Charge bargaining" yani "suçlama pazarlığı" denilen yöntemde, savcı suçu belirler, sanık da ikrarda bulunup bulunmama noktasında karar verir. Sanık ikrarda bulunmayı seçip, bu kararını beyan ettiği anda ikrarı ile bağlıdır. Suçun gerek niteliğini gerekse miktarını ise hakim belirler.

⁷⁰ Kaymaz – Gökcan, a.g.e, s. 68

⁷¹ Ekrem Çetintürk, *Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, İstanbul, Hd Yayıncılık, 1.b, 2009, s.287-289

⁷² Kaymaz – Gökcan, a.g.e, s. 75

⁷³ Cumhuriyet Şahin, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, Prof Dr Süleyman Arslan'a Armağan, Konya, SÜHFD, C.6, S.1-2, 1998, s. 267

“Sentence bargaining” yani “hüküm pazarlığı” denilen yöntemde ise, hakim de uzlaşmaya dahil olur ya da ceza tayini yetkisinden vazgeçer ve tarafların ortak öneri ile getirdikleri cezayı kabul eder. ABD’de her iki usul de uygulanmaktadır.⁷⁴

Kısacası, ABD’de çeşitli eyaletlerde çeşitli uzlaşma programları uygulanmaktadır. Taraflar arasında uzlaşma sağlanırken hem failin hem de mağdurun olayı kendi bakış açıları ile anlatmaları sağlanmakta, akabinde mağdurun mağduriyetinin giderilebilmesi için bir edim belirlenmekte ve bu edimin taraflarca özgür iradeleri ile kabul edildiği yazılı bir anlaşma yapılmaktadır. Bu anlaşma hakim tarafından göz önünde bulundurulmaktadır.

C. ALMAN HUKUKUNDA UZLAŞMA KURUMU

Alman hukukunda, mağdur olan kimselerin zararlarının giderilebilmesi amacıyla hazırlanan mağdurun tazmini hakkında kanun 1976 yılında kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Ancak, söz konusu kanun sadece ağır şiddet suçu mağdurlarını korumayı amaçladığı gibi, zarar giderimi hakkında karar verme yetkisini de ceza mahkemelerine değil, idare mahkemelerine vermiştir.

Almanya’da uzlaşma konusundaki ilk yasal düzenleme ise 1990 yılında yürürlüğe konulan Alman Çocuk Ceza Kanunu ile yapılmıştır.

ABD’de olduğu gibi Almanya’da da uzlaşma uygulamaları ile ilgili eyaletler arasında tam bir uyum bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bazı temel standartlar genel kabul görmüştür. Örneğin, takipsizlik kararı verilebilecek uyuşmazlıklarda uzlaşma yoluna gidilememektedir. Uzlaşma kurumuna müracaat edilebilmesi için failin fiilini inkar etmemesi gerekmektedir. Gerek mağdur gerekse fail uzlaşmanın uygulanmasını kabul etmelidir. Uzlaştırmacı mağdur ve faile eşit uzaklıkta durmalı ve tarafsız olduğunu açıkça göstermelidir.⁷⁵

Çocuk Ceza Kanununda savcının dava açmadan ve hakim de hüküm vermeden önce mahkeme dışı önlemleri düşünmesi zorunlu kılınmıştır.⁷⁶

Uzlaşma kurumu ile ilgili olarak Alman Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda da çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Alman Ceza Kanununun 46/a maddesinde, failin uzlaşmak için samimi şekilde çaba harcaması ve

⁷⁴ Cumhuriyet Şahin, a.g.m, s.268

⁷⁵ Dölling Dieter, *İşlenen Suç Nedeniyle Suç Faileri ve Mağdurları Arasında Arabuluculuk*, çev. Sulhi Dönmezer, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Feridun Yenisey, İstanbul, 2005, s. 20.

⁷⁶ Dölling Dieter, a.g.e., s.19.

zararı tamamen ya da büyük ölçüde gidermesi durumunda aynı yasanın 49/1. maddesi uyarınca mahkemenin fail hakkında vereceği cezayı düşürebileceği ya da suçun kanunda öngörülen yaptırımının 1 yıldan kısa süreli hapis ya da 360 günlük çalışma ücretine kadar para cezası gerektirmesi halinde ceza vermekten tamamen vazgeçebileceği düzenlenmiştir.⁷⁷

Alman Ceza Muhakemesi Kanununun 153. maddesinde ise, 21 yaşının ve bazı durumlarda da 18 yaşının üzerindeki için işledikleri hafif nitelikli suçlarda uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda takipsizlik kararı verilebilmektedir. Kısacası bazı hafif suçlarda uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda savcı mahkeme ve şüphelinin kararı ile takipten vazgeçebilmekte, daha hafif suçlarda ise mahkeme kararına dahi gerek olmaksızın takipsizlik kararı verebilmektedir.⁷⁸

Aynı kanunun 155/a maddesinde, savcılık veya mahkemenin her aşamada mağdur ve sanık arasında uzlaşma olanağını araştıracağı, uygun olan hallerde onları etkileyeceği, ancak mağdurun iradesinin aksine işlem yapılamayacağı düzenlenmiştir.⁷⁹

Alman Ceza Muhakemesi Kanununun 380. maddesinde ise, konut dokunulmazlığının ihlali, hakaret, posta dokunulmazlığının ihlali, yaralama, tehdit ve mala zarar verme suçlarında dava açılmadan önce eyalet adli yönetimince belirlenen bir uzlaştırma mercii tarafından tarafların uzlaştırılması teşebbüsünde bulunulması gerektiği düzenlenmiştir. Ayrıca, davacının dava dilekçesi ile birlikte uzlaşma girişiminin başarısızlıkla sonuçlandığına ilişkin belgeyi de ibraz etmesi gerekmektedir.⁸⁰ Bu düzenleme ile üzerinde düşünülmeden, ani kararlar ile alelacele dava açılmasının önün de geçilmeye çalışılmıştır.

Kısacası Almanya'da genel olarak, savcı ihtilaf konusu önüne geldikten sonra uzlaşma yoluna gidilmesine karar verirse, dosyayı uzlaştırmayı gerçekleştirecek kuruma göndermekte ve görevli kurum da fail ile irtibata geçerek mağdur ile anlaşmaya varmak isteyip istemediğini sormaktadır. Failin kabul etmesi halinde ise, mağdur ile irtibata geçilmekte ve uzlaşmak isteyip istemediği bu sefer mağdura sorulmaktadır. Mağdurun da uzlaşmayı kabul etmesi halinde, her iki tarafla da ayrı ayrı görüşmeler başlatılmaktadır. Görüşmeler sonucunda mağdur ve failin anlaşmaya varması üzerine,

⁷⁷ Mustafa Özbek, *Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2005, s. 130.

⁷⁸ Ekrem Çetintürk, *Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, 1.b., İstanbul, HD Yayıncılık, 2009, s.268

⁷⁹ Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, *Uzlaşma ve Önödeme*, 2.b., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007, s.72.

⁸⁰ Erol Karaaslan, *Ceza Yargılmasında Uzlaşma*, S.29, Adalet Dergisi, 2007, s. 303.

tarafaların anlaşmalarını gösteren uzlaştırma raporu savcıya gönderilmektedir. Savcı da takibatı sona erdirmektedir.

D. İNGİLİZ HUKUKUNDA UZLAŞMA KURUMU

İngiltere’de uzlaşma kurumu, mağduru tüzel kişi olan uyuşmazlıklar ve failin verdiği zararı kabul ettiği ağır nitelikli suçlarda dahi uygulanabilmektedir. Uzlaşma genellikle yarı bağımsız makamlar tarafından gerçekleştirilmektedir ve soruşturma aşamasında, yargılama sırasında ya da hükümden sonra olmak üzere uyuşmazlığın değişik aşamalarında başvurulabilmektedir.⁸¹

İngiltere’de uzlaşma kurumuna sıkça müracaat edilmekte olup, ihtilafların oldukça önemli bir kısmı uzlaşma sağlanması ile sonuçlanmaktadır. Uzlaşma sağlanması durumunda sanığa verilecek cezada genellikle 1/3 ya da 1/4 oranında indirim yapılmaktadır.⁸²

Ayrıca, “charge bargaining” adı verilen uygulama doğrultusunda polis sanıkla bir görüşme yapmakta ve sanığın bu görüşme sonucunda suçunu kabul etmesi durumunda sorguya son verme, sanık hakkındaki ithamlardan vazgeçme gibi bazı imkanlar sunulmaktadır. Uzlaşmanın sağlanması halinde de işlenen suç yerine başka bir suçtan dava açılabilir. Sonuçta da polisin sonuçlandırdığı vaka sayısı artmakta sanıkta işlediği suçun yaptırımından daha hafif bir yaptırımla karşılaşma imkanını elde etmektedir.⁸³

E. İTALYAN HUKUKUNDA UZLAŞMA KURUMU

İtalya da uzlaşma kurumunu yaygın halde kullanılabilir hale getirmekte biraz geciken ülkelerdendir. 24.11.1999 tarihinde 468 sayılı kanun ile “uzlaşma-barış hakimliği” kurulmuştur. 28.08.2000 tarihli 274 sayılı Kanun Kararnamesi ile de uzlaşma-barış hakiminin yetkileri düzenlenmiştir. Uzlaşma hakimi tarafları dinlemekte, sanığın işlediği suçun sonuçlarını ortadan kaldırdığını veya oluşan zararı giderdiğini gösterdiği durumda suçun ortadan kalktığına hükmetmektedir.⁸⁴

⁸¹ Ekem Çetintürk, a.g.e., s. 302,303

⁸² Cumhuriyet Şahin, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, Prof. Dr. Süleyman Arslan’a Armağan, SÜHFD, C.6, S.1-2, 1998, s.274

⁸³ Cumhuriyet Şahin, a.g.e., s.275

⁸⁴ Mualla Buket Soygüt, *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, 2006, s. 63

İtalya'da şikayete tabi suçlar, yaralama, mala zarar verme, hakaret gibi suçlar, bazı kabahatler ve özel kanunlarda düzenlenen bazı suçlar açısından suçtan zarar gören kişi, bu suçları işleyen fail hakkında dava açılmasını talep etme hakkına sahiptir. Uzlaşma hakimi, söz konusu talebi yerinde bulursa uzlaşma ile ilgili prosedürü başlatmak için tarafları çağırılmaktadır. Hakim, tarafları dinledikten sonra ve failin işlediği suçun olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırdığını tespit ederse suçun ortadan kalktığına karar verebilir. Ayrıca, hakim işlenen suç sonucunda ortaya çıkan zararın çok hafif olması, hareketin kasıtlı olmaması, davanın sanığın gerek özel hayatına gerekse iş hayatına zarar verme ihtimalinin yüksek olması gibi durumlarda yargılama yapmaktan çekinebileceği gibi, para cezası, hapis cezası, evde hapis, kamu yararına çalışma gibi çok çeşitli yaptırımlara da hükmedebilir.⁸⁵

Duruşma sırasında, sanık duruşmalardan önce zararı gideremediğini, ancak zararı gidermeye hazır olduğunu belirtirse, hakim 3 ayı geçmeyen bir süre zarfında duruşmaların durmasına karar verebilir ve bu süreçte sanığın takip edilmesi ve zararın giderilip giderilmediğinin tespiti için polisleri ya da sosyal hizmet görevlilerini görevlendirebilir. Bu sürecin sonunda zararın giderildiği, suçun olumsuz etkilerinin ortadan kalktığı tespit edilirse, hakim suçun ortadan kalktığını açıklar.

22.09.1988 tarihli ve 448 sayılı Sanık Çocukların Yargılanmasına İlişkin Kanunda da uzlaşma ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Bu kanunda, üst sınırı on iki yıldan aşağı olmayan hapis veya müebbet hapis cezasını öngören suçlar bakımından üç yılı, diğer durumlarda bir yılı geçmeyecek bir süre ile erteleneceği, erteleme kararı ile birlikte hakimin, zarar gören kişi ile çocuğun uzlaşabilmesi için çeşitli kurallar koyabileceği de düzenlenmiştir.

Sonuç olarak, uzlaşma kurumunun çocukları da kapsayacak şekilde uygulanması İtalya'da kabul görmüş bulunmaktadır.

⁸⁵ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s. 63

V. CEZA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDAKİ TEMEL İLKELERİN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

A. GENEL OLARAK

Ceza hukuku, yasaklayıcı ve cezalandırıcı hükümleri ile toplum kurallarının ihlal edilmesini önlemek ve ihlal halinde de düzeni yeniden sağlamayı amaçlamaktadır.⁸⁶ Ceza kanunu ve ceza usul kanunundaki düzenlemeler ile suç teşkil eden fiillerde bulunan kişinin cezalandırılması ve aynı zamanda da failin tekrar topluma kazandırılması amaçlanmaktadır.

Ceza yargılaması hukukunun amacı insan haklarını ihlal etmeden maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasıdır.⁸⁷ Suç işleyen failin yakalanması, yargılanması ve yapılan yargılama sonunda cezalandırılması ile failin suç işlemesi ile bozulan toplum hayatındaki düzenin yeniden sağlanması amaçlanmaktadır. Ancak, gerçeği ortaya çıkartmaya ve toplumsal düzeni yeniden sağlamaya çalışırken önemli olan, gerek sanık gerek mağdur gerekse yargılamaya katılan diğer kişilerin sahip olduğu insan haklarını ihlal etmemektir. Bireylerin sahip olduğu hak ve özgürlükleri korumak ve insan haklarına ilişkin temel kuralları ihlal etmemek için bazı temel ilke ve prensiplere riayet etmek gerekmektedir. Uzlaşma kurumunda da ceza ve ceza usul hukukuna hakim olan temel ilkelere riayet edilmesi gerekmektedir.

B. ADİL YARGILANMA HAKKININ UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Adil yargılanma hakkı, tarafı olduğumuz için iç hukukumuzun bir parçası haline gelen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu ilke Anayasamızın 36/1. maddesinde de düzenlenmiştir. Madde de, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Aynı şekilde CMK'nın 160/2. maddesinde de Cumhuriyet Savcısının maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılama yapılabilmesi için şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlü olduğu

⁸⁶ Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, *Uzlaşma ve Önödeme*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007, s. 82

⁸⁷ Bahri Öztürk, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin, 1999, s 32

düzenlenmiştir. Kısacası bu maddede de adil yargılanma hakkının öneminin altı çizilmiştir.

Adil yargılanma hakkı kavramı, bağımsız ve tarafsız bir mahkemeye erişim hakkını, duruşmaya katılma hakkını, aleni duruşma hakkını, kendi aleyhine tanıklık etmeme hakkını, silahların eşitliği ve çekişmeli yargı hakkını, gerekçeli karar hakkını, makul sürede yargılanma hakkını da içermektedir.⁸⁸ Adil yargılanma hakkı gerek soruşturma aşamasında gerekse kovuşturma aşamasında sürekli nazara alınmalıdır.

Adil yargılanma hakkının uzlaşma kurumu ile çelişmediği genel olarak kabul görmektedir. Bununla birlikte, uzlaşma kurumunun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğine ilişkin görüşler de bulunmaktadır.⁸⁹ Bu konu ile ilgili olarak AİHM kararlarında da, mahkemeye başvurma hakkından feragat etmenin hem hukuk hem ceza davalarında mümkün olduğunu, bununla birlikte uzlaşmanın bir zorlama ürünü haline getirilmemesi gerektiğini belirtmektedir.

Herhangi bir suçlama ile karşı karşıya kalan kimse yargılama sürecinin uzun oluşu gibi çeşitli sebeplerle uzlaşma kurumuna başvurma konusunda zorlanmamalıdır. Şüpheli/sanık üzerinde böyle bir baskı kurmanın adil yargılanma hakkı ile çelişeceği açıktır. Ancak elbetteki, şüpheli/sanık hiçbir zorlama ve baskı altında kalmadan özgür iradesi ile mağdur ile uzlaşmayı seçtiği ve bu yönde girişimlerde bulunduğu sürece adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez.

C. MASUMİYET KARİNESİNİN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Anayasamızın 38/4. maddesinde masumiyet karinesine yer verilmiştir. Maddede, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağı açıkça düzenlenmiştir. Suç isnadının yeterli deliller ile kanıtlanmaması halinde devreye giren “şüpheden sanık yararlanır” ilkesi de masumiyet karinesinin bir parçasıdır. Masumiyet karinesinin aynı zamanda adil yargılanma ilkesi ile de ilişki içerisinde olduğuna şüphe yoktur.⁹⁰

Masumiyet karinesinin uzlaşma kurumundaki görünümü ile ilgili olarak bir görüş, uzlaşma kurumunda, mağduriyetin giderilmesinin failin iradesine bağlı

⁸⁸ Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, a.g.e, s.83

⁸⁹ Feridun Yenisey, *Suçların Azaltılması ve Ceza Hukuku Ultima Ratio*, İstanbul, İstanbul Barosu Dergisi, 1994, C.68, S.10-11, s. 382

⁹⁰ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s. 78

olduğunu yani iradi olduğunu belirtilerek uzlaşma kurumunun masumiyet ilkesine aykırılık içermediğini savunmaktadır. Gerçekten uzlaşma kurumunda fail suçsuz olduğu inancında ise mağdur ile uzlaşmamayı ve gerekirse bu konuda kamu davası açılmasını tercih edebilmektedir. Aynı konudaki başka bir görüş ise, mağduriyetin giderilmesi bir yargılama hükmüne bağlanmadığı sürece uzlaşmanın masumiyet karinesine aykırı olduğunu savunmaktadır.⁹¹

Uzlaşma kurumunda, sanığın ikrarı sonucunda suçu işlediği kabul edilerek uyuşmazlık sona erdirilmektedir. Bu nedenle, uzlaşma kurumunun masumiyet karinesine aykırı olduğu belirtilebilir.⁹² Ancak, 5560 sayılı yasa ile ikrarı zorunlu kılan TCK'nın 73/8. maddesinin yürürlükten kaldırılması ve aynı kanunla değişik CMK 253. maddesinde böyle bir şartın olmaması nedeniyle uzlaşma ile ilgili yeni düzenlemenin masumiyet karinesine daha fazla uyum sağladığı söylenilebilir. Failin yargılanarak suçsuzluğunun hüküm altına alınması hakkından vazgeçmesi kendi iradesine bağlı olduğundan masumiyet karinesine aykırı bir durum olmadığı da savunulabilmektedir.

Bununla birlikte, yargılama sürecinin uzun ve yıpratıcı bir süreç olmasının da sanığın uzlaşma kurumuna başvurmasının nedenlerinden biri olduğu unutulmamalıdır. Beraat edeceğine inandığı halde, yargılama sürecinin sıkıntılarını yaşamak istemeyen kişilerin uzlaşma kurumuna müracaat ettiği de ifade edilmektedir. Yargılama sürecinin kesilmesi, delillerin ikame edilmemesi nedenleriyle suçsuz olan bir kimsenin suçlu olduğuna kanaat getirilmesinin de söz konusu olabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle, soruşturma aşamasında savcı da, uzlaşma kurumunun uygulanmasında delil durumunu son derece iyi değerlendirmeli ve mevcut delil durumuna göre, başka bir kişinin fail olma ihtimalinin bulunması durumunda uzlaşma teklifinde bulunmak için acele etmemelidir.⁹³

D. HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜNÜN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

AİHS'nin 6. maddesinde herkesin, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili anlaşmazlıkların çözümlenmesi, gerek kendisine yöneltilen herhangi bir suçlamanın karara bağlanması konusunda, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde adil ve açık olarak

⁹¹ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s. 78

⁹² Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, a.g.e, s. 88

⁹³ Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, a.g.e, s. 88

görülmelerini istemek hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Anayasamızın 36. maddesinde de, herkesin meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ve hak arama özgürlüğü güvence altına alınmıştır.

Kısacası, hak arama özgürlüğü ilkesinde yargılama yapılması, yargılama yapılmasının istenmesi üzerinde durulmuştur. Halbuki, uzlaşma kurumuna müracaat edilmesi ve uzlaşmanın sağlanması durumunda yargılama yapılmamaktadır.

Uzlaşma kurumunda, fail ve mağdur kendi özgür iradeleri ile tarafsız ve bağımsız bir mahkemeye erişim haklarından vazgeçmektedirler ve bunu kendi menfaatlerine olduğunu düşündükleri için yapmaktadırlar. Taraflar uzlaşmak istememeleri durumunda mahkemeye başvurma hakları olduğunun bilincindedirler. Bu nedenle, uzlaşma kurumunun mahkemeye erişim hakkına engel teşkil etmediği söylenebilir.⁹⁴

Hak arama özgürlüğünün temelinde hak sahibi kişinin yararını korumak bulunmaktadır. Hak sahiplerinin daha üstün yararları bakımından bu haklarından vazgeçmelerinin sözü edilen hakların özüne aykırılık oluşturmayacağı açıktır. Bununla birlikte, uzlaşma girişiminde bulunulmadan yapılan delil toplanması aşamasına kadar bu ilkeden yararlanılması mümkündür. Çünkü, Cumhuriyet savcısı CMK'nın 160/2 maddesi uyarınca, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılanmanın yapılabilmesi için failin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza etmekle ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür. Aynı şekilde, mağdurun da hakkını mahkemede aramasına bir engel bulunmamaktadır.⁹⁵

Kısacası, uzlaşma kurumunda taraflar hak arama özgürlüğünden kendi iradeleri ile vazgeçerek, aralarındaki ihtilafı yargıya taşımadan çözme yolunu seçtikleri için uzlaşma kurumunun hak arama özgürlüğü ilkesine aykırılık teşkil etmediği görüşü ağırlıktadır.

E. EŞİTLİK İLKESİNİN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Anayasamızın 10. maddesinde, devlet organlarının ve idarenin herkese kanun önünde eşitlik ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir.

⁹⁴ Gülgün İldır, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 48

⁹⁵ Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, a.g.e, s. 88

Uzlaşma kurumunda eşitliğin sağlanmasının CMK'daki uzlaşma ile ilgili konan hükümlerin uzlaşmaya başvuran bütün kişilere aynı şekilde uygulanması, tarafların usulüne uygun şekilde görüşmelere çağırılması, gerek mağdur gerekse faile eşit oranda söz hakkı verilmesi, her iki tarafa da belge ve delilleri inceleme hakkı verilmesi ile söz konusu olabilir. Bu süreçten sonra uzlaşmanın sağlanması halinde failin bozulan toplumsal barışın düzelmesinin sağlanması için etkili şekilde rol alacağı, mağdurun da zararının giderilmiş olması nedeniyle tatmin olmuş olacağı açıktır. Bu açılarından bakıldığında uzlaşma kurumunun eşitlik ilkesini zedeleyen bir tarafı olmadığı düşünülmektedir.

Bununla birlikte, uzlaşma kurumunun benzer uyuşmazlıkların çözümünde uygulanacak kriterlere bağlanamamasının, kovuşturma makamları ile işbirliği yapan failin, yargılama hukuku haklarını kullanmakta ısrar eden faile göre daha hafif ceza almasının eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiğini düşünenler de bulunmaktadır. Ayrıca, uzlaşmaya tabi suçların belirlenmesinde benimsenen ölçütlerin eşitsizliğe yol açabileceği de düşünülmektedir. Uzlaşmanın her suç açısından değil, belirli suçlar bakımından kabul edildiği açıktır.⁹⁶

Ancak, her suçun toplumsal barışı aynı oranda bozduğu ve işlenen suçlardan zarar gören kişilerin de mağduriyetlerinin aynı oranda olmadığı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, tüm suç tiplerine uzlaşma kurumunun uygulanması imkanı verilemez. Böyle bir durum pek çok olumsuzluğa yol açacağı gibi, hukuk düzenine ve hukuk kaidelerine aykırılık teşkil edecek ve hukuki güvensizlik yaratacaktır.

Bunun yanında, uzlaşma kurumuna daha çok beraat etme olasılığı düşük olanların başvuracağı, bu kişilerin aleyhine yeterince delil olmayanlara göre kendilerini uzlaşmaya başvurma konusunda baskı altınca hissedebileceklerini, bu durumun da eşitlik ilkesini zedeleyeceğini düşünenler de bulunmaktadır.⁹⁷

Diğer taraftan ekonomik durumu iyi olan kişilerin, ekonomik durumu zayıf olanlara oranla uzlaşma kurumuna daha çok başvurma eğiliminde olması muhtemeldir. Bu açıdan uzlaşmanın eşitsizliğe yol açtığı düşünülebilir. Ancak, uzlaşma sonucunda failin sosyo-ekonomik durumuna göre alternatif zarar giderim yollarının seçilebilme imkanı olduğu da unutulmamalıdır. Bu imkan eşitlik ilkesi ile uyum içerisinde bulunmaktadır.

⁹⁶ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s. 81

⁹⁷ Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, a.g.e, s. 91

F. SİLAHLARIN EŞİTLİĞİ İLKESİNİN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Soruşturma aşamasında gerek failin gerek mağdurun müdafii ve avukat yardımından yararlanma, kendi lehine olan delillerin toplanmasını isteme, dosyayı inceleme ve dosyadan talep ettiği belgelerin örneğini alma, aleyhine olabilecek hususları dile getirmeme vb hakları bulunmaktadır. Uzlaşma kurumunda da fail ve mağdur benzer haklara sahip bulunmaktadır. Uzlaşma süresinde fail de mağdur da aynı oranda kendini ifade etme, özgür iradeleri ile uzlaşma sürecine başlama, devam ettirme veya sonlandırma hakkı bulunmaktadır. Uzlaşmanın başarıyla sonuçlanması durumunda ise fail mağdurun zararını giderdiğinde ceza almaktan kurtulmakta, mağdur ise bizzat failin zararını gidermesi sebebiyle maddi-manevi pek çok açıdan tatmin olmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı, uzlaşma kurumu içinde silahların eşitliği ilkesi olduğu açıktır.⁹⁸

G. ADALET İLKESİNİN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Hukuk düzeninin bütününe ilişkin değerler ölçüsü olarak toplum ve hakimin vicdanında ortaya çıkan adalet ilkesi, genel olarak hakkaniyet, hak ve nesafet anlamlarına gelmektedir.⁹⁹

Adalet, hem etik hem hukuki bir kavramdır ve herkesin fırsat eşitliğinin bulunması, kanun önünde eşit sayılması, kişiliğini geliştirme imkanına sahip olması, her türlü imtiyazın ve keyfiliğin reddedilmesi anlamlarına da gelmektedir.¹⁰⁰

Adaletin sağlanmasında, suçlu olanın şüpheye yer bırakmayacak şekilde tespit edilmesi ile failin cezalandırılması ve böylece toplumun faile karşı olan kızgınlık ve öç alma hislerinin hukuka uygun şekilde tatmin edilmesi önemlidir. Adaletin gecikmeden ve toplumun adalete olan inancını kaybetmeden ivedi olarak işlemesi gerektiği ise açıktır. Kısacası, adalet gecikmemelidir. Uzlaşma kurumunun da adaletin hızlı şekilde işlemlerini sağlayan bir kurum olduğu göz önüne alındığında, uzlaşma kurumu ile adalet ilkesinin uyum içinde olduğu söylenebilir. Uzlaşma sürecinin, Yerel mahkemeler nezdindeki yargılamadan oldukça kısa sürdüğü bir gerçektir. Bu süreçte failin pişmanlık duyarak verdiği zararı telafi etme imkanının verilmesi ve mağdurun da

⁹⁸ Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, a.g.e, s. 93

⁹⁹ Nurullah Kunter, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1986, s. 499-500

¹⁰⁰ Bahri Öztürk, Veli Özer Özbek, Mustafa Ruhan Erdem, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Turhan Kitapevi, B.5, 2000, s.129

zararının karşılanması ile maddi-manevi tatmin olduğu su götürmez bir gerçektir. Bu açıdan bakıldığında uzlaşma kurumunda adalet ilkesinin önemli boyutta görüldüğü açıktır.

H. BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ HAKİM İLKESİNİN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Bağımsızlık, kimseden emir ve talimat almama, tarafsızlık ise iddia ve savunma makamlarına eşit mesafede durarak, objektif olunmasıdır.¹⁰¹ Bağımsız ve tarafsız hakim ilkesi, hakimin önüne gelen uyuşmazlık ile ilgili olarak tarafsız ve objektif davranarak en adil kararı vermesini gerektirmektedir. Söz konusu ilke hakimin taraflar ile herhangi bir menfaat ilişkisi içerisinde olmaması, tüm önyargı ve duygusallıktan uzak olarak ve salt yasa uygulayıcısı olarak yasalar ne gerektiriyor ise onu gerçekleştirmesini de ifade etmektedir. Hakimin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesine AİHS'nin 6. maddesinde ve Anayasamızın 138. maddesinde de yer verilmiştir. 138. madde de, hakimlerin görevlerinde bağımsız oldukları ve Anayasa ve kanunlara uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verecekleri, hiçbir organ, makam, merci veya kişinin hakimlere emir ve talimat veremeyecekleri düzenlenmiştir. Ayrıca, bu ilke hukuk devletinin temel özellikleri arasında da yer almaktadır. Gerçek bir hukuk devletinde yargıyı temsil eden kişilerin bağımsız ve tarafsız olmaları ile adaletin sağlanabileceği ve gerçek adaletin bu şekilde halka ulaşabileceği su götürmez bir gerçektir.

Uzlaşma süreci yargılama aşaması dışında uzlaştırmacı olarak nitelendirilen üçüncü bir kişi tarafından yürütülmektedir. Ancak, uzlaştırmacının da şüpheli/sanık ve mağdura karşı bağımsız olması, bununla birlikte her iki tarafa da eşit uzaklıkta durarak, tarafları uzlaşma konusunda ayrıntılı şekilde bilgilendirmesi gerektiği açıktır. Çünkü, uzlaştırmacının görevi, bir nevi hakimlik olarak nitelendirilmektedir.¹⁰² Kovuşturma aşamasında ise hakim taraflara uzlaşma teklifinde bulunmaktadır. Uzlaşma başarı ile sonuçlanırsa hakim davanın düşmesine karar vermektedir. Ancak uzlaşmanın olumsuz sonuçlanması durumunda yargılama devam etmektedir. Bu aşamada, uzlaşma sürecinde bir takım ikrarlarda bulunmuş olan sanığa karşı hakimin tarafsızlığını sürdürbilmesi önem arz etmektedir. Hakim sanığın uzlaşma sürecindeki beyanlarından etkilenmeksizin yargılamayı sürdürmeli, sanığın lehine ve aleyhine olan delilleri değerlendirmek suretiyle kararını vermelidir.

¹⁰¹ Bahri Öztürk, Veli Özer Özbek, Mustafa Ruhan Erdem, a.g.e, s.136

¹⁰² Feridun Yenisey, Stephen Frank Mazzo, Tom Read, *Uzlaşma*, İstanbul, 2005, s. 15

I. ALENİYET İLKESİNİN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Yargılamanın aleni olmasının sağlanması ile yargısal süreçte saydamlık sağlanmakta, hakimin keyfi kararlar almasının önüne geçilmekte, yargıya duyulan inanç arttırılmaktadır. Aleniyet ilkesi yargı organlarının vermiş olduğu kararlara karşı duyulan güveni artırdığı gibi hakimlerin daha sağduyulu karar vermesine, sanığın kendisine yöneltilen suçlamalardan halk önünde kurtulabilmesine olanak sağlar ve diğer insanları suç işlemekten alıkoyarak cezanın önleyici fonksiyonuna da hizmet eder.¹⁰³

Aleniyet İlkesi, AİHS'nin 14. ve Anayasamızın 141. maddesinde düzenlenmiştir. Anayasamızın 141. maddesinde duruşmaların herkese açık olduğu, duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebileceği düzenlenmiştir. CMK'nın 182. maddesinde de duruşmaların herkese açık olduğu hususu hüküm altına alınmıştır.

Duruşmaların herkese açık olması (aleniyet) herkesin duruşma salonuna girmek imkanının bulunmasıdır. Bazı hallerde duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı (gizli) yapılması mümkündür. Genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı durumlarda, mahkeme talep üzerine veya kendiliğinden duruşmanın kapalı yapılmasına karar verebilir. Tarafların duruşmanın kapalı yapılması talebi, ön sorunlar hakkındaki hükümler çerçevesinde kapalı duruşmada incelenir ve karara bağlanır. Bu kararın gerekçeleri, esas hakkındaki karar ile birlikte açıklanır. Duruşmanın kapalı yapılması halinde hakim, gizli yargılama işlemleri sırasında hazır bulunanları o yargılama ile ilgili edindikleri bilgileri açıklamamaları hususunda uyarır ve Türk Ceza Kanununun gizliliğin ihlaline ilişkin hükmünün uygulanacağını ihtar ederek bu hususu tutanağa geçirir. Tabi tüm bu açıklamalar duruşmanın herkes (kamu) için olan açıklığı hakkındadır. Taraflar için duruşma daima açıktır. Taraflar ve vekilleri her duruşmada hazır bulunabilir, tutanak suretlerini isteyebilir ve dosyayı inceleyebilir.¹⁰⁴

Uzlaşma müessesesinin aleniyet ilkesi ile çelişip çelişmediği hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüş, uzlaşmanın duruşma dışında gerçekleşmesinin aleniyet ilkesi ile bağdaşmadığını ileri sürmektedir.¹⁰⁵ Aksi yöndeki bir görüş ise, uzlaşmanın aleniyet ilkesi ile çelişmediğini savunmaktadır. Bu görüş aleniyetin

¹⁰³ Handan Yokuş Sevük, *Adil Yargılanma Kapsamında Ceza Yargılamasında Aleniyet İlkesi*, Çetin Özek'e Armağan, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2004, s. 748

¹⁰⁴ Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Ankara, Yetkin Basımevi, 2011, s. 358-359

¹⁰⁵ Cumhuriyet Şahin, *CMK Uygulamasının Bir Yılı*, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 07, Temmuz, 2006, s.247

duruşma sırasında sağlanmasının gerekli olduğunu, duruşma sırasında yapılan uzlaşma görüşmelerinin aleniyet ilkesini zedelediğini, nitekim uzlaşmanın ceza muhakemesinin zorunlu bir unsuru olmadığını da ifade etmektedirler.¹⁰⁶

J. MAKUL SÜREDE YARGILANMA HAKKININ UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Adil yargılanma hakkının en önemli unsurlarından biri de yargılamanın makul bir sürede sonlandırılmasıdır. Toplumun yargı organlarına güven duymasının ve hakkın sahibine bir an önce tesliminin sağlanmasının önem arz ettiği açıktır. Yargılama sürecinin uzun sürdüğü, sürüncemede kaldığı ülkelerde yargıya duyulan güvenin sarsıldığı ve bu konuda halkın şikayetçi olduğu bilinen bir gerçektir.¹⁰⁷

Uzlaşma kurumunda uyuşmazlık, fail ve mağdurun uzlaşması durumunda yargılamaya oranla çok daha kısa sürede sonuçlanmaktadır. Bu nedenle, uzlaşma kurumunun makul sürede yargılanma hakkı ile uyum içinde olduğu söylenebilir.¹⁰⁸

K. RE'SEN ARAŞTIRMA İLKESİNİN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Ceza yargılamasında maddi gerçeğin araştırılması, delillerin suça konu fiil gerçekleştirildikten sonra en hızlı şekilde toplanması ve değerlendirilmesi çok önemlidir. Yargılama sırasında hem re'sen toplanan ve tespit edilen deliller hem de tarafların ibraz ettiği deliller incelenmelidir.

Ancak, uzlaşma kurumunda, uzlaşma kararı alarak uzlaşma sürecini başlatan taraflar kendi menfaatlerini düşünmek suretiyle hareket etmektedirler. Fail uzlaşmaya hazır olduğunu belirtmekte ve mağdurun zararının tatmini için çeşitli tekliflerde bulunmaktadır. Mağdur da bu teklifleri değerlendirmekte, kendisi de bazı taleplerde bulunmaktadır. Bu süreç sonunda zararın tazminine ilişkin tarafların mutabık kalması durumunda ise süreç sonuçlanmaktadır. Bu nedenle, uzlaşma kurumunda delillerin tespiti ve değerlendirilmesi ceza yargılamasında olduğu gibi önem arz

¹⁰⁶ Cumhuriyet Şahin, a.g.e., s. 247

¹⁰⁷ M. Serhat Kaşıkara, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesi çerçevesinde Makul Süre içerisinde Yargılanma Hakkı*, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2009-84-549.pdf (09/02/2015)

¹⁰⁸ Hasan Tahsin Gökcan, Seydi Kaymaz, *Uzlaşma ve Önödeme*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007, s.93

etmemektedir. Bu nedenle, uzlaşma kurumunun re'sen araştırma ilkesine aykırılık teşkil ettiğine ilişkin görüşler bulunmaktadır.¹⁰⁹

L. KAMU DAVASININ MECBURİLİĞİNİN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Suç teşkil eden bir fiilin işlendiği haberinin alınması üzerine, takibe yetkili makamların hazırlık soruşturmasına başlamasına “araştırma mecburiyeti ilkesi” denilmektedir. Hazırlık soruşturmasının neticesinde fiilin ve failin belli olması, faile ve suça ilişkin ciddi şüphelerin olduğunun tespit edilmesi ve dava şartlarının gerçekleşmiş olması durumunda yetkili makam tarafından kamu davası açılmasına “kamu davasını açma mecburiyeti” ve açılan kamu davasının muhakeme sonuçlanıncaya kadar yürütülmesini ifade eden ilkeye de “kamu davasını yürütme mecburiyeti” ilkesi denilmektedir.¹¹⁰

5271 sayılı CMK'nın 170/2 maddesinde de “kamu davasını açma mecburiyeti ilkesi”nin altı çizilmiştir.

Söz konusu ilkenin uzlaşma kurumundaki görünümü ve uzlaşma kurumunun bu ilke ile çelişip çelişmediği noktasında Alman doktrininde iki görüş bulunmaktadır. Bir görüşe göre, bu ilke uzlaşma kurumu ile ihlal edilmektedir. Bu görüşü savunanlar gerekçe olarak uzlaşma kurumunda kovuşturma makamlarının, sanığın bir karşı edimde bulunması kaydıyla kovuşturma yapmaktan ve mahrumiyet kararı vermekten vazgeçmelerini ileri sürmektedir. Diğer bir görüş ise söz konusu ilkenin uzlaşma kurumunda açıkça yasaklanması nedeniyle aykırılıktan söz edilemeyeceğini savunmaktadır.¹¹¹ Yine benzer bir görüşe göre de, mağduriyetin giderilmesi koşulu ile kamu davasının açılmaması ya da açılan davanın düşürülmesi kamu davasının mecburiliği ilkesinin benimsendiği sistemlerde de söz konusu olmaktadır. Bu hususun da uzlaşma kurumu ile kamu davası açma mecburiyeti ilkesi arasında çelişki olmadığına göstergesi olduğunu belirtmektedirler.¹¹²

Ceza Muhakemesi kanunumuz kamu davasının mecburiliği ilkesini benimsemiş bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında uzlaşma kurumunun bu ilkeyi ihlal ettiği söylenebilir. Ancak, kanun koyucunun kamu yararı gerekçesi ile getirdiği bu

¹⁰⁹ Gökcan , Kaymaz, a.g.e., s. 94-95

¹¹⁰ Bahri Öztürk, Veli Özer Özbek, Mustafa Ruhan Erdem, a.g.e, s.145

¹¹¹ Stefan Hubertus Kremer, Absprachen Zwischen Gericht Und Verfahrensbeteiligten Im Strafprozess, Bonn 1994, s. 107 (çev.) Şahin C. a.g.m., s.246

¹¹² Veli Özer Özbek, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, a.g.e. s.106

istisnanın sistemin katı yapısının mahsurlarını gidermek açısından yararlı olduğu da söylenmektedir.¹¹³

M. MADDİ GERÇEĞİN ARAŞTIRILMASININ UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

CMK'nın 160. maddesinde bu ilkeye değinilmiştir. Söz konusu maddede Cumhuriyet savcısının, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlayacağı ve yine Cumhuriyet savcısının, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır. Maddi gerçeğin araştırılması ilkesinin ceza muhakemesinin yürütülmesinde önem arz ettiği ve göz ardı edilemeyecek bir ilke olduğu aşikardır. Maddi gerçeğin tespiti ile gerçek failin bulunması ve cezalandırılmasının kolaylaşacağı da bir gerçektir. Yine maddi gerçeğin tespiti ile gerek mağdurun gerekse toplumun tatmin olacağı da açıktır.

Uzlaşma kurumunda ise, failin suçun sorumluluğunu üstlenmesi durumunda maddi gerçeğin araştırılmasından vazgeçilmektedir. Uzlaşmada sanık işlemediği ya da işlediğinden farklı bir suçu kabul edebilmektedir.¹¹⁴ Ayrıca, uzlaşma sürecinde mağdurun uğramış olduğu zarar üzerinde taraflarca uzlaşma sağlanmış olması halinde de bu zararın gerçek miktarı ve boyutu hakkında da bir araştırma yapılmamaktadır. Kısacası tarafların mağdurun gerçekte uğramış olduğu zarardan daha azını veya çok daha fazlasını karşılayacak bir miktar üzerinde uzlaşmaları mümkündür.

N. KUSUR SORUMLULUĞUNUN UZLAŞMA KURUMUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Ceza hukukumuzda kusur sorumluluğu ilkesi önem arz etmektedir. Sanığın kusurunun oranı nasıl cezalandırılacağı noktasında etkili olmaktadır. Uzlaşma

¹¹³ Gökcan , Kaymaz, a.g.e., s. 60

¹¹⁴ Stefan Hubertus Kremer, Absprachen Zwischen Gericht Und Verfahrensbeteiligten Im Strafprozess, Bonn 1994, s. 107 (çev.) Şahin C. a.g.m., s.248

kurumunda ise failin kusur oranı, fiili gerçekte işleyip işlemediği, işledi ise bu fiili gerçekleştirmesine etki eden herhangi bir olay olup olmadığı araştırılmamaktadır.

Uzlaşmada önemli olan failin suçu kabullenmesi ve mağdurun zararını giderme çabasına girmesidir. Bu süreç sonunda da fail, uzlaşılan ve kararlaştırılan edim her ne ise onu gerçekleştirmesi ile yargılanmaktan ve ceza almaktan kurtulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında uzlaşma sonucu failin yerine getirmek durumunda kaldığı edim failin gerçekte alması gereken cezanın karşılığı olmayabilmektedir ve uzlaşma sonucu ortaya çıkan cezanın yanlış ceza olduğu söylenebilmektedir.¹¹⁵

¹¹⁵ Stefan Hubertus Kremer, Absprachen Zwischen Gericht Und Verfahrensbeteiligten Im Strafprozess, Bonn 1994, s. 107 (çev.) Şahin C. a.g.m., s.253

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞMA KURUMUNUN DÜZENLENİŞ BİÇİMİ, UZLAŞMANIN KOŞULLARI VE USULÜ

I. TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞMANIN DÜZENLENİŞ BİÇİMİ

A. 5271 SAYILI CMK'DAKİ DÜZENLEME

Hukukumuzda ilk defa 5271 sayılı CMK ile getirilen uzlaşma kurumunun uygulamada iyi işlememesi nedeniyle 19/12/2006 tarih ve 5560 sayılı Kanun ile uzlaşma kurumu yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler çerçevesinde 5237 sayılı TCK'nın 73/8. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece uzlaşma bir muhakeme hukuku kurumu olarak sadece CMK içinde düzenlenmiş olmaktadır.¹¹⁶

Uzlaşma kurumu CMK'nın 253-255. maddelerinde düzenlenmiştir. 253. maddede, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaştırılması girişiminde bulunulacak suçlar düzenlenmiş, uzlaşma teklifinde bulunulması ve uzlaşma süreci, uzlaştırmacının görevlendirilmesi ve uzlaştırmacının uzlaşma sürecindeki vazifeleri hüküm altına alınmış, ayrıca uzlaşmanın uygulanmasına ilişkin hususların yönetmelikle düzenleneceği belirlenmiştir.

254. maddede, kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde uzlaştırma işlemlerinin mahkeme tarafından gerçekleştirileceği hüküm altına alınmıştır.

Uzlaşmada ortaya çıkabilecek sorunlardan biri de failin birden fazla olduğu suçlardır. Bu durumda uzlaşmanın ne şekilde gerçekleştirileceği tartışma konusu olabilmektedir. CMK m: 255 bu konuya açıklık getirmektedir. 255. maddede, aralarında iştirak ilişkisi olsun olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda sadece uzlaşan kişinin uzlaşmadan yararlanacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile kanun koyucu şikayetin bölünmezliği veya sirayeti ilkesinden farklı bir tespit ve tercih yapmıştır.

¹¹⁶ Veli Özer Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 6. b., Seçkin yayınları, 2014, s. 912

B. 5395 SAYILI ÇOCUK KORUMA KANUNUNDAKİ DÜZENLEME

Çocuk Koruma Kanununun 24. maddesinde, Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümlerinin suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanacağı düzenlenmiştir.

Doktrinde fail konumuna düşen bir çocuk söz konusu olduğunda devletin görevinin onu topluma yeniden kazandırmak olduğunu, onunla pazarlık yapıp uzlaşmak olmadığını, bu nedenle çocuklarda uzlaşmayı yasaklamak gerektiğini düşünenler de bulunmaktadır.¹¹⁷

Çocuklara ilişkin uzlaştırmada, Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik hükümleri de uygulanmaktadır.

Çocuk Koruma Kanunundaki bu düzenlemelerin göz ardı edilmesi hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Örneğin, Yargıtay bir kararında, “Çocuk Koruma Kanununun ilgili maddesi ile Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca, yöntemine uygun olarak uzlaştırma girişiminde bulunulması gerektiği gözetilmeden, ... tarihli oturumda mahkemece uzlaşmanın mahiyeti ve sonuçları sanığa anlatılmadan uzlaşma teklifinde bulunulduğu, sanığın <üzerime atılı suçu kabul etmiyorum> şeklindeki cevabının suçlamayı reddettiği yönünde değerlendirilerek, uzlaşma hükümlerinden yararlandırılmamasına ilişkin yasal olmayan gerekçe ile hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.” diyerek, Çocuk Koruma Kanunu ile hüküm altına alınan, uzlaşma hükümlerinin suça sürüklenen çocuklar hakkında da yasal düzenlemelere uygun şekilde uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Yargıtay bu kararında şüpheli/sanığın ve mağdurun uzlaşmanın tüm boyutlarıyla ilgili ayrıntılı şekilde bilgilendirilmesi gerektiğinin önemine de dikkat çekmiştir.¹¹⁸ Bir başka kararda, suç tarihi itibarıyla 18 yaşını doldurmamış suça sürüklenen çocuğa isnat edilen suçun uzlaşma kapsamında olması nedeniyle, suça sürüklenen çocuk hakkında usulüne uygun şekilde uzlaşma yöntemi uygulanıp uzlaşma sağlanıp sağlanmadığı tespit edilerek sonucuna göre karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesinin isabetsiz olduğu belirtilmiştir.¹¹⁹

CMK'nın 253/4 maddesinde şüphelinin, reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılması öngörülmüşse de, edimin konusu kendisini

¹¹⁷ Bahri Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2010, s. 757

¹¹⁸ Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 2007/8842E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com) , (20/11/2014)

¹¹⁹ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 2013/15712E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com) , (22/11/2014)

maddi bir yükümlülük altına sokmayacak, özür dileme veya buna benzer bir şekilde ifa edilebilecek bir edim ise reşit olmayıp ayırt etme gücüne sahip suça sürüklenen çocuğa uzlaşma teklifi yapılabilmesi ve uzlaşma önerisini kabul etmesi halinde uzlaşmanın gerçekleşmiş sayılacağıın kabulü gerekir. Medeni Kanununun 16. maddesinde, ayırt etme gücüne sahip küçüklerin ve kısıtlıların, yasal temsilcilerinin rızası olmadan kendi işlemleri ile borç altına giremeyecekleri düzenlenmiş ise de, yine aynı maddede karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rızanın gerekli olmadığı da hüküm altına alınmıştır. Kaldı ki, maddi bir yükümlülük altına girmeden uzlaşma sonucu kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi de suça sürüklenen çocuk açısından bir kazanım olacaktır. Ancak, suç mağduru veya suçtan zarar gören çocuk için aynı şeyi söylemek zordur. Mağdur veya suçtan zarar gören çocuk reşit olmadıkça ayırt etme gücüne sahip olsa da uzlaşma teklifinin kanuni temsilcisine yapılması gerekmektedir.¹²⁰

II. UZLAŞMANIN KOŞULLARI

A. SUÇUN UZLAŞMA KAPSAMINDA OLMASI

1. UZLAŞMAYA TABİ SUÇLAR

CMK'nın 253/1. maddesinde hangi suçların uzlaşmaya tabi olduğu düzenlenmiştir. Maddede soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçların, hangi kanunda düzenlendiğine bakılmaksızın uzlaşmaya tabi olduğu düzenlenmiştir. Kısacası, gerek TCK'da gerekse çeşitli özel kanunlarda düzenlenen şikayete bağlı suçların tamamı uzlaşmaya tabi kılınmıştır. Ancak, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar uzlaşmaya tabi değildir.

Ayrıca, aynı maddede TCK'da yer alan ve şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın kasten yaralama, taksirle yaralama, konut dokunulmazlığının ihlali, çocuğun kaçırılması ve alıkonulması, ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması suçlarında da uzlaşma hükümlerinin uygulanabileceği düzenlenmiştir. Bunun yanında, soruşturulması ve kovuşturulması

¹²⁰ Mustafa Albayrak, a.g. e., s. 649

şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerektiği de hüküm altına alınmıştır.

Yasal düzenlemeler gereğince, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suçlarda ve şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşmaya tabi olduğu hüküm altına alınan suçlarda uzlaşma kurumuna müracaat edilmesi hususunun göz ardı edilmemesi gerektiği pek çok Yargıtay kararında dile getirilmiştir. Yargıtay 12. Ceza Dairesi bir ilamında, geceleyin konut dokunulmazlığını ihlal suçunun uzlaşma kapsamında bulunduğu gözetilmeden ve taraflar arasında uzlaştırma işlemleri yapılmadan eksik kovuşturma ve yerinde olmayan gerekçe ile hüküm kurulmasının bozmayı gerektirdiği belirtilmiştir.¹²¹ Yargıtay'ın bu hususun altını çizdiği başka kararları da bulunmaktadır.¹²²

Bir başka Yargıtay kararında, sanığın şantaj eylemine ilişkin, lehe olan yasa hükümlerinin belirlenmesinde; suç tarihinden sonra yürürlüğe giren yasa karşısında, sanığın “katılanın kendisiyle birlikte olmadığı takdirde hakkında iftira atacağı ve başka erkeklerle birlikte olduğu dedikodusunu çıkaracağını” söyleyerek tehdit etmesi eyleminin, aynı Yasa'da düzenlenen sair bir kötülük yapacağından bahisle tehdit eylemi kapsamında kaldığı ve sanık lehine sonuç doğuracağını, ayrıca uzlaşmaya tabi olduğunun ve uzlaştırma işlemleri yapılıp sonucuna göre sanığın hukuksal durumunun belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesinin bozmayı gerektirdiği açıklanmıştır.¹²³ Bir başka kararda, hırsızlık suçunun, suç tarihi itibarıyla 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 24 üncü maddesinin 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Yasayla yapılan değişiklikten önceki haliyle uzlaşma hükümlerine bağlı

¹²¹ Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 2010/30671E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com) , (10/12/2014)

¹²² Yargıtay 13. Ceza Dairesinin 2012/1799E sayılı kararında, 5237 sayılı TCK'nın 116/2-4 maddesinde düzenlenen geceleyin işyeri dokunulmazlığını ihlal suçunu oluşturan eylem nedeniyle CMK'nın 253. ve 254. maddelerindeki yöntem izlenerek uzlaşma girişiminde bulunulması gerektiği gözetilmeden hüküm kurulması bozma sebebi sayılmıştır. Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 2012/9929E sayılı ilamında ise, çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun uzlaşma kapsamında kaldığı, uzlaşmanın da bir kovuşturma şartı olduğu gözetilerek öncelikle uzlaştırma işlemi yapılması, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiği belirtilerek yerel mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir. Yargıtay 13. Ceza Dairesi 2012/1155E sayılı kararında, hükümlünün eyleminin, hırsızlığın yanı sıra, konut dokunulmazlığını bozma ve mala zarar verme suçlarını da oluşturduğu ve bu suçlar yönünden uzlaşma hükümlerinin uygulanma olanağı değerlendirilip sonucuna göre, 765 sayılı yasa ile 5237 sayılı yasanın ilgili maddeleri uyarınca denetime olanak verecek şekilde ayrı ayrı uygulamalar yapılıp, cezalar belirlenip, sonuç cezaların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle bulunacağı gözetilerek bireyselleştirme amacına yönelik takdir hakkının kullanılması ve önceki yasaya göre suçların yasal öğelerinde yapılan değişikliklerin tartışılması için duruşma açılmak suretiyle lehe olan kanunun belirlenmesi zorunluluğunun bozmayı gerektirdiği belirtilmiştir. Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 2009/1854E sayılı ilamında da, benzer şekilde, sanığa yüklenen konut dokunulmazlığını bozma suçunun kanun maddeleri uyarınca uzlaşma kapsamında kaldığı gözetilerek, taraflara usulünce uzlaşma önerisinde bulunularak sonucuna göre hüküm kurulması gerektiğinin düşünülmemesinin bozma sebebi olduğunu açıklamıştır.

¹²³ Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 2009/10651E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com) , (05/01/2015)

olduğunun anlaşılması karşısında; uzlaşma hükümlerinin yöntemine uygun olarak yerinde değerlendirilmesi ve sonucuna göre hüküm kurulması gerektiği belirtilmiştir.¹²⁴

CMK'nın 253/3 maddesinde, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğinin hüküm altına alınmış olduğunu belirtmiştik. Bu hüküm Ceza Muhakemesi Kanununda 5560 sayılı yasa ile yapılan değişiklik sonucu mevzuatımıza girmiş bulunmaktadır. Bu nedenle, Yargıtay kararlarında cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda suçun işleniş tarihine bakılmak suretiyle uzlaşma yoluna gidilebileceğini belirtmekte olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin, Yargıtay 14. Ceza Dairesi 2011/246E sayılı ilamında, sanıkların eylemlerine uyan reşit olmayan mağdurenin rızası ile cinsi münasebette bulunma suçunun şikayete tabi olup uzlaşma kapsamında kaldığı, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceği belirtilmekle birlikte, atılı suçun aleyhe düzenleme getiren bu değişiklikten önce gerçekleştiği ve kovuşturma şartı olan uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiği, mağdurenin vasisine uzlaşma teklifinde bulunulması gerekirken, velayet hakkı sona ermiş olan mağdurenin annesi, babası'un ve yasal haklarını kullanma ehliyeti olmadığı anlaşılan mağdurenin duruşmadaki beyanlarına itibar edilerek uzlaşma girişiminde bulunulmamasının bozmayı gerektirdiği hüküm altına alınmıştır.¹²⁵

Uzlaşma kapsamına alınan suçların pek çoğunun uzlaşmaya müsait olmadığını iddia eden görüşler bulunmaktadır. Bu görüştekiler, kasten yaralama iddiası söz konusu olduğunda, bunun adam öldürmeye teşebbüs olmadığını kim iddia edebilir?, taksirle yaralamanın, olası kast ile adam öldürmeye teşebbüs olmadığı söylenemez mi?, çocuk kaçırma ve alıkoyma fiillerinde uzlaşma olur mu? Olursa, bu durum anılan suçların devletçe, basit eylemler olarak görüldüğü anlamına gelmez mi? sorularını yöneltmektedirler.¹²⁶

a. Şikayete Tabi Suçlar

Türk Ceza Kanununda düzenlenen ve şikayete tabi olduğu belirtilen suçlar, ceza miktarı veya suçun niteliğine bakılmaksızın uzlaşmaya tabi kılınmış

¹²⁴ Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 2012/18759E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com) , (05/01/2015)

¹²⁵ Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 2011/246E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com) , (05/01/2015)

¹²⁶ Bahri Öztürk ve diğerleri, a.g.e, s. 757

bulunmaktadır. Ayrıca, 253/1-b maddesinde TCK'da yer alan bazı suçların şikayete tabi olmasa da uzlaşma kapsamında olduğu belirtilmiştir.

Şikayet bir kovuşturma şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. Belli suçlardan zarar görenlerin ceza kovuşturulmasının muhtemel sakıncalarına karşı korunmaları amacı ile bu suçlardan dolayı ceza kovuşturması ve muhakeme yapılabilmesi için kanunla konulmuş bir engelin kaldırılması şart koşulmuş ve bu engeli kaldırma işlemine de şikayet adı verilmiştir.¹²⁷ Çeşitli fiillerden zarar gören kişiler süresi içinde şikayet haklarını kullanmak suretiyle fiili işleyen şahıs hakkında kovuşturma yapılmasını talep etme hakkına sahiptir.

Şikayete bağlı suçun genel veya özel ceza kanunlarında yer alması da bir fark yaratmamaktadır. Nitekim, Çek Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, İcra İflas Kanunu gibi çeşitli kanunlarda da şikayete bağlı suçlar düzenlenmiş bulunmaktadır. TCK'da da takibi şikayete bağlı olduğu belirtilen pek çok suç bulunmaktadır. Bu suçlar, kasten yaralamanın daha az ceza gerektiren hali (m:88), taksirle yaralama (m:89), cinsel saldırı suçu (basit hali) (m:102/1,2), cinsel taciz (m:105), tehdit (m:106/1 c.2), konut dokunulmazlığının ihlali (m:116), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m: 117), kişilerin huzur ve sükununu bozma (m:123), hakaret (kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen hariç) (m:131), haberleşmenin gizliliğini ihlal (m:132), özel hayatın gizliliğini ihlal (m:134), basit hırsızlık (m:144), kullanma hırsızlığı (m:146), mala zarar verme (m:151), güveni kötüye kullanma (m:155), bedelsiz senedi kullanma (m:156), dolandırıcılığın daha az cezayı gerektirdiği hal (m:159), kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf (m:160), açığa imzanın kötüye kullanılması (m:209), aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (m:233), Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (m:239), yabancı devlet başkanına karşı işlenen suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlardan olması (m:340/2), yabancı devlet bayrağına karşı hakaret (m:341), yabancı devlet temsilcilerine hakaret (m:342/2)

CMK'nın 158. maddesine göre, şikayet Cumhuriyet savcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir. Şikayet yazılı olabileceği gibi sözlü de olabilir. Yürütülen soruşturma sonucunda kovuşturma evresine geçildikten sonra suçun şikayete bağlı olduğunun anlaşılması halinde, mağdur açıkça şikayetten vazgeçmediği takdirde, yargılamaya devam edilir.

¹²⁷ Ayşe Nuhoğlu, Feridun Yenisey, Nurullah Kunter, *Muhakeme Hukuk Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınları, 2006, s. 79-80

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar ile ilgili olarak uzlaşma hükümlerinin uygulanması yasal bir zorunluluktur. Bu zorunluluğun yerine getirilmemesi hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Yargıtay 2. Ceza Dairesi, saniğa atılı hakaret suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olup uzlaşma kapsamındaki suçlardan olduğu halde CMK'nın 253. ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma işlemleri yapılmadan eksik kovuşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulması bozma sebebi olarak görülmüştür.¹²⁸

Şikayete bağlı olmayan suçlar hakkında uzlaşma kurumunun uygulanması mümkün değildir. Bu hususun altı yargı kararlarında da çizilmektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, saniğa isnad edilen silahlı cinsel saldırı suçunun nitelikli haller kapsamında kaldığı, cinsel saldırı suçunun basit hali şikayete bağlı ise de, nitelikli hali şikayete bağlı olmadığından, anılan suç yönünden uzlaşma hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.¹²⁹

Şikayete bağlı bir suç isnadı karşısında ise, uzlaşma hükümlerinin öncelikli uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi, yani uzlaşma kurumunun işletilmesi için girişimde bulunulmaması CMK'ya aykırıdır. Şikayete bağlı suçlarda, uzlaşma kurumunun uygulanması için girişimde bulunmak yerine başka bir uygulama yapıp karar verilmesi hukuka aykırıdır. Bu husus, sonradan yapılan değişiklik ile uzlaşma kurumunun kapsamına alınan eylemler için de geçerlidir.¹³⁰

Uzlaşma kurumunun uygulanmasından önce, şikayet muhakeme koşulunun gerçekleşme olasılığının bulunup bulunmamasına göre farklı işlem yapılacaktır. Eğer şikayet yapılmayacaksa, uzlaşma kurumu dahi işletilmeden, kovuşturamama kararı verilerek soruşturma kapatılacaktır. Buna karşılık, şikayetin gerçekleşme olanağı varsa, şikayete hakkı olanlara şikayetçi olup olmadığı sorulmalı ve eğer onlardan hiçbiri şikayetçi olmaz ise kovuşturamama kararı ve fakat şikayetçi olunursa uzlaşma kurumuna gidilip gidilemeyeceği kararlaştırılmalıdır. Bu son olasılıkta, eğer soruşturma açısından hiçbir şey yapılmamışsa soruşturmaya başlanılmalı ve eğer dava açılmasına yetecek kadar yeterli delil elde edilmezse ne iddianame düzenlenmeli ne de uzlaşma kurumuna başvurulmalıdır. Eğer o ana kadar elde edilen veya şikayet koşulunun gerçekleşmesi sonrasında elde edilen deliller dava açmaya yetecek kadar ise, soruşturma CMK 253 uyarınca durdurularak uzlaşma kurumunun işletilmesi için girişimde bulunulmalıdır. Bunun için soruşturma evresinde

¹²⁸ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 2011/29196E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com) , (17/06/2014)

¹²⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 2007/6-250E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com) , (24/06/2014)

¹³⁰ Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Adalet, 2014, s.780

tüm delillerin toplanmasına gerek yoktur. Önemli olan uzlaşmaya gitmeden önce iddianame düzenlenmesine yetecek kadar delilin mevcut olmasıdır. Çünkü eğer uzlaşma olur ve gerekleri yerine getirilirse soruşturma uzlaşmaya dayalı olarak verilecek ve ne bis in idem etkisi doğuracak kovuşturamaya kararı ile sonuçlandırılacak ve artakalan delillerin toplanmasından vazgeçilecektir. Buna karşılık uzlaşma sağlanamaz ise, soruşturmaya devam edilecektir. Paralel uygulamanın kovuşturma aşamasında da yapılması gerekmektedir.¹³¹

Şikayet koşulu gerçekleşmeden, şikayete bağlı olarak kısmen de olsa yapılmış bir soruşturma ve bu soruşturmaya dayalı elde edilen ve iddianamenin düzenlenmesine yetecek delil olmadan uzlaşma kurumuna başvurulmamalıdır. Uygulamada şikayet yapılır yapılmaz uzlaşma kurumunun işletmeye girişilmesi hukuka uygun değildir. Çünkü, dava açılmasını veya kovuşturma evresinde davaya devam edilmesini engelleyen bir durum var ise, uzlaşma kurumu işletilmemelidir.¹³²

Uzlaşma sağlanamaz ise, şikayetin geri alınması kurumu işletilebilir. Özünde bu iki kurum birbirinden ayrıdır. Ancak, uzlaşmanın gerçekleşmediği durumlarda da şikayetin geri alınması mümkün ise de, şikayet yapılmamışsa veya geri alınmışsa (şikayete bağlı suçlarda) artık ortada bir soruşturma veya kovuşturma olmayacağı için uzlaşma kurumunun işletilmesi mümkün değildir.¹³³

b. Uzlaşmaya Tabi Olduğu TCK'da Hüküm Altına Alınmış Suçlar

Uzlaşma kural olarak şikayete tabi suçlar için kabul edilmekle birlikte, re'sen kovuşturma ve soruşturmaya tabi bazı suçların da uzlaşmaya tabi olduğu hüküm altına alınmıştır. CMK'nın 253/1-b maddesinde TCK'da yer alan bazı suçların şikayete tabi olmasa da uzlaşma kapsamında olduğu açıkça düzenlenmiştir.

Suçun uzlaşma kapsamında olduğunun göz ardı edilmesi suretiyle ve sanığın ve mağdurun uzlaşmanın koşulları ve sonuçları usulüne uygun olarak açıklanıp bildirilmeden yargılama yapılması hukuka aykırı olup, Yargıtay tarafından da bozma sebebi olarak görülmektedir.¹³⁴

Maddede TCK'da yer alan kasten yaralama (üçüncü fıkrası hariç m:86, m:88), taksirle yaralama (m:89), konut dokunulmazlığının ihlali (m: 116), çocuğun

¹³¹ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.788

¹³² Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.789

¹³³ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.789

¹³⁴ Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 2012/312E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com) , (10/01/2015)

kaçırılması ve alıkonulması (m:234), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç m:239) suçlarının şikayete tabi olup olmadıklarına bakılmaksızın uzlaşmaya tabi oldukları belirtilmiştir.

Re'sen soruşturmaya tabi bir suçun uzlaşmaya tabi kılınmış olması o suçun şikayete de tabi olacağı anlamına gelmemektedir. Şikayet ve uzlaşma birbirinden farklı kurumlar olup, re'sen soruşturmaya tabi bir suçun uzlaşma kapsamında kabul edilmesi o suçu şikayete tabi suç haline getirmemektedir. Bu nedenle, bu gibi suçlarda suçtan zarar görenin şikayetinden vazgeçmesi halinde düşme kararı verilemez. Şikayete bağlı olmayan suçlarda ise suçtan zarar gören şikayetçi olmasa dahi soruşturma ve kovuşturma re'sen devam ettirilmektedir. Şikayetten vazgeçmek veya şikayetçi olmamak uzlaşma iradesi anlamına da gelmemektedir.¹³⁵

Bu konuda bir hususa daha değinmek gerekmektedir. 5560 sayılı yasanın geçici birinci maddesinde, "Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibariyle hükme bağlanmış olmakla beraber henüz kesinleşmemiş olan dosyalarda, uzlaşma kapsamının genişlediğinden bahisle bozma kararı verilemez." hükmü getirilmiştir. 5560 sayılı yasa 19/12/2006 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmış olup, yayımı tarihinde yürürlüğe gireceği 46. maddesinde belirtilmiştir.

Bu düzenleme, 19.12.2006 tarihinden önceki yasal düzenlemede bulunmamaktaydı. Dolayısıyla sanık lehine olması nedeniyle bu değişikliğin geçmişe dönük olarak uygulanması gerekiyordu. Ancak 5560 sayılı yasanın geçici 1.maddesi ile, sanık lehine olan bu yeniliğin geriye dönük olarak uygulanmasında bir sınırlama getirilmiş bulunmaktadır.

5230 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 4. maddesinde, Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, yine aynı yasada düzenlenmiş olan bazı hükümler saklı kalmak üzere, kesin hükme bağlanmış olanlar hariç, görülmekte olan bütün soruşturma ve kovuşturmalarda uygulanacağı, ancak Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe girmesinden önce soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yapılmış işlem ve kararların hukuki geçerliliğini sürdüreceği hüküm altına alınmıştır.

¹³⁵ Gökcan , Kaymaz, a.g.e., s. 101

Hukukta, normun zaman bakımından uygulanmasında temel prensip, “hemen uygulanma” olarak adlandırılan, olay ve işlemlere o sırada yürürlükte olan hukuk kurallarının uygulanmasıdır. Bir olay ve işleme daha sonra yürürlüğe giren veya yürürlükten kalkmış olan hukuk kurallarının uygulanması istisna teşkil eder. Bu kural hukukun her dalında böyledir. Ancak, bu ilkeye bazı istisnalar getirilebilir. Ceza hukukunda da kural normların derhal uygulanmasıdır. Bununla birlikte, Türk Ceza Kanununun 7. maddesinde, suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanunun uygulanacağı ve infaz olunacağı düzenlenmiştir. TCK’daki bu düzenleme ile sanığın lehine olan kanunun geçmişe etkili olacağı belirtilmiş olup, bu durum suçta ve cezada kanunilik ilkesi nedeniyle sanık lehine getirilmiş bir istisnadır.¹³⁶

Ceza yargılamasında geçerli olan temel ilke, normların hemen uygulanması ilkesidir. Hemen uygulanma ilkesi, bir normun yürürlüğe girmesinden sonra henüz yargılanmasına başlanılmayan uyuşmazlıklarla, önceki (eski) norm zamanında yargılanmasına başlanılmakla birlikte henüz sonuçlandırılmamış uyuşmazlıklara uygulanmasıdır. Ceza muhakemesi kurallarının yürürlüğe girmesi ile beraber tamamlanmamış işlemler yeni kanuna göre yürütülecek, buna karşılık eski kanun zamanında tamamlanmış olan işlemler ise geçerliliğini koruyacaktır.

Muhakeme işlemleri mutlaka yürürlükteki kanuna göre yapılır. Yürürlükteki kanuna göre yapılmış işlemler sonradan yürürlüğe giren kanun nedeniyle geçerliliğini yitirmez. Yeni kanunun yürürlüğünden sonra yapılması gereken muhakeme işlemleri yeni kanuna tabi olur ve kanunun uygulanmasında sanığın leh veya aleyhine sonuç doğurmasına bakılmaz. Ceza muhakemesi hukukunda geçerli olan derhal uygulama ilkesi gereğince, örneğin, suçun işlendiği sırada yürürlükte olan mülga CMUK’un uzlaşma kurumuna ilişkin bir hüküm içermemesine karşılık, sonradan yürürlüğe giren CMK’nın uzlaşma kurumunu düzenlemiş olması karşısında, iddianame düzenlenmeden önce uzlaşma kurumuna ilişkin hükmün uygulanması gereklidir.

Maddi ceza hukukuna nazaran kendisini gösteren en önemli fark, eski kanun zamanında işlenmiş, ancak yargılaması henüz sonuçlanmamış uyuşmazlıklara da yeni kanunun uygulanacak olmasıdır. Bu esaslı fark dolayısıyla bir kuralın ceza

¹³⁶ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.76

muhakemesi kuralı mı, yoksa ceza hukuku kuralı mı olduğunun tespiti önem arz etmektedir.¹³⁷

5560 sayılı yasanın geçici 1. maddesi ile getirilen düzenleme ile ceza muhakemesi alanında bir değişiklik yapılmış olmakla birlikte, sanığın lehine olabilecek bir durumdan faydalanmasına da engel olmuştur. Uzlaşma kurumu ile elde edilmek istenen amaçlar nazara alındığında, tarafların uzlaşma hükümlerinden yararlanmalarına engel olabilecek bir düzenleme getirilmiş olması kanaatimizce yersizdir.

c. Etkin Pişmanlık Hükümlerine Yer Verilen Suçlar İle Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olsa da etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar uzlaşmaya tabi bulunmamaktadır. TCK'da organ ve doku ticareti suçu (m:91,93), hırsızlık (m:141-147), yağma (m:148-149), mala zarar verme (m:151-152), güveni kötüye kullanma (m:155), dolandırıcılık (m:157-159), hileli iflas (m:161), taksirli iflas (m:162), karşılıksız yağma suçları (m:163), uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili suçlar (m:188-192), para ve kıymetli damgalarda sahtecilik suçları (m:197-201), suç işleme amacıyla örgüt kurma (m:220-221), zimmet (m:247-248), rüşvet (m:252-254), iftira (m:267-269), yalan tanıklık (m:272-274), hükümlü ve tutuklunun kaçması (m:292-293) suçlarında etkin pişmanlığa yer verilmiştir.

Aynı şekilde, cinsel dokunulmazlığa karşı suçların da uzlaşma hükümlerine tabi olmadığı hüküm altına alınmıştır. TCK'nın 102-105 maddeleri arasında cinsel dokunulmazlığa karşı olan suçlar düzenlenmiştir. Bu suçlarda uzlaşma kurumuna müracaat edilememektedir.

d. Özel Kanunlarda Düzenlenen Şikayete Tabi Suçlar

CMK'nın 253/1-a maddesinde TCK ve özel yasalar bakımından bir ayırım yapılmaksızın soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suçların uzlaşmaya tabi olduğu düzenlenmiştir. Kısacası, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı bir suçun TCK'da veya özel kanunlarda düzenlenmiş olması uzlaşma kurumunun devreye sokulmasında bir farklılık yaratmamaktadır. Şikayete bağlı suçlar

¹³⁷ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.79

açısından TCK dışındaki özel kanunlarda, uzlaşma yoluna başvurulabileceği hususunun açıkça düzenlenmiş olmasına gerek bulunmamaktadır. Örneğin, İcra İflas Kanununda, çekle ödemelerin düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda ve Çocuk Koruma Kanununda takibi şikayete bağlı suçlar düzenlenmiştir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda (FSEK) düzenlenen manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz(m:71), koruyucu programları etkisiz kılmaya yönelik hazırlık hareketleri (m:72), eser sahibinin hakları ile bağlantılı hakların ihlali (m:80) suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlıdır.

İcra İflas Kanununun 331, 332, 333/A, 334, 337/A, 338/1, ve 345/A maddelerinde düzenlenen suçlar şikayete ve uzlaşmaya tabidir.

Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 61/A maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen, başkasına ait marka hakkına iktibas veya iltibas suretiyle tecavüz ederek mal veya hizmet üretmek, satışa arz etmek veya satmak, marka koruması olan eşya veya ambalajı üzerine konulmuş marka koruması olduğunu belirten işareti yetkisi olmadan kaldırmak ve yetkisi olmadığı halde başkasına ait marka hakkı üzerinde satmak, devretmek, kiralamak veya rehnetmek suretiyle tasarrufta bulunmak suçları şikayete ve uzlaşmaya tabidir.

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede 73/A maddesinin birinci fıkrasının a,b,c bentlerindeki suçlar şikayete ve uzlaşmaya tabi bulunmaktadır.

CMK'nın 253/2. maddesinde ise, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olanlar hariç olmak üzere, diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için kanunda açık hüküm bulunması gerektiği düzenlenmiştir. Söz konusu yasal düzenleme sonucunda, özel bir kanunda düzenlenmiş olan ve şikayete tabi olmayan bir suçun uzlaşmaya tabi olduğu açıkça düzenlenmedikçe bu suçla ilgili olarak uzlaşma kurumuna müracaat edilemez.

B. MUHAKEME VE CEZALANDIRMA ŞARTLARININ BULUNMASI

Bir suç nedeniyle uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle fiilin soruşturulabilir ve kovuşturulabilir olması yani muhakeme şartlarının bulunması zorunludur. Örneğin, şikayet, izin, talep ve karar, muhakeme şartlarındandır.¹³⁸

Uzlaşma kapsamındaki şikayete bağlı suçlarda uzlaşma yoluna gidilebilmesi için öncelikle usulüne uygun bir şikayetin yetkili makamlara yapılması gerekmektedir. Şikayete tabi suçlar bakımından şikayet hakkının süresi içinde kullanılmış olması önem arz etmektedir. Aynı şekilde, izne tabi bir suç bakımından da soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi izin şartının gerçekleşmesine bağlıdır. Örneğin, devlet memurları ve diğer kamu görevlilerinin yargılanması hakkında kanun gereği izin alınması gerekli bir suç işlenmişse, fiilin kovuşturulabilmesi için öncelikle yetkili idari merciin izin vermesi bir gerekliliktir. İzin alınması ile soruşturma başlarsa uzlaşma hükümleri uygulanabilir.¹³⁹ Yine 2802 sayılı yasanın 82. maddesinde de hakim ve Cumhuriyet Savcıları hakkındaki şikayetlerle ilgili olarak soruşturma yapılabilmesi Adalet Bakanlığının iznine tabi kılınmıştır.

Bazı suçlar açısından da talep şartı bir gerekliliktir. Bir suçun kovuşturulması resmi bir makamın talepte bulunma şartına bağlanmış ise, bu makamın talebi olmadan kovuşturma başlatılamaz.

Son olarak, bir kişinin suç işledikten sonra milletvekili olması veya milletvekili iken suç işlemesi durumunda, Anayasanın 83. maddesinde sayılan kısıtlamalar haricinde soruşturma işlemi yapılsa ve dava açılrsa bile yargılama yapılamaz. Böyle bir durumda yargılama yapılabilmesi, Meclisin yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararı vermesine bağlıdır.

Kısacası, şikayet, izin, talep ve karar gerektiren durumlarda gerekli prosedür yerine getirilmedikçe uzlaşma kurumu devreye sokulamayacaktır.

Muhakeme şartlarının bulunması durumunda uzlaşmanın uygulanması mümkün ise de suç teşkil eden fiili gerçekleştiren şüphelinin/sanığın cezalandırılabilir olması şarttır. Cezalandırılabilme şartları, suçun tüm unsurları ile gerçekleşmiş olmasına rağmen, failin cezalandırılması için kanunun ayrıca aradığı ve gerçekleşmedikçe faile karşı yaptırımın uygulanamadığı objektif şartlardır.¹⁴⁰

¹³⁸ Gökcan , Kaymaz, a.g.e., s. 104

¹³⁹ Gökcan , Kaymaz, a.g.e., s. 104

¹⁴⁰ Veli Özer Özbek, Pınar Bacaksız, Koray Doğan, *Ceza Hukuku Bilgisi Genel Hükümler*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2006, s.105

TCK'nın 31. maddesinde düzenlenen yaş küçüklüğü cezalandırılabilme şartlarından biridir. Söz konusu maddede çocuk kavramı karşımıza çıkmaktadır. TCK'nın 6. maddesinde çocuğun tanımı yapılmıştır. Maddede, çocuk deyiminden henüz 18 yaşını doldurmamış kişinin anlaşılması gerektiği belirtilmiştir.

TCK'nın 31. maddesinde ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlerden biri olan yaş küçüklüğü irdelenmiş olup, maddede fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu olmadığı, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu olmadığı, fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında da cezada indirim yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

TCK'nın 32. maddesinde akıl hastalığı 33. maddesinde ise sağır ve dilsizlik halinin ve 34. maddede de geçici nedenler ve alkol ve uyuşturucu madde etkisinde olmanın ceza sorumluluğuna olan etkisi incelenmiştir.

C. MAĞDURUN GERÇEK KİŞİ VEYA ÖZEL HUKUK TÜZEL KİŞİSİ OLMASI

CMK'nın 253/1 maddesinde, şüpheli ile mağdur/suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulacağı açıkça düzenlenmiştir. Yasadaki bu açık hüküm gereğince mağdurun/suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması durumunda uzlaşma hükümlerinin uygulanamayacağı açıktır.

Burada kamu tüzel kişiliğinin tanımı da önem arz etmektedir. Bir tüzel kişinin, kamu tüzel kişisi olarak değerlendirilebilmesi için, tüzel kişinin devlet tarafından kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş olması ve bu tüzel kişinin, kamu gücü ayrıcalıkları ile donatılmış olması gerekmektedir. Bu iki şart kümülatif (birlikte) olmalıdır.¹⁴¹

Anayasa mahkemesinin 2006/77E sayılı ilamında, suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması halinde, uzlaşma yolunun kapalı olmasını öngören kuralda, Anayasa'daki suç ve cezaların yasallığı, hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırı bir yön bulunmadığına karar vermiştir.¹⁴²

¹⁴¹ Kemal Gözler, *İdare Hukuku Dersleri*, Bursa, Ekin Yayınevi, 2010

¹⁴² Türk Ceza Kanunu'nun 73. maddesinin (8) numaralı fıkrasında yer alan "Suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi" ibaresinin Anayasa'nın 2., 10., 11., 12., 13., 17., 20., 38., 40., 41. ve 42. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istenmiştir. Anayasa mahkemesi

Bununla birlikte, kamu hukuku tüzel kişileri ile suçtan zarar göreni devlet, kamu, toplum vs olan suçlarda uzlaşma kurumunun işletilemeyeceği, bunun yasaklanmış olduğunu tekrar belirtmek gerekmektedir. Örneğin, 6831 sayılı Orman Kanunu'na aykırılık (ormandan izinsiz ağaç kesmek) suçundan sanık hakkında, haksız eylemden zarar gören Orman Genel Müdürlüğü'nün Orman Bakanlığı'na bağlı olması nedeniyle özel hukuk tüzel kişisi olarak nitelendirilemeyecek kamu hukuku tüzel kişisi olması, bu suretle uzlaştırma hükümlerinin uygulanamayacağına göz önüne alınması, ayrıca 5271 sayılı CMK uyarınca soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olanlar hariç olmak üzere, diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerektiği Yargıtay 3. Ceza Dairesi tarafından belirtilmiştir.¹⁴³

Ayrıca, birden fazla mağduru bulunan suçlarla karşılaşılabılır. Tek bir sözle birden çok kişiye hakaret veya yaralama suçları örnek olarak gösterilebilir.

2006/77E sayılı kararında, yargının işleyişinin etkinleştirilmesi amacıyla başvuru yollarından birinin, uyuşmazlıkların yargıya iletilmesinden önce alternatif çözüm yollarının denenmesi olduğu, alternatif çözüm yollarının, uyuşmazlıkların daha kısa sürede ve daha az masrafla sonuçlandırılması, gizliliğin korunması ve mahkemelerdeki iş yükünün hafifletilmesi gibi birçok fayda sağladığı, alternatif çözüm yollarının; uzlaşma, tahkim, dostane çözüm ve arabuluculuk gibi birçok çeşidi bulunduğu, yakın zamanda ceza hukukumuzda giren uzlaşmanın da alternatif çözüm yollarından biri olduğu belirtilmiştir. Kararda, Anayasamızın 2., 10. ve 38. maddelerine değinilmiştir. Kamu tüzel kişilerinin, Anayasa'da ve yasalarda hukuk hayatına girme, hak ve borçlara sahip olma, irade açıklama ve işlem yapabilme özellikleri bakımından özel hukuk tüzel kişilerinden ve gerçek kişilerden farklı konumda tutulmuş oldukları, kamu tüzel kişilerinin, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulduğu (Anayasa m.123), kamu ihtiyaçlarını karşılamakla görevli devlete ve diğer bazı kamu tüzel kişilerine kamulaştırma (Anayasa m.46) ve zor kullanma gibi istisnai bazı yetkiler tanınmış olduğu, devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin mülkiyet rejiminin özel hukuktan farklı esaslara bağlanmış olduğu belirtilmiştir. Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin özel hukuk işlemlerinde ve sözleşmelerinde, gerçek ve özel hukuk tüzel kişileriyle eşit konumda kabul edilmelerinin ekonomik düzenin, özel hukuka hâkim olan ilkelerin ve adaletin gereği olduğu açıklanmıştır. Bununla birlikte, "statüler hukuku" olarak nitelendirilebilecek kamu hukukundan kaynaklanan işlemlerde ise, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin kamu hizmetlerini yerine getirirken Anayasa ve yasaların çizdiği sınırlar içerisinde tek taraflı işlem yapabilme ve kamu gücünü kullanma yetkisiyle donatılmış oldukları, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin görevlerini yerine getirirken kamu yararını gözettilerini varsayıldığından, diğer kişilerden farklı hukuki ve cezai korumaya tâbi tutuldukları açıklanmıştır. Kamu tüzel kişilerinin bir suçun faili olup olamayacakları konusunda öğretide tartışmalar olsa da, başta devlet olmak üzere diğer kamu tüzel kişilerinin bir suçun mağduru olma konumlarının tartışmasız olduğunun, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin suçtan zarar gören konumunda olabilecekleri Türk ceza hukukunda da kabul edildiği için, hem ceza kanunlarında hem de suç ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda bunlarla ilgili suç kategorilerinin hep var olduğunun altı çizilmiştir. 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş olan devletin şahsiyetine karşı cürümler ve devlet idaresi aleyhinde işlenen cürümlerin bu kapsamda sayılabileceği, aynı şekilde, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda millete ve devlete karşı suçların, devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçların, devletin güvenliğine karşı suçların, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçların ve milli savunmaya karşı suçların düzenlenmesi, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin suçtan zarar gören konumunda olduklarına, ayrıca gerçek kişilerden ve özel hukuk tüzel kişilerinden farklı şekilde korunduklarına ilişkin düzenlemelere örnek gösterilebileceği belirtilmiştir. Yasakoyucunun devlet ve toplum hayatının sağlıklı, düzenli ve barış içinde sürdürülmesini sağlamak için çeşitli kamu hizmetlerini yerine getirmek üzere kurulan kamu tüzel kişilerinin farklı konumda bulunmaları nedeniyle, gerçek kişilerden ve özel hukuk kişilerinden ceza kanunlarında farklı şekilde korunmalarını ve bunlara karşı işlenen suçlarda uzlaşma yolunun kapalı tutulmasını öngörebileceği, bu nedenle; suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması halinde uzlaşma yolunun kapalı olmasını öngören kuralda Anayasa'daki suç ve cezaların yasallığı, hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırı bir yön bulunmadığına karar verilmiştir.

¹⁴³ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.792 (Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 2006/14804E sayılı ilamı)

Doktrinde bu durumun mağduriyetin giderilmesi yoluna başvurulmasını olumsuz olarak etkilemeyeceğini düşünenler bulunmaktadır. Böyle düşünenler, mağdur birden fazla olduğunda savcı veya hakimin her bir mağdurun mağduriyetinin giderilmiş veya en azından bu yönde samimi bir çabanın sarf edilmiş olmasına dikkat etmesi gerektiğini belirtmektedirler.¹⁴⁴

D. ŞİKAYETE BAĞLI SUÇLARDA ŞİKAYETİN BULUNMASI

Şikayet, belli suçlardan zarar görenlerin ceza kovuşturmasının olası sakıncalarına karşı korunması amacıyla yargılama yapılabilmesi için kanunla konulmuş bir engelin kaldırılması işlemidir.¹⁴⁵ Başka bir anlatımla şikayet, takibi şikayete bağlı olan belli suçlarda, şikayete yetkili kişinin, süresi içinde yetkili makamlardan kovuşturma yapmasını talep etmesidir.¹⁴⁶

Uzlaşma kurumunun devreye sokulabilmesi için suçun şikayete bağlı olması gerektiği gibi mağdur/suçtan zarar görenin de şikayette bulunması gerekmektedir. Yani, şikayetin bulunmadığı bir durumda uzlaşmanın uygulanması mümkün değildir.

Şikayet hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan, bu hakkı kullanma yetkisi de suçtan doğrudan zarar gören kişiye aittir. Suçtan zarar gören kişi adına avukatı da vekil olarak şikayet hakkını kullanabilmektedir.¹⁴⁷

Suçtan zarar gören kişinin reşit olması durumunda herhangi bir problem bulunmamaktadır. Reşit kişi, bizzat kendisi şikayet hakkını kullanabilmektedir. TMK'nın 16. maddesinde, ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları yasal temsilcilerinin rızası olmaksızın kullanabilecekleri düzenlenmiştir. 15 yaşını doldurmuş, 18 yaşını doldurmamış küçüklerin kural olarak ayırt etme gücüne sahip oldukları kabul görmektedir. 12 yaşını doldurmuş 15 yaşını doldurmamış küçüklerde ise, ayırt etme gücüne sahip olup olmadıklarını araştırarak yetkili kişiyi ona göre tespit etmek gerekmektedir. Bu araştırma sonucunda 12 yaşını doldurmuş 15 yaşını doldurmamış kişinin ayırt etme gücüne sahip olmasının belirlenmesi durumunda

¹⁴⁴ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 923

¹⁴⁵ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 15. b, İstanbul, 2006, s.79

¹⁴⁶ Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yeni Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Yenilenmiş 11. B, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007, s.90

¹⁴⁷ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, a.g.e., s.85

küçük şikayet hakkını kendisi kullanabilmekte, ayırt etme gücüne sahip olmadığı tespit edilmesi durumunda ise şikayet hakkı yasal temsilcisi tarafından kullanılmaktadır.

Şikayetin yetkili kişi tarafından kullanılması gerekliliğinin yanı sıra yasal süre içerisinde kullanılması da bir gerekliliktir. TCK'nın 73. maddesinde, soruşturması ve kovuşturması şikayete bağlı suçlarda yetkili kişinin 6 ay içinde şikayette bulunmaması durumunda soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı düzenlenmiştir. Aynı maddede, 6 aylık sürenin başlangıcının, şikayet hakkı olan kişinin fiili ve faili bildiği veya öğrendiği günden başlayacağı da düzenlenmiştir.

Kısacası, usulüne uygun bir şikayetin varlığı halinde uzlaşma kurumu da uygulanma imkanı bulmaktadır.

E. TARAFLARIN (FAİL VE MAĞDURUN) ÖZGÜR İRADELERİ İLE UZLAŞMAYI KABUL ETMESİ

Uzlaşmanın amacına ulaşabilmesi için fail ve mağdur/suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile uzlaşmayı kabul etmeleri gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi içinse gerek uzlaşmanın teklif edilmesi aşamasında gerekse uzlaşma sürecinde taraflara uzlaşmanın tüm boyutlarının ayrıntılarıyla anlatılması, her iki tarafa da baskı yapılmaması ve baskı yapılmasının önlenmesi gerektiği açıktır. Tarafların uzlaşma teklifini kabul ederken özgür iradeleri ile karar verdiklerinin kabul edilebilmesi için uzlaşmanın hüküm ve sonuçları konusunda aydınlatılmaları ve iradelerini baskı veya tehdit altında olmaksızın ortaya koymaları gerekmektedir.¹⁴⁸

CMK'nın 253/17. maddesinde, Cumhuriyet savcısının uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza edeceği düzenlenmiş ve bu madde ile tarafların özgür iradelerinin öneminin altı çizilmiştir. Aynı şekilde, CMK'na göre uzlaştırmmanın uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin 5. maddesinin 1. fıkrasında da uzlaştırmmanın, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile rıza göstermeleri hâlinde gerçekleştirileceği ve bu kişilerin anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilecekleri düzenlenmiştir.

Tarafların uzlaşma konusunda özgür iradelerini kullanabilmeleri için uzlaşma süreci ve sonuçları hakkında yeterince bilgilendirilmiş olmaları gerekmektedir.

¹⁴⁸ Ali Parlar, Muzaffer Hatipoğlu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu ve İlgili Mevzuat, Ankara, Seçkin yayınları, 2008

Tarafların yeterince bilgilendirilmeden bu süreci yaşamalarının hatalı kararlar almalarına ve mağduriyetlerinin artmasına sebep olabileceği açıktır.

Bunun yanında, aralarında iştirak ilişkisi olsun olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanabilir. Kanun koyucunun yaptığı bu tercihin Anayasanın 38. maddesinde ve TCK'nın 20. maddesinde düzenlenen ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine uygun olduğu ve burada bir özel hukuk sorumluluğuna gidilmediği, suç işlediği iddia olunan kimselerin ileride dava açılıp ve mahkumiyet kararı verildiğinde, birbirinden ayrı olarak mahkum edilecekleri ve herkesin cezanın bireyselleştirilmesi ilkelerine göre aynı veya farklı oranlarda birbirinden ayrı cezaya mahkum edilmesi gerekeceğinden, burada suç işlendiği iddia olunan kimselerin çokluğu göz ardı edilerek ve cezanın sorumluluğu açısından birbirinden farklı düşünülmesi gereken bu kimselerin tek ve aynı kişi olmadığı dikkatten kaçınılarak, bir şüpheli veya sanığın mağdur veya vekili veya kanuni temsilcisi ile anlaşmasının doğuracağı sonucu tüm sanıklara yaymak hem CMK, CGTİK ve TCK'ya hem ceza sorumluluğunun şahsiliği ve diğer ceza hukuku ilkelerine hem de hukuka aykırı olur.¹⁴⁹

Birden çok fail olması durumunda uzlaşmanın nasıl uygulanacağını bu madde ile belirlenmesine karşılık, mağdurun birden fazla olması durumunda nasıl hareket edileceği belirsizdi. Ancak bu belirsizlik 06/12/2006 tarih ve 5560 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle giderilmiştir. CMK'nın 253/7. maddesinde, birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerektiği düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme soruşturma evresine ilişkin uzlaşma içinde yer alsa da kıyasen kovuşturma evresindeki uzlaşmaya da uygulanabilir.¹⁵⁰

F. ZARARIN GİDERİLMESİ BAKIMINDAN TARAFLARIN ANLAŞMAYA VARMASI

Zarar, kişilerin ceza hukukundaki düzenlemeler ile korunan hukuki yararının ihlal edilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Hukuki yararın varlığı suçun

¹⁴⁹ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s. 783

¹⁵⁰ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 919

unsurlarından biridir. Ceza hukukunda bazı suç tipleri açısından zararın ortaya çıkması gerekirken, bazı suç tipleri açısından zarar tehlikesinin ortaya çıkması yeterlidir.¹⁵¹

Ceza kanunlarında yer alan suç tiplerini inceleyen ceza özel hukuku kitaplarına bakıldığında zarar kavramından değil, "suçtan korunan hukuki yarar"dan söz edildiği görülmektedir. Hukuki yarar, zarar kavramından daha geniştir, bir üst kavramdır. Ceza hukukunda bazen bir zararın değil, bir zarar tehlikesinin bulunması dahi fiilin suç olarak kabulü için yeterlidir. Bu nedenle, ceza hukukunda zarar değil, hukuki yarar kavramı kabul görmüştür. Her suç o suçla korunan hukuki yararı ihlal ederse de, bazı hallerde zarar oluşmayabilir. Ancak zararın doğduğu durumlarda hukuki yarar, zarar ile özdeşleşir. Hukuki yararın ihlali kendini bir zarar şeklinde ortaya koyar. Burada yasa koyucu bir hukuki yarardan bahsetmekle, somut mağdurun sahip olduğu hayat, vücut bütünlüğü, mal ya da şeref ve haysiyet vb soyut değerleri kastetmektedir. Ceza hukuku anlamında zarar, bu değerlerin ihlalinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle ceza hukukundaki zarar, medeni hukuktaki zarardan farklı bir şey değildir. Dolayısıyla, ceza hukukunda zararın önemli olmadığı görüşü de kabul edilebilir nitelikte değildir. Zira ceza hukukunda her suç ile korunan bir hukuki yarar bulunmaktadır. Bu yararın ihlali, zarar olarak karşımıza çıkar. Hukuki yarar yoksa, suçun unsurlarından biri eksik demektir. İşte mağduriyetin giderilmesi olanağı, bizatihi ceza normu vasıtasıyla korunan hukuki yararın objesine yönelik zararlar üzerinde sınırlanmıştır.¹⁵²

Bunun yanında ceza hukukunda öyle suç tipleri vardır ki, bir zararın ortaya çıkması gerekmez, zarar tehlikesinin bulunması yeterlidir. Bu noktada ceza hukukundaki zarar kavramı, medeni hukuktaki zarar kavramından ayrılır. Zira medeni hukukta bir haksız fiilin sonucu olarak tazminata hükmedilebilmesi mutlak şekilde zararın varlığını gerektirirken, ceza hukukunda bazı suç tipleri bakımından cezaya hükmedilebilmesi için ceza ile korunan hukuki menfaatin ihlali tehlikesi yani bir zarar tehlikesinin varlığı yeterlidir.¹⁵³

Görüldüğü üzere, ceza hukukunda zarar, suçla korunan hukuki yararda somutlaşır. Zararın türü de hukuki yarara göre belirlenir. Ancak burada da medeni hukuktaki zarar ve türlerinden yararlanılır. Bu durumda zarar maddi-manevi zarar, doğrudan-dolaylı zarar olarak tasnif edilebilir.

¹⁵¹ Veli Özer Özbek, *CMK İzmir Şerhi Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı*, Ankara, Seçkin yayınevi, 2005, s. 1022

¹⁵² Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 919

¹⁵³ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 920

Uzlaşmanın sağlanması için de mağdurun zararının karşılanmış olması aranmaktadır. Zarar maddi boyutlu olabileceği gibi manevi boyutlu da olabilir. Maddi zarar, haksız eylem sonucu kişinin malvarlığında meydana gelen eksilme olarak tanımlanabilir. Haksız eylem sonucunda malvarlığı veya şahıs varlığı değerlerinde meydana gelen zarar, maddi zarardır.¹⁵⁴ Diğer bir deyişle, haksız fiil hukukunun genel ilkelerine göre mağdurun fiilden önceki durumu ile fiilden sonraki durumu arasındaki fark, maddi zarardır. Maddi zarar sonucunda kişinin mal varlığında meydana gelen eksilme tazmin ya da aynen iade şeklinde olabilir.¹⁵⁵ Manevi zararın ise, kişilik hakkının koruma kapsamına giren değerlerin ihlalden meydana gelen zarar olarak tanımlanması mümkündür.¹⁵⁶ Manevi zarar, haksız fiil sonucunda kişinin manevi değerlerinin zarar görmesi demektir. Kişinin manevi değerleri, kişinin şeref ve haysiyeti, özel yaşamı gibi çeşitli değerleridir.¹⁵⁷

Borçlar Kanunumuzda manevi zarar karşılığında tazminata hükmedilebileceği genel olarak hüküm altına alınmıştır. Manevi tazminat, kişilik hakkına hukuka aykırı tecavüzdən doğan acı, elem ve ızdırabın telafisi amacıyla tanınan bir giderim yoludur.¹⁵⁸ Uzlaşma kurumunun uygulanması sırasında da kişinin uğramış olduğu manevi zararın karşılığı olarak bir manevi tazminat belirlenmesi mümkündür.

Doğrudan zarar, bir mutlak hak ihlali eyleminin doğrudan yol açtığı zarardır. Dolaylı zarar ise, dolaylı zarara uğrayan mağdurun bir mutlak hakkının ihlal edilmiş olması dolayısıyla uğradığı kazanç kaybı ve yapmak zorunda kaldığı masraflardır.¹⁵⁹

Başka bir açıdan da mağdurun suçtan doğan zararları birincil veya ikincil zararlar olarak ikiye ayrılabilir. Birincil zararlar, bir suçtan doğrudan meydana gelen zararlardır. İkincil zararlar ise, mağdur olmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan şekli ya da şekli olmayan reaksiyondan doğar. Şekli olmayan reaksiyondan, mağdurun sosyal çevresinin yani aile bireylerinin, akrabalarının ve arkadaşlarının davranışı anlaşılır. Şekli reaksiyondan ise, toplumun temsilcisi olan soruşturma makamları yani polis, savcı ve hakimin davranışı anlaşılır. Birincil zararlar doğrudan ya da dolaylı olabilir. Bu zararlar, maddi, bedensel, psikolojik, sosyal ve moral zararlardır. Psikolojik zararlar da önce ve sonra meydana gelen psikolojik zararlar olarak ikiye ayrılabilir. İlk karşılaşılan

¹⁵⁴ Ahmet M Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2.b, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, s. 190

¹⁵⁵ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.138

¹⁵⁶ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 920

¹⁵⁷ Kılıçoğlu, Ahmet M, a.g.e., s.191

¹⁵⁸ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.139

¹⁵⁹ Hüseyin Hatemi, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, C. II, İstanbul,1994, s. 47

psikolojik zarar olarak ani, beklenmeyen ağır zararın ruhsal olarak telafi edilmeye çalışılması dikkat çekmektedir. Bu devrede mağdur olmak, kabullenilemeyen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Mağdur, apati, depresyon ve resignasyon altındadır. Topluma olan güvenini ve kendine olan saygısını yitirir. Daha sonraki psikolojik zararlar ise, psikolojik ve organik nevrozlar şeklinde ortaya çıkar. Uyku bozuklukları, iştahsızlık, hezeyanlar yaşaması örnek olarak gösterilebilir. Suçluluk, utanma, korku ve öç duyguları gelişir.¹⁶⁰

Her suçun, sonuçları itibariyle telafi edilmeye uygun olup olmadığı da tartışılmaktadır. Yapılması gereken, her suç bakımından mağduriyetin giderilmesi olanağının araştırılmasıdır. Bu anlamda mağduriyetin giderilmesi sadece maddi ve manevi tazminat ile sınırlı değildir. Özür dileme, çalışma yükümlülükleri vb davranışlar da mağduriyeti giderebilir. Bu konudaki diğer bir sorun fiilin teşebbüs derecesinde kalmış olması halidir. Böyle bir durumda somut bir zarar, bir mağduriyet doğmamış olabilir. Ancak yine de zarar tehlikesi meydana gelmiştir. Bu nedenle bu tür fiiller bakımından da mağduriyetin giderilmesi mümkündür.¹⁶¹

Dar anlamda, ceza hukukunda mağduriyetin giderilmesi için suçtan doğan mağduriyetin varlığı bir koşul olarak kabul edildiğinde, mağduriyetin giderilmesi birey olarak mağdurun varlığını gerekli kılmayacaktır. Bu anlamda, maddi bir zarara sebep olunmuşsa, birey olarak mağduru bulunmayan, toplumsal menfaatleri ihlal eden fiiller de prensip olarak mağduriyetin giderilmesi yeteneğine sahiptir. Mağduriyetin giderilmesi, fail ve mağdurun bir iletişime girmesini gerektiren fail-mağdur uzlaşması çerçevesinde düşünüldüğünde de, ilk bakışta mağdurun bir gerçek kişi olması gerekliliği gibi görünse de, bu fiiller bakımından da mağduriyetin giderilmesi mümkündür. Mesela mağdurun devlet veya idare ya da bir tüzel kişi olduğu suçlar gibi.¹⁶²

Öyle bazı suçlar vardır ki, bunlar başkalarına zarar vermeyen bazı davranışları içermekte olup, ahlaki esaslardan dolayı cezalandırılır. Bu gibi suçlarda, gerçek anlamda bir kişiden diğerine doğrudan ve açık bir zarar verilmez. Mağdursuz suçlar suç mağduru belli olmayan geniş yığınlara karşı işlenmektedir. Burada suç olarak kabul edilen husus, doğrudan doğruya davranışta bulunan ve taraflara yönelik olan fiili veya potansiyel zarardır. Aslında burada da bir mağdur vardır. Ancak fiil onun rızası dışında yapılmıyordur. Bu nedenle, bu tür suç mağdurlarının kendi kendilerini

¹⁶⁰ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 920

¹⁶¹ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 921

¹⁶² Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 921

mağdur ettikleri söylenebilir. Bu suçların mağdurları aynı zamanda o suçların failleridir. Bu nedenle, bu tür suçlar gizli işlenir ve şikayetçisi de bulunmaz. Kumar, uyuşturucu madde kullanma ve tefecilik mağdursuz suçlara örnek gösterilebilir. Ceza hukukunda özellikle son yıllarda mağdursuz suç tiplerinin yaratılması yönünde kuvvetli bir eğilim olduğu görülmektedir. Mağdursuz suçlar daha çok ekonomik, vergi ve çevre suçları içinde gelişmektedir. Örneğin çevre suçlarında zarar gören çevre ve toplumdur. Mağdursuz suçlar bakımından mağduriyetin sembolik olarak giderilmesi söz konusu olabilir. Bu kamuya yararlı çalışmalar, kamu kurumunda çalışma, kamuya yararlı kuruluşlara bağış yapma veya mağdur yardım fonuna yapılan ödemeler şeklinde karşımıza çıkabilir. Burada, mağdurun birey olduğu suçlardan farklı olarak, tazmin niteliğindeki edim doğrudan mağdura değil, kamuya yararlı bir müesseseye yöneltilir. Mağduriyetin bu şekilde giderilmesi de cezayı hafifleten veya kaldıran bir sebep olarak değerlendirilecektir. Böylece, mağduru bulunsun bulunmasın tüm suçlar için mağduriyetin giderilmesi mümkün olabilecektir diyebiliriz. Bununla birlikte, yaşamızdaki uzlaşmalık suçlar incelendiğinde “mağdursuz suç” olarak nitelenebilecek suçların uzlaşmalık suçlar arasında sayılmadığını belirtmek gerekmektedir.¹⁶³

Zararın oluşmasında mağdurun da kusurunun bulunması söz konusu olabilir. Böyle bir durumda kusur oranı nazara alınarak hakkaniyet indirimi yapılmaktadır. Bu durum uzlaşma sırasında da değerlendirilmelidir. Tarafsız uzlaştırmacı olayı tüm boyutları ile değerlendirmeli, tarafların kusur durumlarının altını çizmeli ve taraflarda farkındalık oluşmasını sağlamalıdır. Böylece tarafların zararın oluşmasında veya sonuçlarının ağırlaşmasında bir nebze olsun katkıları ve etkileri olduğunu fark etmeleri sağlanacak, bunu fark eden taraf uzlaşma konusunda daha ılımlı bir tavır sergileyecektir.

Yürürlükten kaldırılan TCK m:73/8 ve CMK m:253/2 maddelerinde failin zararın büyük kısmını ödemeyi kabul etmesi gerektiği belirtilmişti, ancak 5560 sayılı yasa değişikliğinde CMK'nın 253. maddesinde böyle bir ifadeye yer verilmemiştir. Kısacası artık taraflar zararın miktarı konusunda serbestçe anlaşma, hatta hiçbir maddi edimde bulunulmamasını kararlaştırma imkanına sahiptir.¹⁶⁴

Yine de zarardan daha fazla veya daha az miktar üzerinde uzlaşma ve tazminat talebi durumunda ne gibi sorunlar çıkabileceği doktrinde de tartışma konusu olmuştur. Mevzuatımızın uzlaşma kurumunun işletilebilmesi için, diğer koşulların

¹⁶³ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 923

¹⁶⁴ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.139

yanında, zararın tamamının veya önemli bir kısmının ödenmesinin kabul edilmesini emrettiği, zararın tamamının ödenmesi kabul edilirse, yasaya uygunluk bulunduğundan sorun çıkmayacağı dile getirilmektedir. Zararın önemli bir kısmı açısından yasa belirli bir yüzde ya da oran belirtmemiştir. Tarafların özgür iradeleri ile kararlaştıracakları ve uzlaştırıcının düzenleyeceği rapor, bulunulan evreye göre savcılık veya mahkeme tarafından denetlenip kontrol edilecektir. Zararın çok üstünde ve gabin derecesinde bir miktarın olmasında yapılacağı gibi, çok az bir miktarın ödenmesinin kabulü halinde de savcılık veya mahkeme müdahale edecek ve uzlaşma raporunu kabul etmeyerek geri çevirecektir. Böyle bir durumda tekrar bir anlaşma devresinin açılıp açılmayacağı ve uzlaştırıcının yeni bir rapor için ek süre talep edip edemeyeceği veya aynı sürelerin yeniden kullanılarak kullanılamayacağı hususlarında bir düzenleme bulunmamaktadır. Böyle bir durumda, kanunda uzlaştırıcı için öngörülen süreler aşılmış ise ikinci bir rapor uygulamasına gidilemeyeceğini, ancak bu süreler dolmamış ise, bu imkanın kullanılması gerektiğini savunanlar bulunmaktadır.¹⁶⁵ Bu konuda uygulamada farklılıklar doğmasını engellemek için, hukuki düzenleme yapılması gerekmektedir. Zararın çok üstünde bir miktarın ya da çok altında bir miktarın kararlaştırılmış olması halinde, savcılık veya mahkemenin müdahale etmesi ve uzlaşma raporunu geri çevirmesi elbette ki, yerinde olacaktır. Ancak uzlaşma kurumunda, hukuka ve ahlaka aykırı olmamak kaydıyla tarafların özgür iradelerine önem vermek ve uzlaşmanın kısa zamanda ve barışçıl şekilde çözümlenmesi ve böylelikle yargının iş yükünün de azaltılması asıl amaç olduğundan, kanımızca hukuka veya ahlaka aykırı bir durumun varlığının somut olarak tespit edilememiş olduğu hallerde, savcılık veya mahkeme sadece zararın çok üstünde veya çok altında bir miktar belirlenmiş olduğuna kanaat getirirse, bu konuda tarafların bilgilendirilerek uzlaşma için seçilen yolun taraflarca yeniden gözden geçirilmesi imkanı verilmesi gerektiği görüşünderiz.

Bu konuda karşılaşılabilecek bir diğer konu, mağdurun mağduriyetinin giderilmesi sürecine katılmak isteyip istemeyeceğidir. Örneğin, mağdur failin kendi işyerinde çalışarak zararı telafi etmesini kabul edecek midir? Mağdura bu konuda bir veto hakkı tanınacak mıdır? Bu sorun tamamen fail ve mağdura ve meydana gelen zarara, başka bir deyişle suçun türüne bağlıdır. Bu bakımdan hakim somut olayın özelliğine göre hareket etmelidir. Mağdurun failin zararı giderme yolunu kabul edip etmeme hakkına sahip olmasının, faili mağdurun inisiyatifine bırakmak anlamına geldiği kabul edilebilir. Bunun ise, kusur ilkesi ile bağdaşmayacağı düşünülmektedir. Ancak,

¹⁶⁵ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.790, 791

tüm bu hallerde, failin mağduriyetin giderilmesi sürecindeki samimi yaklaşımının cezanın saptanmasında göz önünde bulundurulması gerektiğini, bu itibarla mağdurun kabul veya reddinin önemi olmadığını düşünenler bulunmaktadır.¹⁶⁶ Kanaatimizce, mağdurun failin zararı giderme yolunda öne sürdüğü tekliflere ilişkin görüş belirtme hakkı olmalıdır. Sonuçta uzlaşma kurumunun özünde suçtan doğan zararın ve mağduriyetin giderilmesi suretiyle tarafların uzlaşması bulunmaktadır. Bu nedenle, uzlaşılırken zararın telafisi için seçilecek yol, mağdura bir daha mağduriyet yaşatacak bir yol olmamalıdır. Suça, somut olayın özelliğine ve oluşan zarara göre, en makul yol seçilmeli ve bu süreçte mağdurun fikrine önem verilmelidir.

Alman uygulaması maddi zararların, mağdurun kişiliğine taalluk eden zararlardan daha kolay telafi edildiğini ortaya koymuştur. Hırsızlık, basit müessir fiil bu duruma örnek gösterilebilir. Buna karşılık yağma, ırza geçme gibi cebir, şiddet ve tehdit içeren suçlarda mağdur için fail ile yan yana gelmek katlanılamayacak bir durum olabilir. Bu bakımdan mağduriyetin giderilmesi elbette suçun mağdur üzerinde bıraktığı etkinin derinleşmesi sonucunu doğurmamalıdır. Öte yandan, mağdurun mağduriyetin giderilmesi sürecine katılması için motive edilmesi yönünde belli bir çaba harcanmalıdır. Almanya'da yapılan bir araştırmaya göre, fail ve mağdurları bir masa etrafında toplamak ve anlaştırmak amacıyla altmış kadar telefon görüşmesi yapılması gerekli olmuştur. Başlangıçta gerek failde gerekse mağdurda çekinme, korku ve sıkıntı olması normaldir. Bu bakımdan, gerekli organizasyonu oluşturacak bir örgütlenmenin adli teşkilat içinde kurulması ve bu organizasyonun son derece profesyonelce çalışması zorunludur. Böyle bir örgütlenme, mağdurun mağduriyetinin giderilmesi sürecine katılmasını da kolaylaştıracak ve mağduriyetin giderilmesine ulaşmada başarı oranını arttıracaktır.¹⁶⁷

Mağduriyet giderilmeye çalışılırken mağdurun mağduriyetinin daha da arttırılmaması elbette ki bir gerekliliktir. Ancak, mağdurda derin yaralar açmış olması kuvvetle muhtemel suçlarda, mağdur fail ile doğrudan bir araya gelmeye, yüz yüze diyalog kurmaya zorlanmamalıdır. Hatta, mağdurun fail sebebiyle yaşamaya maruz kaldığı durumun ağırlığına göre, ekstra hassasiyet gösterilmesi gereken durumlarda, fail ve mağdurun bir araya gelmesi sağlanırken uzlaştırmacının yanında bir psikolog da görevlendirilmesini sağlayan bir hukuki düzenleme yapılmasının da yerinde olacağı kanaatindeyiz.

¹⁶⁶ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 923

¹⁶⁷ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 924

Öte yandan, mağduriyetin giderilmesi konusunda, failin mağduriyeti giderebilip gidemeyeceği ve hangi yollardan giderebileceği sorusu göz ardı edilemeyecek bir sorudur. Mağduriyetin sadece maddi edimlerle giderilebileceğinin düşünülmesi halinde, ödeme yeteneğine sahip olmayan bir failin mağduriyeti parasal edimlerle gidemeyeceğinden uzlaşmanın sonuçsuz kalmaya mahkum olacağı açıktır.

Böyle bir durumda, ceza hakimi, ödeme yükümlülükleri yerine, klasik yaptırımları tercih edebilir. Örneğin, özür dileme ya da kamuya yararlı hizmetlerde veya mağdurun hizmetinde çalışma devreye sokulabilir. Kamu kurumunun belirli hizmetlerini geçici süreyle yerine getirme yönünde edim kararlaştırılmasına rağmen, kurum veya kuruluşun hizmet almayı reddetmesi durumunda yapılması gereken işlemlere dair ise belirsizlik söz konusudur.¹⁶⁸ Doktrinde, failin ödeme gücüne sahip olmaması durumunda, ilk etapta zararın devlet fonundan giderilmesi, daha sonra faile rücu edilebileceği ve failin çalışma suretiyle bunu devlete geri ödeyebileceğini düşünenler bulunmaktadır. Bu görüştekiler, para cezasının zengin fakir ayrımı gözetilmeksizin her sanık hakkında verilebildiğini ve bu durum hukuk devleti ilkesini ihlal etmediğine göre, mağduriyetin giderilmesi bakımından da bu yolun uygulanabileceğini, mağdurun zararının telafi edilmesinin devlete para cezası ödemekten daha faydalı olacağını belirtmektedirler.¹⁶⁹ Kanımızca da, failin ödeme gücüne sahip olmadığı durumlarda mağduriyetin giderilmesi için alternatif yollar düşünülmeli ve uygulamaya konulmalıdır.

Ceza ile mağduriyetin giderilmesi arasındaki ilişki de irdelenen konulardan biridir. Alman hukukçu Schaefer, yaptığı bir araştırma ile ölüm cezasına mahkum edilenlerin %94.7'sinin, müessir fiilin ağır hallerine mahkum edilenlerin %54.5'inin ve yağma suçundan mahkum edilenlerin %55.4'ünün herhangi bir şekilde mağduriyetin giderilmesi yönünde bir edimi yerine getirmek istediklerini tespit etmiştir. Özellikle, ölüm cezasındaki oranının yüksekliği, ölüm cezası ile tehdit edilen yaşamın, sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak, mahkumun, özellikle özgürlüğü bağlayıcı ceza bakımından, ceza ne kadar çok infaz edilmişse mağduriyetin giderilmesi isteğinin o kadar çok gerilediği görülmektedir. O halde, cezanın mağduriyetin giderilmesi sürecini ve failin mağduriyeti giderme eğilimini engellediği söylenebilir.¹⁷⁰ Gerçekten de yargı organı tarafından cezalandırılarak cezası infaz edilen bir failin, cezasının infaz edilmiş süresi uzadıkça, "Ben zaten cezamı çektim ve çekmeye devam ediyorum.

¹⁶⁸ Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, *Uzlaşmada Edimin Konusu, Uzlaşma*, Bahçeşehir Üniversitesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1., İstanbul, 2010, s.409

¹⁶⁹ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.925

¹⁷⁰ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.925

Ödemem gereken bedeli ödedim. Başkaca bir bedel ödememe gerek yok.” düşüncesine kapılma ihtimalinin yüksek bir olasılık olduğu söylenebilir.

Mağduriyetin giderilmesi yönünde çaba sarf edilirken sanık hakları da göz ardı edilmemelidir. Mağdura birtakım haklar verilerek, ceza muhakemesini birlikte şekillendirme imkanı tanınırken, sanığın konumu da gözden uzak tutulmamalıdır. Sanık göz ardı edilerek, mağdurun daha üst kademede bulunan bir süje haline getirilmesi haklı görülemez. Öte yandan, mağduriyetin giderilmesi ediminin kendisine sağlayacağı cezayı azaltma, hatta ortadan kaldırma gibi avantajları gören fail, klasik muhakemenin sağladığı güvenceleri hiç düşünmeden mağduriyeti gidermeye razı olabilir. Bu bağlamda, mağduriyetin giderilmesinin masumiyet karinesine aykırı olacağı ve sanığın savunma hakkını kısıtladığını ileri sürenler olabilir. Muhakemenin sonuna kadar sanığın suçsuz sayılma hakkı olarak da nitelendirilebilecek olan masumiyet karinesi, bir kimsenin suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar suçlu sayılmasına engel olur.

Anayasa'nın 38. maddesinde, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılmayacağı, AİHS'nin 6. maddesinde de, bir suç ile itham edilen herkesin, suçluluğu kanuni olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılacağı belirtilmiştir. Kısacası, sanığın suçsuzluğunu ispatlama yükümlülüğü yoktur, kanıtlama yükü iddia makamındadır.¹⁷¹

Mağduriyetin giderilmesinin kamu davasının açılmaması yönünde kullanılması durumunda yargılama yapılmayacak ve sanığın suçlu olduğu yönünde bir mahkumiyet kararı verilmeyecek olması, masumiyet karinesine aykırı olarak görülebilir. Ancak, mağduriyeti gidermekle cezadan kurtuluyor olmak, sanık için oldukça çekicidir.¹⁷²

Mağduriyetin giderilmesinin masumiyet karinesine aykırı olup olmadığı konusunda doktrinde belli başlı iki görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre, mağduriyetin giderilmesi masumiyet karinesine aykırı değildir. Bu görüş, sanığın yargılanmayı isteme hakkının baki olduğunu, mağduriyetin sanığın iradesi haricinde giderilemeyeceğini, sanığın yaptırım ile mağduriyetin giderilmesi arasında bir seçim hakkına sahip olduğunu, sanığın suçsuz olmasına inanması durumunda, kendisi hakkında kamu davası açılmasını her zaman isteyebileceğini belirtmektedir. Ayrıca, mağduriyetin giderilmesi yönündeki kararın da her zaman denetim muhakemesine tabi olacağı hususunun da altı çizilmektedir. İkinci bir görüşe göre ise, mağduriyetin

¹⁷¹ Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği*, Ankara, Şen Matbaa, 2007, s.92

¹⁷² Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s. 926

giderilmesi bir yargılama sonucu hükme bağlanmadığı sürece masumiyet karinesine aykırıdır.¹⁷³ Bu görüşü savunanlar hazırlık soruşturması safhasında savcının, sanığın kusurlu olup olmadığı hakkında bir yargılama yapmadığını, sanığın kusuru yani suçlu olup olmadığı mahkeme tarafından saptanmadığı sürece mağduriyetin giderilmesi yoluna gidilmesinin söz konusu karineye aykırılık teşkil edeceğini belirtmektedirler. Bu görüştekiler sanıktan yalnızca kusurlu bir davranışına bağlanabilecek bir hukuki sonucun talep edilebileceğini, masumiyet karinesinin ihlal edilmesinden sakınılmak için mahkeme tarafından yargılama yapılması gerektiğini ileri sürmektedirler.¹⁷⁴

Kanımızca zararın ve oluşan mağduriyetin giderilmesi masumiyet karinesine aykırılık teşkil etmemektedir. Mağduriyetin giderilmesi ile failin kusurlu olduğunun kabul edilmesi arasında doğrudan ve açık bir bağlantı olduğu savunulamaz. Mağduriyetin giderilebilmesi için failin bunu özgür iradesi ile istemesi, mağduriyeti gidermeyi tercih etmesi gerektiği açıktır. Kısacası, her zaman için failin mağduriyeti gidermemeyi ve hakkında kamu davası açılmasını talep hakkı bulunmaktadır. Uzlaşma kurumundan yararlanmak ve bu kurumun gereklerini yerine getirmek sadece bir seçenektir, zorunluluk değildir.

G. CUMHURİYET SAVCISININ VEYA HAKİMİN UZLAŞMANIN VE TARAFLARIN YERİNE GETİRİLMESİ KONUSUNDA ANLAŞTIKLARI EDİMİN HUKUKA UYGUN OLUP OLMADIĞINI TESPİT ETMESİ

CMK'nın 253/17 maddesinde, Cumhuriyet savcısının, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza edeceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme gereğince, uzlaşmanın geçerli olabilmesi için Cumhuriyet savcısının ve kovuşturma aşamasında da hakimin tarafların özgür iradeleri ile uzlaşıp uzlaşmadıklarını irdelene ve edimin hukuka uygun olup olmadığını denetleme yetkisine sahip olduğu açıktır.

CMK'daki düzenlemeden tarafların ne şekilde ve hangi edimler karşılığında anlaşmalarının önemli olmadığı, bu konuda taraflara serbestlik tanındığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, tarafların ne şekilde ve hangi edimler karşılığında

¹⁷³ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s. 61

¹⁷⁴ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.926

anlaşacakları hususu Cumhuriyet savcısı ve hakimin denetimine de tabi değildir. Denetlenmesi gereken husus edimin hukuka aykırı olup, olmadığıdır.

Uzlaşma sırasında tarafların özgür iradeleri ile hareket etmeleri çok önemlidir. Bu nedenle, savcı veya hakim uzlaşma teklifinde bulunurken gerek faili gerekse mağduru uzlaşmanın ve uzlaşmamanın hüküm ve sonuçları konusunda ayrıntılı şekilde bilgilendirmesi gerekmektedir. Cumhuriyet savcısı tarafların özgür iradeleri ile uzlaşmayı kabul edip etmediklerini genel tecrübeleri ile değerlendirmeli, taraflar açısından uzlaşma koşullarında ölçsüzlük veya makul bir durum olup olmadığını tespit etmesi gerekmektedir. Tarafların bizzat dinlenerek gerçek duygu ve düşüncelerinin tespit edilmesi gerektiği de açıktır. Bunun yanında, edimin hukuka uygun olup olmadığının tespiti de çok önemlidir. Mağdurun/suçtan zarar görenin mağduriyetini gidermek için belirlenen edimin, işlenen fiile göre çok daha ağır sonuçlar doğurması, örneğin tazminat miktarının çok fahiş oranda belirlenmesi veya failin ömür boyunca mağdurun hizmetini karşılaması gibi bir edim belirlenmesi halinde uzlaşma koşullarının hukuka aykırılığının değerlendirilmesi bir zorunluluktur.¹⁷⁵ Karşılaştırılan edim hukuka uygun olmalı ve uzlaşmanın amacından sapılması sonucunu doğurmamalıdır. Tüm bu hususların değerlendirilmesi sonucunda Cumhuriyet savcısının edimin hukuka aykırı olduğunu tespit etmesi halinde soruşturmayı sürdürmesi gerekecektir.

H. TARAFLARCA BELİRLENEN EDİMİN YERİNE GETİRİLMESİ

Fail ve mağdurun belirli bir edimin yerine getirilmesi konusunda anlaşmaları durumunda uzlaşma sağlanmış olur. Ancak, uzlaşmanın tam anlamıyla gerçekleşmiş olması için tarafların yerine getirilecek edimi tespit etmeleri yeterli değildir, bu edimin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Tespit edilen edimin yerine getirilmesi halinde kovuşturmayaya yer olmadığı veya düşme kararı verilebilir.

Belirlenen edim, tazminat ödenmesi, zarar verilen nesnesin aynısının veya benzerinin mağdura teslim edilmesi, af dilenmesi gibi çok çeşitli olabilir.

CMK 253/19. maddede, uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verileceği, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, 171. maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu

¹⁷⁵ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.144

davasının açılmasının ertelenmesi kararı verileceği düzenlenmiştir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

Yasadaki değişiklikten önce, failin suçu kabullenmesi ve failin doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi gerekliliğine artık yeniden düzenlenen CMK m:253'te yer verilmemiştir. Uzlaşma kurumuna yabancı olan failin suçu kabullenmesi zorunluluğunun kaldırılmış olması son derece yerindedir.¹⁷⁶ Bununla birlikte, düzenlemenin yeni hali nazara alındığında önceki düzenlemede yer alan "failin doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi" koşulunun varlığını sürdürdüğü söylenebilir.

Yasadaki düzenlemede "edimin defa'aten yerine getirilmesi" denilmiştir. Bu söyleyiş edimin maddi bir edim olduğu izlenimini doğurmaktadır. Ancak, önemli olan uzlaşmak olduğuna göre özür dileme, hediye alma gibi manevi edimlerin de yeterli olabileceği göz ardı edilmemelidir. Kurumun bir pazarlık aracı olarak kullanılabilir olması da bir başka endişe konusudur. Zira bu durum ceza hukukunun ve yargılamasının bireyler üzerindeki etkisini azaltabilir.¹⁷⁷

Bununla birlikte, yerine getirilecek edimin hukuka, ahlaka ve kişilik haklarına uygun olması gerektiği üzerinde de durmak gerekmektedir. Uzlaşma kurumunda tarafların yerine getirilecek edimi serbestçe ve özgür iradeleri ile belirlemeleri esas alınmıştır. Ancak, uzlaşma kurumunda kabul edilen edim serbestisinin de sınırları bulunduğunu unutmamak gerekmektedir. Taraflar arasında belirlenen edim, hukuka, ahlaka ve kişilik haklarına aykırılık içermemeli ve imkansız olmamalıdır. Nitekim, Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 20. maddesinde de, tarafların hukuka uygun bir edim kararlaştırabilecekleri belirtilerek, bu hususun altı çizilmiştir. Örneğin, mağdurun cinsellik yaşama karşılığında fail ile uzlaşabileceğini ifade etmesi üzerine, fail bu

¹⁷⁶ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e., s. 913

¹⁷⁷ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.914

duruma rıza gösterse dahi, taraflar arasında hukuka uygun bir uzlaşma olduğundan söz edilemeyeceği kanaatindeyiz.

Yasanın gerekçesinde de CMK'nın 253/19. maddesine ilişkin olarak çeşitli açıklamalarda bulunulmuştur. Gerekçede 253. maddenin 19. fıkrasına göre, uzlaşmanın bir edimin yerine getirilmesi veya yerine getirileceğinin taahhüt edilmesi halinde gerçekleşeceği belirtilmiştir. Yerine getirilecek olan edimin, maddi veya manevi bir zararın karşılığı olabileceği gibi, örneğin özür dileme şeklinde de olabileceğinin altı çizilmiştir. Edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması veya örneğin mağdurun belirli bir süre istihdam edilmesi gibi, süreklilik arz etmesi halinde, 171. maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecektir. Gerekçede, bu durumda 171. maddedeki şartların aranmayışının ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verip vermemek hususunda Cumhuriyet Savcısının bir takdir yetkisinin bulunmamasının nedeninin, ileri bir tarihe bırakılmış veya takside bağlanmış olan ya da süreklilik arzeden edimin yerine getirileceği taahhüdünün izlenmesi gereği olduğu belirtilmiştir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171. maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılmak üzere, şüpheli hakkında iddianame düzenlenecektir. Bunun için, uzlaşma sürecinde de delil toplanmaya devam edilmesi gerekmektedir.¹⁷⁸

III. UZLAŞMANIN USULÜ

A. SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞMA

Uzlaşma bir muhakeme şartıdır. Bu nedenle, suçun uzlaşma kapsamında olması halinde uzlaşma girişiminde bulunulması ve bu girişime göre soruşturmanın akıbetinin değerlendirilmesi bir gerekliliktir.

Kamu davasının açılabilmesini ve açılmış olan dava hakkında yargılama yapılabilmesini sağlayan koşulların tümüne ceza muhakemesinin şartları denilmektedir. Söz konusu şartlar bir diğer yönüyle, muhakeme engeli olarak da nitelenebilir.¹⁷⁹ Ceza muhakemesi hukukunda, soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için aranan şartlar

¹⁷⁸ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A. Caner Yenidünya, *Gerekçeli Ceza Kanunları*, Ankara, Adalet Yayınevi, 14.B, 2013, s.511

¹⁷⁹ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.126

ile mahkemenin yargılama yapabilmesi için aranan şartların hepsine muhakeme engelleri denilmektedir.¹⁸⁰

Muhakeme şartlarının bulunup bulunmadığı, muhakemenin her aşamasında, yani gerek soruşturma evresinde gerekse yargılamanın başlangıcında bir hüküm verilene kadar re'sen kontrol edilmelidir.

Ceza muhakemesinin şartlarını dava şartları ve yargılama şartları olarak ikiye ayırmak mümkündür. Dava şartları, şikayet, dava süresi, izin, karar, talep, açık dava ya da yargı bulunması, uzlaşmanın bulunmaması, ön ödemenin yerine getirilmemesi, yeni delil bulunması, cezai ehliyetin varlığı, fiilin kabahat değil suç oluşturması, ceza miktarı, seçimlik ceza öngörülmemiş olması olarak sıralanabilir. Yargılama şartları ise, sanığın hazır bulunması, sanığın akıl hastası olmaması, bekletici meselenin çözümü, yasama dokunulmazlığının bulunmaması, uzlaşma bulunmaması, şikayetten vazgeçilmemesi, davanın görevli mahkemede açılması olarak sıralanabilir.

Görüldüğü üzere, uzlaşma da muhakeme şartları arasında bulunmaktadır. Şartları gerçekleştiği takdirde, şüpheli ile mağdur/suçtan zarar gören arasında uzlaşma girişiminde bulunulmadıkça dava açılmaz. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir. Uzlaşmaya tabi bir suç ile ilgili olarak sehven dava açılmışsa, uzlaşma prosedürü uygulanır ve uzlaşma gerçekleştiği takdirde düşme kararı verilir. Ayrıca, uzlaşmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin iadesi gerekeceğini de belirtmek gerekmektedir.¹⁸¹

CMK'nın 174. maddesinde iddianamenin iadesi sebepleri sayılmıştır.¹⁸² Kanun koyucu, savcının kamu davasını açma görevini düzenleyen CMK'nın 170. ve iddianamenin iadesine ilişkin 174. maddesindeki düzenlemelerde, iade nedenleri açısından sayma yöntemini benimseyerek iade işlemlerini sınırlandırma iradesini açıkça ortaya koymuştur.¹⁸³

¹⁸⁰ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.790, 791

¹⁸¹ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.101

¹⁸² Madde 174 - (DEĞİŞİK MADDE RGT: 01.06.2005 RG NO: 25832 KANUN NO: 5353/27)

(1) Mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra, eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle;

a) 170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen,

b) Suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen,

c) Önödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen,

İddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir.

¹⁸³ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.548

Kısacası, uzlaştırma işlemi yapılmadan dava açılması iddianamenin iadesi sebebidir. Bu hususun altı Yargıtay kararlarında da çizilmektedir.¹⁸⁴

CMK'nın 253/18. maddesinde uzlaşmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaşma yoluna başvurulamayacağı düzenlenmiştir.

Ceza Genel Kurulu bir kararında, soruşturma aşamasında mağdurun kabul etmemesi nedeniyle uzlaştırmanın yapılamaması ve suçun uzlaşma kapsamında olduğunun ilk defa kovuşturma aşamasında ortaya çıkmaması hususları göz önüne alındığında kovuşturma evresinde uzlaştırma işleminin yapılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.¹⁸⁵

Bu nedenle, uzlaşma kurumunun yasal düzenlemeler doğrultusunda işlerlik kazanmasının sağlanması çok önemlidir. Uzlaşma kurumunun amacına uygun şekilde işlemesi için tüm yasal zorunluluklar yerine getirilmeli, taraflar uzlaşmanın sağlanması ve sağlanmamasının sonuçları hakkında ayrıntılı şekilde bilgilendirilmeli ve özgür iradeleri ile hareket ettikleri şüpheye yer bırakmayacak şekilde tespit edilmelidir. Tüm bu sayılan hususların yerine getirilmesini sağlayacak olan ise soruşturma makamı yani cumhuriyet savcısıdır.

CMK'nın 253/4. maddesinde düzenlendiği üzere, soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması halinde, Cumhuriyet Savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Uzlaşma teklifinin savcının talimatı ile adli kolluk tarafından da yapılabilmesi 5560 sayılı Kanun ile yapılan en önemli değişikliklerden biridir. Ancak, adli kolluğun sadece uzlaşma teklifinde bulunabileceği, uzlaştırmayı gerçekleştirme yetkisi olmadığı unutulmamalıdır. Nitekim, CMK'nın 253/9. maddesinde de uzlaştırmayı cumhuriyet savcısının ya da görevlendirilen bir uzlaştırmacının gerçekleştirebileceği belirtilmiştir.

Suçun uzlaşma kapsamında olması durumunda uzlaşma girişiminde bulunma gerekliliğinin yargı makamları tarafından atlanması hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Yargıtay 13. Ceza Dairesi bir kararında sanıklara isnat edilen mala zarar verme suçunun, suç tarihine göre uzlaşma kapsamında kalması nedeniyle taraflara

¹⁸⁴ Yargıtay 2. Ceza Dairesi 2005/8209E sayılı kararında, sanığa atılı suçun suç tarihinde şikayete bağlı olduğu, CMK'da düzenlenen uzlaşma müessesesinin de sanık lehine getirilmiş bir düzenleme olduğu ve sanığa bu olanağın tanınması gerektiği ve bu nedenle öncelikle uzlaştırma işlemlerinin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Kararda uzlaştırma işlemleri yapılmadan dava açılmasının iddianamenin iadesi sebebi olduğu hatırlatılarak yerel mahkeme kararı bozulmuştur.

¹⁸⁵ Ceza Genel Kurulunun 2012/6-1142E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (19/01/2015)

uzlaşma teklif edilerek sanıkların hukuki durumunun tespit edilmesi gerektiğinin gözetilmemesinin bozmayı gerektirdiği açıklanmıştır.¹⁸⁶

1. CUMHURİYET SAVCISI TARAFINDAN UZLAŞTIRMA

a. CUMHURİYET SAVCISININ SUÇUN NİTELİĞİNİ TESPİT ETMESİ VE DELİLLERİ DEĞERLENDİRMESİ

Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması halinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Görüldüğü üzere, Cumhuriyet savcısının talimatı üzerine adli kolluk tarafından da uzlaştırma talebinde bulunulabilir. Bu husus 5560 sayılı Kanun ile yapılan en önemli değişikliklerden biridir. Ancak adli kolluk sadece uzlaşma teklifinde bulunacak ve fakat uzlaştırmayı kendisi gerçekleştiremeyecektir. Zira CMK'nın 253/9. maddesine göre uzlaştırmayı ya Cumhuriyet savcısı ya da görevlendirilen uzlaştırmacı gerçekleştirebilir.

26/07/2007 tarihinde yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 8. maddesinde soruşturma konusu suçun, uzlaşmaya tâbi olması ve işlendiği hususunda yeterli şüphenin bulunması hâlinde; Cumhuriyet savcısının, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunacağı düzenlenmiştir.

Eldeki delillerin kamu davasının açılması için yeterli nitelikte olup olmadığını Cumhuriyet savcısı değerlendirmektedir. Daha önce de belirtmiş olduğumuz üzere, uzlaşmaya tabi suçlarda uzlaşma hükümleri uygulanmaksızın kamu davası açılması iddianamenin iadesi nedenleri arasındadır. CMK m:174/1-c maddesinde önödemeye veya uzlaşmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin iadesine karar verileceği düzenlenmiştir.

Uzlaşmanın bulunmamasının aslında bir dava şartı olduğunu da açıklamıştık. Nitekim, uzlaşmanın varlığı durumunda iddianame düzenlenemez. Uzlaşma yoluna gidilmeden iddianame düzenlenmiş olması halinde iddianamenin iade

¹⁸⁶ Yargıtay 13. Ceza Dairesi 2011/28790E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (19/01/2015)

edilebilmesi için suçun uzlaşma kapsamında olduğunun iddianamede belirtilen nitelendirmeye göre açıkça anlaşılabilmesi gerekir. Örneğin, TCK'nın 106. maddesindeki suç şikayete tabi olduğundan uzlaşmalıdır. Şayet savcı tarafından eylem bu şekilde nitelendirilmiş ancak uzlaşma uygulanmadan iddianame düzenlenmiş ise iddianamenin iadesine karar verilmelidir. Bununla birlikte, mahkeme iddianamedeki nitelendirmenin aksi görüşte ve davanın bu nedenle uzlaşmalı olduğu kanaatinde ise iddianamenin iadesine karar veremez. Bu halde, uzlaşma mahkemece gerçekleştirilir.

Cumhuriyet savcısının yaptığı hukuki nitelendirme sonucunda suçun uzlaşma kapsamında olmadığını belirlemesi ve kamu davası açması halinde, mahkemenin hukuki nitelemenin yanlış yapıldığı ve fiilin uzlaşma kapsamında bir suç oluşturduğu gerekçesiyle iddianamenin iadesine karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Bu durumda, uzlaşma işlemlerinin kovuşturma aşamasında yürütülmesi gerekir. Nitekim, uzlaşma işlemlerinin mahkeme tarafından yürütülebileceğini düzenleyen CMK'nın 254. maddesi, yargılamada basitlik, çabukluk, ucuzluk ilkesi olarak ifade edebileceğimiz usul ekonomisi ilkesi ve uzlaşma kurumunun amaçları nazara alındığında, mahkemenin hukuki nitelemenin yanlış yapıldığı ve fiilin uzlaşma kapsamında olduğunun tespit edildiği hallerde, devreye girmesi yerinde olacaktır.

Cumhuriyet savcısının uzlaşma önerisinde bulunabilmesi için dava açmaya yetecek kadar yeterli şüphe nedeni ve delilin bulunması gerekmektedir. Çünkü, uzlaşma kamu davası açılmasının bir alternatifidir.¹⁸⁷ Ayrıca, dava açmaya yetecek nitelikte delil bulunmaksızın uzlaşma girişiminde bulunulması, başkalarının haksız yere suçlanarak kazanç elde edilmesi yolunun soruşturma makamınca açılması anlamına da gelir.¹⁸⁸

Cumhuriyet savcısı, fiilin ve failin tespiti için gerekli soruşturma işlemlerini yerine getirmeli ve bu konuda kolluk kuvvetine de müracaat etmelidir. Söz konusu soruşturma işlemlerinin bir an önce gerçekleştirilerek delillerin toplanması, uzlaşma yoluna müracaat ederek delilleri karartmak amacını taşıyan kişilere de engel olmaktadır. Delillerin toplanmasının ardından suç teşkil eden bir durumun bulunmadığı tespit edilirse takipsizlik kararı verilmeli ve uzlaşma yoluna gidilmemelidir. Delillerin gerçek failin başka biri olduğunu göstermesi durumunda ise gerekli araştırma yapılmaya devam edilmelidir. Aksi halde adaletin gerçekleşmesi engellenmiş olur.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Feridun Yenisey, *Ceza Muhakemesinde Uzlaştırıcı Avukatlık-Panel*, Hukuk Merceği, Ankara, Ankara Barosu Yayını, 2006, s.542

¹⁸⁸ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, a.g.e., s.1066

¹⁸⁹ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.162

Cumhuriyet savcısının delillerin toplanması ve değerlendirilmesinin ardından faili ve fiili tespit ederek suçun uzlaşmaya tabi olmasını belirlemesi halinde ise uzlaşma teklifinde bulunması gerekmektedir.

b. TARAFLARIN UZLAŞMAYA DAVET EDİLMESİ

Uzlaşma süreci Cumhuriyet savcısının taraflara uzlaşma teklifinde bulunması ile başlamaktadır. Cumhuriyet savcısı uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Bu husus CMK'nın 254/4. maddesinde belirtilmiştir. Cumhuriyet savcısı soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olduğunu tespit ettiğinde, bizzat kendisi ya da onun talimatı ile adli kolluk görevlisi şüpheli ve mağdur/suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Savcı öncelikle, şüpheliye uzlaşmayı kabul edip etmediğini sormalıdır. Şüphelinin kabulü halinde ise mağdura uzlaşma teklifinde bulunulmalıdır. Şüphelinin uzlaşmayı kabul etmemesi halinde mağdura uzlaşma teklifinde bulunulmasının bir anlamı kalmayacağı açıktır.¹⁹⁰ Şüpheliye uzlaşma teklifinde bulunulmayarak, sadece mağdura uzlaşmayı kabul edip etmediğinin sorulması ve mağdurun kabul etmemesi durumunda iddianame düzenlenmesi kanuna aykırıdır.¹⁹¹ Sanık ve müdafii yokken sadece mağdura uzlaşmak isteyip istemediğinin sorulması suretiyle hüküm kurulması da hatalıdır.¹⁹² Yine, mahkemece sanıktan uzlaşmak isteyip istemediğinin sorulmadığı, sadece katılana uzlaşma önerisinde bulunulduğu ve katılanın uzlaşmak istemediğine ilişkin beyanı ile yetinilerek, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. ve 254. maddeleri uyarınca usulüne uygun uzlaştırma işlemi yapılmadan eksik kovuşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulmasının da hukuka aykırı olduğu açıktır.¹⁹³

Uzlaşma teklifi, Uzlaştırma Yönetmeliğinin ekinde yer alan ve uzlaşmanın içeriğinin, uzlaşmanın kabulü veya reddinin sonuçlarının neler olduğunu belirten teklif formları ile yapılmalıdır. Söz konusu teklif formları ektedir. (EK) Taraflar huzurda ise bu formlar taraflara okutulduktan sonra imzalatılmalı ve soruşturma dosyasının içine konulmalıdır. Nitekim, CMK'nın 169/2 maddesinde her soruşturma işleminin tutanağa bağlanması gerektiği de düzenlenmiştir.

¹⁹⁰ Mualla Buket Soygüt, *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, 2006, s.152

¹⁹¹ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 2005/8283E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (19/01/2015)

¹⁹² Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 2007/1567E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (19/01/2015)

¹⁹³ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 2007/20171E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (19/01/2015)

Uzlaşma teklifinde bulunulurken tarafların sade ve anlaşılabilir bir dille uzlaşmanın hüküm ve sonuçları hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir. Taraflara uzlaşmayı teşvik edici bilgiler de verilmeli, mağdura anlaşma sonucunda elde edeceği imkanlar, şüpheliye de kendisine isnad edilen suçun ne olduğu, bu suçu işlemenin yaptırımlarının neler olduğu, uzlaşmayı kabul ettiği takdirde lehine olabilecek durumların neler olduğu açıklanmalıdır. Bu bilgilendirme, kolluk, Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından yapılmalıdır. Taraflara verilecek bilgi konusunda standartlaşmayı sağlamak amacıyla yönetmelik ekinde de savcı, kolluk ve mahkemece yapılacak uzlaşma teklifleriyle ilgili formlar bulunmaktadır.

CMK'nın 253/5. maddesinde uzlaşma teklifinde bulunulan kişiye, uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçlarının anlatılması gerektiği öngörülmüştür. Bu noktada şüpheliye yapılacak açıklamalar ile mağdur veya suçtan zarar görene yapılacak açıklamalar farklı olacaktır. Örneğin, şüpheliye yönelik yapılacak açıklamada; uzlaşmış olmasının suçu kabul anlamına gelmediği, uzlaştırma müzakereleri sırasında yapacağı açıklamaların ve bu açıklamalara ilişkin tutanakların, mevcut soruşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dahil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılmayacağı, mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşmayı kabul etmesine rağmen kendisinin kabul etmemesi halinde; şartları gerçekleşmiş olsa bile, hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemeyeceği ve yeterli delil varsa kamu davası açılacağı söylenebilecektir.¹⁹⁴

Tarafların huzurda olmaması durumunda uzlaşma teklifinin tebligat yoluyla yapılması gerekebilmekte, bu durumda da uzlaşmanın hüküm ve sonuçları ile ilgili ayrıntılı bilginin de yazılı olarak gönderilmesi gerekmektedir.

CMK'nın 160. maddesinde Cumhuriyet savcısının, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlamakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Bu nedenle, savcı suç işlendiğini öğrendiğinde maddi gerçeğe ulaşmak için delil toplar, şüpheliyi sorgular, mağdur/suçtan zarar görenin ve varsa tanıkların ifadesine başvurur. Ancak, tabii ki öncelikle şüpheliye ulaşmaya çalışılır. CMK'nın 145. maddesinde ifadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişinin davetiye ile çağrılacağı, çağırılma nedeninin açıkça

¹⁹⁴ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A. Caner Yenidünya, a.g.e, s. 509

belirtileceği, gelmezse zorla getirileceğinin bildirilmesi gerektiği düzenlenmiştir.¹⁹⁵ 146. maddede ise, 145. maddeye göre çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verileceği de hüküm altına alınmıştır. CMK m:253/4'te ise Cumhuriyet savcısının uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle, savcının sadece uzlaşma teklifinde bulunmak amacıyla taraflardan birini zorla getirme ya da hakimden zorla getirilmesini isteme hakkı bulunmamaktadır.¹⁹⁶ Açıklamalı tebligat, tarafların teklifte bulunacak makamın yetki alanı içinde olması halinde, istinabe ise yetki alanı dışında bulunmaları halinde söz konusu olacaktır.

CMK'nın 253/4 maddesi ile, Cumhuriyet savcısı ve hakimlerin iş yükünü azaltmak amacıyla savcısının talimatı ile adli kolluk görevlilerinin de uzlaşma teklifinde bulunabilecekleri düzenlenmiştir. Adli kolluk görevlisi de, uzlaşma teklifinde bulunabilmek için telefon, faks, e-posta gibi çeşitli yollara başvurma imkanına sahipken, açıklamalı tebligat gönderme ya da istinabe ile teklifte bulunma hakkına sahip değildir. Doktrinde ağırlıklı olarak adli kolluk görevlisine bu yetkinin verilmesinin doğru olmadığı düşünülmektedir. Nitekim, hukuk eğitimi almamış ve uzlaşma konusunda ayrıntılı hukuki bilgiye sahip olmayan bir adli kolluk görevlisinin uzlaşma kurumunu tüm boyutları ile taraflara anlatamayacağı açıktır. Adli kolluk görevlisinin uzlaşmanın amacını ve faydalarını iyi anlatamamasının uzlaşma teklifinin reddedilmesine sebep olarak uzlaşma kurumunun önünü tıkayacağını savunan görüşler bulunmaktadır.¹⁹⁷ Kanaatimizce bu görüşler son derece yerindedir. Uzlaştırmanın cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilebileceği gibi uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesinin barodan istenebileceği veya hukuk öğrenimi görmüş bir kimsenin de uzlaştırmacı olarak görevlendirilebileceği gerek CMK'da gerekse Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte açıkça belirtilmiştir. Uzlaşma kurumunun yasal düzenlemelere uygun olarak uygulanması ve bu kurumunun getiriliş amacına ulaşılarak istenen başarının yakalanabilmesi için, uzlaştırmanın her aşamasında hukukçuların bulunması gerektiği ortadadır. Yeterli hukuki bilgisi olmayan, uzlaşma konusunda da etkin ve yeterli bir eğitimi bulunmayan adli kolluk görevlisinin usulüne uygun şekilde uzlaşma teklifinde bulunamayacağı, tarafları her açıdan ayrıntılı şekilde aydınlatamayacağı açıktır.

¹⁹⁵ Feridun Yenisey, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, (Uzlaşma Konu Başlıkları), Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul, Arıkan yayınları, 2005, s.251

¹⁹⁶ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.164

¹⁹⁷ Mustafa Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, AÜHFD, C:56, S.4, Ankara, 2007, s.163

Soruşturma aşamasında uzlaşma teklifinin nasıl yapılacağı Yönetmeliğin 8. maddesinde de düzenlenmiştir. Yönetmelik maddesinde, uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı yapılırken, telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan da yararlanılabileceği, ancak bu çağrının uzlaşma teklifi anlamına gelmediği düzenlenmiştir. Dolayısıyla, taraflara çağrı, telefon, faks, elektronik posta vb yollarla yapılan teklifi kabul etmemeleri halinde tarafların huzura çağırılması veya uzlaşma teklifi konusunda ayrıntılı bir tebligat gönderilmesi gerekmektedir.

CMK'nın 253/4. maddesinde, şüpheli ile mağdur/suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 8/2. maddesinde de, kısıtlı olma veya ayırt etme gücünün bulunmaması durumunda da uzlaşmanın kanuni temsilciye yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Şüpheli/sanığın veya mağdur/suçtan zarar görenin reşit olmaması durumunda uzlaşmanın kanuni temsilciye yapılması zorunluluğunun altı pek çok Yargıtay kararında çizilmiştir. Örneğin, Yargıtay 6. Ceza Dairesi bir kararında, sanığın uzlaşmayı kabul ettiği tarihte on sekiz yaşından küçük olduğu, yakınana uzlaşma teklifinde bulunulmadığı, hüküm tarihinde yürürlükte olan ilgili kanun maddeleri uyarınca sanığın kanuni temsilcisine uzlaşma teklifinde bulunulmasının zorunlu olduğu, ancak inceleme tarihinde sanığın on sekiz yaşını doldurduğu anlaşıldığından, taraflara usulüne uygun olarak yeniden uzlaşma önerisinde bulunulması zorunluluğunun bozmayı gerektirdiği belirtilmiştir.¹⁹⁸

Mevzuatımızda uzlaşma teklifinin tarafların vekiline de yapılabileceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, vekilin vekaletnamede açık hüküm bulunması şartı ile uzlaşmayı kabul veya redde yetkili olabileceği genel kabul görmektedir.

Nitekim, Yargıtay 13. Ceza Dairesi kararında, sanığın uzlaşmak istediğine ilişkin beyanı ile müşteki vekilinin 10/03/2009 tarihli duruşmada zararın giderilmesi halinde uzlaşmayı kabul edeceklerine ilişkin beyanı karşısında 19/12/2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle 5271 sayılı CMK'nın 253. ve 254. maddeleri uyarınca işyeri dokunulmazlığını ihlal suçu yönünden uzlaşma hükümlerinin uygulanmaması hukuka aykırı bulunmuştur.¹⁹⁹

Uygulamada, adli kolluk görevlilerinin uzlaştırma konusunda derinlemesine bilgi sahibi olmamaları nedeniyle, adli kolluk tarafından yapılan uzlaşma

¹⁹⁸ Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 2009/982E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (20/01/2015)

¹⁹⁹ Yargıtay 13. Ceza Dairesinin 2011/27006E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (20/01/2015)

tekliflerinin yüzeysel kaldığı, taraflar tam manasıyla bilgilendirilmediği için uzlaşma kurumunun amacına uygun şekilde işletilemediği bir gerçektir. Ancak, yargı organlarının ağır iş yükü nazara alındığında adli kolluğa tanınan uzlaşma teklifinde bulunma yetkisinden vazgeçilemeyeceği öngörülmektedir.

Uzlaşma teklifi yapılan taraf, teklif anında teklifi kabul etme veya reddetme hakkına sahip olduğu gibi CMK'nın 253/4. maddesindeki düzenleme gereği, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulmasından itibaren üç gün içinde de kararını bildirebilir. Şüpheli veya mağdur/suçtan zarar gören kendisine teklifte bulunulmasından itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır. Bu üç günlük sürenin taraflar huzurunda yapılması durumunda sözlü tekliften, tebligat yolu ile yapılması durumunda ise tebligatın yapıldığı tarihten itibaren başlayacağı açıktır.

Bu düzenlemeden çıkan sonuç, uzlaşma teklifinde bulunulması halinde tarafların kararlarını üç gün içinde açıklamalarının zorunlu olduğudur.²⁰⁰

Bunun yanında, CMK 253/16. maddesine göre, uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan etme hakları da bulunmaktadır.

Uzlaşma teklifinde bulunmak için ilgili tarafa ulaşılamaması halinde ise izlenecek yol CMK m:253/6'da düzenlenmiştir. Maddede, resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturmanın sonuçlandırılacağı düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 11. maddesinde de, adreste bulunmamanın sonuçları düzenlenmiş olup, düzenlemede CMK 253/6. maddesindeki düzenlemede olduğu gibi şüpheli veya suçtan zarar gören/mağdura ulaşılamaması halinde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturmanın sonuçlanacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemelerden anlaşıldığı üzere, taraflara ulaşılamaması halinde Cumhuriyet savcısının ulaşılamayan tarafın/tarafların yeni adreslerini araştırarak, tespit etme ve bu adrese tebligat çıkartma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Ancak, Cumhuriyet savcısı soruşturma dosyasında adresini bildiren fakat sonradan adresinin değiştiğini bildirmeyen kişinin yeni adresine ulaşmayı

²⁰⁰ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.915

deneyebilir. 5560 sayılı yasa ile getirilen bu düzenleme ile uzlaşma kurumunun devreye sokulması ile uyumsuzlukların kısa sürede çözümlenmeye çalışıldığı söylenebilir.²⁰¹

Tarafların yurtdışında bulunması halinin ise uzlaşma girişiminde bulunulmasına engel teşkil etmeyeceği genel kabul görmektedir. Kişinin yurtdışında bulunduğu adres biliniyor ise o adrese tebligat yolu ile ulaşılmaya çalışılmalıdır. Ancak, teklif konsolosluk veya istinabe yoluyla yapılarak, üç gün içinde verilecek cevabın da yine bu makamlara yapılabileceğinin belirtilmesi gerekmektedir.²⁰²

Tarafların huzurda olması veya ulaşılmak suretiyle uzlaşma teklifinde bulunulmasının ve tarafların uzlaşmayı kabul etmesinin ardından uzlaşma görüşmeleri başlamaktadır. Bu görüşmeleri bizzat Savcı yönetebileceği gibi atayacağı bir uzlaştırmacı da yönetebilir. Bu durum, tamamen Savcının takdir yetkisine kalmış bir husustur.

c. UZLAŞTIRMACI ATANMAKSIZIN UZLAŞTIRMANIN SAĞLANMASI

5560 sayılı yasada değişiklik yapılmadan önce CMK'nın 253. maddesinde uzlaştırmacının Cumhuriyet Savcısı tarafından bizzat uygulanabileceğine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktaydı. Ancak, değişiklik ile şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde, Cumhuriyet savcısının uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebileceği veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebileceği hükmü getirilmiştir. (CMK m:253/9) Aynı düzenlemeye Yönetmeliğin 13. maddesinde de yer verilmiştir. Yönetmelikteki maddede, hukuk öğrenimi görmüş kimselerin nitelikleri yönetmelikte belirlenmiş olan kimselerden seçilmesi gerektiği de düzenlenmiştir. Uzlaştırmacının avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından seçilmesi son derece yerinde olmuştur. Ancak, avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş olmak uzlaştırmacı olmak için yeterli değildir. Bu konuda ayrı bir eğitim alınmalıdır.²⁰³

Savcıya uzlaştırma sürecini yönetme yetkisinin verilmiş olması doktrinde tartışılmıştır. Cumhuriyet savcısının uzlaşma sürecini yönetmesi durumunda, tarafların Savcıdan çekinerek iradelerini özgürce ortaya koyamayabilecekleri savunulmaktadır.²⁰⁴

²⁰¹ İsmail Malkoç, Mert Yüksektepe, *Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara, Malkoç Kitabevi, 2008, s.1376

²⁰² Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.173

²⁰³ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.915

²⁰⁴ Mustafa Özbek, a.g.e, s. 172

Savcının bu süreci yönetmesinin onun bağımsızlık ve tarafsızlığını tehlikeye düşürebileceğini savunanlar da bulunmaktadır.²⁰⁵ Kanaatimizce uzlaşmanın avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş kimseler aracılığı ile gerçekleştirilmesi daha yerinde olacaktır. Öncelikle, günümüzde savcıların dosya sayısının fazlalığından şikayet ettikleri bilinmektedir. Uzlaşma kurumunun işletilmesi de bir süreç gerektirmektedir. Taraflar uzlaşma hakkında ayrıntılı şekilde bilgilendirilmeli ve süreç yasa ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak işletilmelidir. Savcıların mevcut iş yükünü nazara alındığında, uzlaşma sürecinin yürütülmesini avukatlara ya da hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacılara bırakması sürecin daha sağlıklı işlemesine sebep olacak ve böylelikle başarı oranı daha da artacaktır.

d. UZLAŞTIRMACI ATANARAK UZLAŞTIRMANIN SAĞLANMASI

(1) Uzlaştırmacı olarak atanabilecek kişiler

CMK'nın 253/9. maddesinde uzlaştırma sürecinin uzlaştırmacı tarafından da yürütülebileceği düzenlenmiştir. Maddedeki düzenlemeden uzlaştırmacının bir avukat veya hukuk öğrenimi görmüş bir kişi olabileceği açıkça anlaşılmaktadır.

Yönetmeliğin 14. maddesinde, baro tarafından öncelikle uzlaştırma konusunda eğitim almış bir avukatın görevlendirilmesi gerektiği, tarafların üzerinde anlaşığı avukatın soruşturmanın yapıldığı yer barosuna kayıtlı olması gerekmediği, bu görevlendirmenin avukatın bağlı bulunduğu baro tarafından yapılabileceği düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin 15. maddesinde ise, hukuk öğrenimi görmüş bir uzlaştırmacıda aranan nitelikler ve görevlendirme usulü düzenlenmiştir.

Maddede, hukuk öğrenimi görmüş bir uzlaştırmacıda aranacak şartlar tek tek sayılmıştır.²⁰⁶

²⁰⁵ Asuman Aytekin Inceoğlu, Ulaş Karan, *Türkiye'de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi, Onarıcı Adalet ve Uzlaşma Uygulamaları Türkiye ve Avrupa Bakışı, Hakim ve Cumhuriyet Savcılarına Yönelik Seminer*, İ, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2008, s. 64

²⁰⁶ Hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacıda aranan nitelikler ve görevlendirme usulü

MADDE 15 - (1) Hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacıların görevlendirilmesinde aşağıdaki şartlar aranır:

Yönetmeliğin 13/2 maddesi gereğince, gerekli olan şartları taşıyan hukuk öğrenimi görmüş bir uzlaştırmacının, tarafların üzerinde anlaşmaları bir uzlaştırmacı olması da diğer bir şarttır.

Bunun yanında, kamu avukatları baroya kayıtlı ise avukat olarak baro tarafından görevlendirilebilirler. Ancak, baroya kayıtlı değilse, hukuk öğrenimi görmüş kişi olarak kabul edilerek uzlaştırma sürecinde görevlendirilebilirler.²⁰⁷

(2) Uzlaştırmacının Görevinin Hukuki Niteliği

Uzlaştırmacı müdafaa ve itham görevi yapmamaktadır. Uzlaştırmacı araştırma görevi yapmaz, uyuşmazlığı çözen bir yargı organı da değildir. Uzlaştırmacının görevi, taraflar arasındaki uyuşmazlığı barış ortamı sağlayarak gidermeye çalışmaktır.²⁰⁸ Bu açıdan bakıldığında, uzlaştırmacı her ne kadar yargı görevini yerine getiren bir kişi olmasa bile, yaptığı işin yargısal boyutu olduğu da bir gerçektir. Uzlaştırmacının, yaptığı işin yargısal boyutu olması nedeniyle de uzlaştırmacının adeta bir yargı görevlisiymiş gibi tarafsız ve bağımsız olması gerektiği açıktır. Bununla birlikte, TCK ve CMK'da düzenlenen uzlaşma kurumu, yasal düzenlemeye dayanması nedeniyle yargısal bir kurumdur. Uzlaştırmacının yargısal bir faaliyete de iştirak ettiği nazara alındığında ceza hukuku anlamında kamu görevlisi sayılması gerektiği söylenebilir.²⁰⁹

a) Üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak,

b) Hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmak,

c) Hukuk dalında yüksek lisans ya da doktora yapmış bulunmak,

ç) Baroya kayıtlı avukat olmamak,

d) Taksirli suçlar hariç olmak üzere; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş ve affa uğramış, ertelenmiş ya da paraya çevrilmiş olsa bile kesinleşmiş bir kararla veya Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine, millî savunmaya, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçları ile yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlardan ya da zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, yağma, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı, gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma, yalan tanıklık ve haksız mal edinme suçlarından biriyle hükümlü bulunmamak,

e) Disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya geçici olarak yasaklanmamış olmak.

²⁰⁷ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.176

²⁰⁸ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.176

²⁰⁹ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.177

Bu nedendir ki, uzlaştırmacının seçilmesi önem arz etmektedir. Uzlaştırmacı olarak uyuşmazlığın her iki tarafına da eşit mesafede durabilecek nitelikte biri görevlendirilmelidir. CMK'nın 253/10. maddesinde hakimin davaya bakamayacağı haller ile red sebeplerinin uzlaştırmacı görevlendirilirken de göz önünde bulundurulması gerektiği düzenlenmiştir. Böyle bir durumda red talebinin hangi merci tarafından inceleneceğinin belirsiz olduğunu belirtenler bulunmaktadır.²¹⁰ Bununla birlikte, söz konusu düzenleme gereği, uzlaştırma sürecini yöneten cumhuriyet savcısının hakimin davaya bakamayacağı haller ile red sebeplerinin uzlaştırmacı için geçerli olup olmadığını denetlemesi, bu yönde gelen itirazları da değerlendirmesi ve söz konusu sebeplerden herhangi birinin varlığı halinde uzlaştırmayıcı görevden alarak yerine yeni bir uzlaştırmacı görevlendirmesi gerektiği söylenbilir.

Kovuşturma aşamasında uzlaştırma mahkeme tarafından yerine getirilmektedir. Uzlaştırma işlemlerinin kovuşturma aşamasında yürütülmesinin gerektiği durumlarda, hakimin davaya bakamayacağı, yargılamaya katılamayacağı, tarafsızlığını engelleyecek başkaca sebeplerin bulunması durumunda, hakimin reddi talep edilebilecektir. Böyle bir durumda CMK'nın hakimin reddi ile ilgili hükümleri (CMK'nın 24. ve devamı ilgili maddeleri) doğrultusunda hareket edilebilir.

Uzlaştırmacının tarafsızlığı ve göreve seçilirken nelere dikkat edilmesi gerektiği Yönetmeliğin 13/4. maddesinde de düzenlenmiştir. Madde de, hkimin davaya bakamayacağı haller ile tarafsızlığını şüpheyeye düşürecek sebeplerden dolayı reddini gerektiren hllerin, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak da göz önünde bulundurulması gerektiği, uzlaştırmacının, bu hllerin varlığı hâlinde Cumhuriyet Savcısına durumu bildirmesi; ancak tarafların rızası hâlinde göreve devam edebileceği de hüküm altına alınmış idi. CMK'nın 253/9. maddesi ile 253/10. maddesi nazara alındığında, CMK'da hakimin davaya bakamayacağı haller ile red sebeplerinin varlığı halinde tarafların rızası ile uzlaştırmacının görev yapmaya devam edebileceğine ilişkin bir hüküm bulunmadığı görülmektedir. Bu durumda yönetmeliğin ilgili maddesindeki "tarafların rızası halinde görev yapabilir." ibaresinin CMK'na aykırı olduğu ileri sürülebilir. Nitekim, Danıştay 10. Dairesinin 20/06/2011 tarihli, 2007/6843E ve 2011/2365K sayılı ilamı ile söz konusu ibare iptal edilmiştir. Ancak, tarafların zgr iradesine dayanması gereken bir süreç olan uzlaştırma sürecinde, tarafların üzerinde mutabık kaldıkları bir uzlaştırmacı huzurunda anlaşmayı tercih etmelerinde herhangi bir sakınca olmadığını düşünmekteyiz. Bu nedenle, CMK'ya eklenecek bir hüküm ile

²¹⁰ Veli zer zbek ve diğerleri, a.g.e, s.915

tarafına arzu ettikleri ve üzerinde mutabık kaldıkları bir uzlaştırmacı aracılığı ile uzlaşma sürecine katılma imkanı verilmesinin uzlaşma kurumunun tercih edilebilirliğini arttıracadı kanaatindeyiz.

(3) Cumhuriyet Savcısı Tarafından Uzlaştırmacının Atanması

Yönetmeliğin 13. maddesinde uzlaştırmacının görevlendirilmesi usulü düzenlenmiştir. 13/2 maddesinde, tarafların üzerinde anlaştıkları bir avukatın ya da hukuk öğrenimi görmüş bir kişinin tercih edilebileceği belirtilmiştir. Uyuşmazlığın her iki tarafının uzlaştırmacının kim olacağı konusunda fikir birliğine varmasının, tarafların uzlaşma kurumuna daha da güven duymasına sebep olacağı açıktır. Uyuşmazlık ile ilgili olarak kaç uzlaştırmacı görevlendirileceği, uyuşmazlığın niteliğine göre, C. Savcısı tarafından nitelendirilir. Böylece, C.Savcısı uzlaştırmacıyı kendisinin ataması ya da atanmasını barodan talep etmesi ile uzlaştırmacı vazifesini yerine getirmek için atanmış olur.

e. UZLAşMA GöRüşMELERİNİN BAşLAMASI VE GöRüşMELERDEKİ USUL

(1) Uzlaştırma görüşmelerinin yapılacağı yer ve uzlaştırma süresi

Uzlaşma görüşmelerinin yapılacağı yer ile ilgili olarak yasada bir düzenleme bulunmamaktadır. TBB yönergesinin 10. maddesinde, adliye binalarında uzlaştırma görüşmelerinin gereği gibi yapılabilmesini sağlamak amacı ile uzlaşma odalarının tahsisinin baro başkanlığı tarafından cumhuriyet savcısından isteneceği, savcı tarafından tahsis edilen odalarda yapılacak uzlaşma toplantı ve görüşmelerinin gizlilik ve güvenliğinin sağlanması için gerekli önlemlerin savcılıkça alınacağı, özel sürekli oda tahsis edilememesi durumunda savcılık birimlerinin kullanımındaki odaların uzlaşma görüşmeleri sırasında kullanılacağı düzenlenmiştir.²¹¹

Uzlaştırma görüşmelerinin yapılacağı yer ile ilgili olarak herhangi bir yasal düzenleme olmadığından uzlaşma görüşmelerinin tarafların belirleyeceği herhangi bir yerde ya da uzlaştırmacı avukatın ofisinde yapılmasında bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak, uzlaştırma müzakerelerinin yapılabilmesi için savcılıklar tarafından adliyelerde yer tahsis edilmesinin, uzlaşmanın taraflarının kendilerini daha

²¹¹ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s. 157

güvende hissetmelerini ve yargılama benzeri bir süreç yaşadıklarının farkına varmaları açısından faydalı olacağını düşünmekteyiz.

CMK'nın 253/11. maddesi gereğince, görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.

CMK'nın 253/12 maddesine göre, uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir. O halde toplamda en fazla elli gün içinde uzlaşmanın sağlanması gerektiği söylenebilir.

(2) Görüşmelere Katılacak Kişiler ve Görüşmelerin Yürütülüş Şekli

Görüşmelerde izlenecek metot konusunda yasa tarafından tespit edilmiş kesin kurallar bulunmamaktadır. Yasada uzlaşma taraflarının mutlaka bir araya getirilmesi veya görüşmelerin mutlaka ayrı ayrı yapılması gerektiğine ilişkin bir kural da bulunmamaktadır. Uzlaşmada amaç, tarafların ortak menfaatlerine uygun bir şekilde anlaşmalarının sağlanması olduğundan, tarafların psikolojik durumları, işlenen suçun niteliği vb durumlar göz önüne alınmak suretiyle görüşmelerin yürütüleceği şeklin tespit edilmesinde fayda bulunmaktadır. Taraflar arasında ciddi bir gerilim bulunan durumlarda tarafları ısrarla bir araya getirme çabası sürecin tıkanmasına sebep olabilir. Böyle durumlarda yine her iki tarafın da kabul etmesi halinde görüşmelerin taraflarla ayrı ayrı görüşmek suretiyle gerçekleştirilmesi tercih edilmelidir.

Görüşmelerin tek taraflı şekilde yürütülmesinin seçilmesi durumunda, uzlaştırmacı her iki tarafla ayrı ayrı görüştüğünden sonra, bu görüşmelerden diğer tarafı haberdar etmelidir.

Ancak, bu yöntem, tarafların birbirlerinin samimiyetinden ve uzlaşma sürecinin sağlıklı ve tarafsız şekilde yürütülüp yürütülmediğinden şüphe duymalarına sebep olabilir.

Bu nedenle, uzlaşma sürecinde sürecin müşterek toplantılar ile yürütülmesinde fayda vardır. Böylece taraflar, bu süreçte birbirlerini tartabilir, samimiyetlerini değerlendirebilir, uzlaştırmacının tarafsız ve bağımsız olduğunu bizzat görerek uzlaşma kurumuna daha çok güven duyabilir. Uzlaşma sürecindeki her aşama bizzat kendi gözlerinin önünde cereyan eden taraflar kendilerini daha güvende hissedebilirler.

Müşterek toplantıların yukarıda sayılan olumlu özelliklerinin yanında, tarafların ani kızgınlıklar ile tahrik edici sözler sarf etmelerine, asabi tavırlar sergilemelerine sebep olabileceği de bir gerçektir. Bu nedendir ki, uzlaştırmacının son derece sakin ve yapıcı tavırlar sergileyebilen ve olumsuz tavırlar olduğu anda taraflara müdahale ederek onların olumsuz hal ve tavırlarına mani olabilecek nitelikte olması, böyle durumlarda sözünü dinletebilmesi gerekmektedir. Aksi halde, uzlaşma görüşmeleri bir kaosa sürüklenebilir.

CMK'nın 253/13. maddesine göre, uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

CMK, susma hakkı ve nemo tenetur ilkelerini göz önüne alarak uzlaşma müzakerelerinin gizli olarak yürütülmesini hüküm altına almıştır. Müzakere sürecindeki bilgilerin açıklanması hem CMK'daki düzenlemeye hem soruşturmanın gizliliği ilkesine hem de yukarıda belirtilen iki ilkeye aykırılık anlamına gelir. Burada, göreve aykırı davranan avukat açısından, diğer mevzuat hükümleri yanında Avukatlık Kanununun 62. maddesinin atfıyla TCK m:257'deki görevin suistimali veya ihmali suç tiplerine ilişkin hükümlerin uygulanması söz konusu olabilir.²¹²

Uzlaştırmacı, uzlaşma sürecinin başında uzlaşma kurumunun özelliklerini, uzlaşma sağlanmasının ve sağlanamamasının sonuçlarını ayrıntılı şekilde taraflara aktarmalıdır. Uzlaştırmacı her iki tarafa da eşit mesafede durmalı, tarafların da bunu hissetmelerini sağlamalıdır. Uzlaştırmacı, her iki tarafında kendini baskı altında hissetmeyeceği, özgür iradelerini rahatça ortaya koyabileceği bir ortam yaratmalıdır. Uzlaştırmacı her iki tarafı da dinlemeli, tarafların birbirlerini dinlemeleri ve anlamalarını sağlamalıdır. Bu süreçte taraflar rahatça konuşmalı, sorularını sormalıdır.

Taraflar uzlaşmanın gizliliği ilkesi gereğince, gizli kalmasını istedikleri bilgi ve belgeleri belirlemelidir. Bu husus, uzlaşmanın başarılı olmaması halinde açılacak olan davada failin yaşanan olaylar ve işlenen suçla ilgili olan ikrarlarının davada aleyhine delil olarak kullanılmayacağı sonucunu doğurması bakımından

²¹² Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.787

önemlidir.²¹³ Uzlaştırmacı bu hususlarda da tarafları uyarmalı ve bilgilendirmelidir. Müzakere sürecinde tüm bu hususlar önem arz etmektedir.

Uzlaştırmacı, son derece önem arz eden müzakereler sırasında izlemesi gereken yöntemle ilgili olarak cumhuriyet savcısı ile de görüşebilir. Cumhuriyet savcısı da, uzlaştırmacıya talimat verebilir. (CMK m:253/14)

Uzlaştırma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte Cumhuriyet savcısına verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. (CMK m: 253/15)

2. SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞMANIN SONUÇLANMASI

a. Uzlaşmanın Sağlanması

Uzlaşma süreci boyunca yapılan görüşmeler sonucunda, tarafların özgür iradeleri ile anlaşmaları halinde uzlaşma sağlanmış olur. Tarafların özgür iradeleri ile anlaşmış olduklarının kabul edilebilmesi içinse, gerek şüphelinin gerekse mağdurun uzlaşmanın tüm sonuçları hakkında ayrıntılı şekilde bilgilendirilmesi, tarafların bu sonuçları algılaması, üstünde düşünmesi ve akabinde kararını vermesi gerekmektedir.

Uzlaşmanın tam manasıyla sağlanması için, mağdur/suçtan zarar gören ile şüpheli/sanığın paralel bir bakış açısına sahip olması, aralarındaki ihtilafın giderilmesi ile manevi tatmine ulaşması ve oluşmuş bir zarar var ise bu zararın da giderilmesi gerekmektedir.

Tarafların uzlaşmaya karar vermesi ve mağdurun zararının tamamının veya bir kısmının giderilmesi halinde Cumhuriyet Savcısı soruşturmayı sürdürmez, kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Ancak, savcının bu hususu bizzat saptaması gerekmektedir. CMK'nın 253/15. maddesinde uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, uzlaştırmacının hazırlayacağı ve tarafların imzasını da içeren raporda ne suretle anlaşıldığının ayrıntılı olarak açıklanacağı düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin amacı da Savcı tarafından uzlaşmanın hukuka uygun şekilde gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilebilmesidir.

²¹³ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s. 169

Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder. (CMK m:253/17)

Yasada zararın karşılanması gereken süre belirlenmemiştir. Fakat bununla birlikte, zararın karşılanacağı sürenin çok uzun tutulması, hakkın kötüye kullanılmasına ve soruşturmanın askıda kalmasına sebep olarak ceza yargısına aykırılık teşkil edecektir.²¹⁴

Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Bu durumda, şüphelin hakkında yeni bir delil ortaya çıkmadıkça, aynı fiilden dolayı şüpheli hakkında kamu davası açılmaz.²¹⁵

Uzlaşmada suçtan zarar görenin zararlarının ödenmiş olması önemlidir. Sanık uzlaşmayı kabul etmiş ve mağdurun talep ettiği parayı ödeme hususunda taahhütte bulunmuşsa zararın da ödenmiş olması gerekir.²¹⁶ Yargıtay da mağdurun zararının ödendiğine ilişkin bir bilgi ve belgenin mevcut olmadığı bir olayda, zararın gerçekten ödenip ödenmediği araştırılmadan sadece sanığın ödeme taahhüdüne itibar edilerek uzlaşma nedeniyle kamu davasının düşürülmesine karar verilmesini usul ve yasaya aykırı bulmuştur.²¹⁷

Edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, taksite bağlanması veya süreklilik arzemesi halinde ise, CMK'nın 171. maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171. maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. (CMK m:253/19)

Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

²¹⁴ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.108

²¹⁵ Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s. 174

²¹⁶ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.786

²¹⁷ Ceza Genel Kurulunun 2008/2-73E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (22/01/2015)

Öte yandan, uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler. Bu husus CMK m:253/16'da hüküm altına alınmıştır.

b. Uzlaşmanın Sağlanamaması

Uzlaşma görüşmelerinin sonucunda tarafların anlaşma sağlayamamaları da mümkündür. Böyle bir durumda, uzlaştırmacı uzlaştırma sürecini, yapılan görüşmeleri ve hangi nedenlerle uzlaşmanın sağlanamadığını açıkladığı bir rapor düzenlemelidir.

Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır. (CMK m:253/13)

Toplam 50 günlük süre içinde uzlaşma sağlanamamış olması uzlaşmanın gerçekleşmediği şeklinde anlaşılmalıdır.²¹⁸

Taraflar anlaşma niyetinde olmasına rağmen, şüpheli/sanığın mağdurun zararını karşılamaması veya karşılayamaması halinde de uzlaşma başarısız kabul edilmektedir.

Uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde ne yapılacağı konusunda kanunda açıklık bulunmamaktadır. Bu durumda şartlarının bulunması halinde şüpheli hakkında kamu davası açılacaktır. Nitekim, uzlaşma teklifinde bulunulmasının soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel olmadığı düzenlenmiş olması bunun bir sonucu olmalıdır. Aynı sonuç uzlaşma teklifinin reddi halinde de söz konusudur.²¹⁹

Uzlaşmanın sağlanmaması halinde soruşturmaya kaldığı yerden devam edilir. Savcının uzlaşma kurumuna müracaat etmeden önce yeterli delil toplanmasını sağlayarak iddianame düzenlemesi gerektiğinden, yeni bir inceleme yapılmaksızın yukarıda da belirttiğimiz gibi kamu davası açılır. Ancak, yeni delillerin bulunması halinde Savcı soruşturmaya devam eder. Diğer yandan, uzlaşma kurumuna müracaat etmek için başlangıçta yeterli olan delil durumu aksi delillerin ortaya çıkması veya

²¹⁸ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.917

²¹⁹ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.917

eldeki delillerin hukuka aykırılığı nedeniyle zayıflaması halinde Savcı kovuşturmayaya yer olmadığına karar vererek soruşturmayaya son da verebilir.²²⁰

Uzlaşmanın sağlanamaması sonucunda dava açılması halinde CMK m:253/20 gereğince, uzlaştırma müzakereleri sonucunda yapılan açıklamalar, bu açıklamalara ilişkin tutanaklar, herhangi bir soruşturmada ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz. Bu düzenleme ile delil yasağı getirilmiştir. Bu durum, sanık için getirilmiş bir güvencedir. Sanık için getirilen bu güvencenin uzlaşma kurumunun uygulanabilirliğini ve tercih edilebilirliğini sağladığı da açıktır. Uzlaştırma müzakereleri sırasında söylediklerinin, verdiği bilgilerin, sunduğu delillerin uzlaşmanın sağlanamaması durumunda aleyhine delil olarak kullanılacağını bilen sanığın pek çok hususu gizlemesi, gerçek iradesini açıklamaması kuvvetle muhtemeldir.

Susma hakkı ve nemo tenetur (kişinin kendi kendini suçlamaya zorlanamaması) ilkelerinin hayata geçirilmesi ve uzlaştırma sırasında elde edilen deliller açısından kanunla yaratılan bu delil yasakları ile taraflar arasındaki tereddüt ve korku giderilerek uzlaşmanın daha kolay yapılması ve tarafların uzlaşma sırasında rahat davranmasını sağlamak amaçlanmıştır. Eğer bunun aksi söz konusu olsaydı, taraflar bu delillerin daha sonra aleyhlerinde kullanılabileceğini düşünerek çok şeyi gizleyecek ve bazen de eylem hakkında bilgi vermemek veya konuşmamak hem uzlaşmayı olanaksız kılacak hem de mağdur tarafı tatmin etmek veya mağdur tarafı miktar konusunda ikna etmek açısından göreceği işlevi görmeyerek olumsuz neticelere neden olacaktı.²²¹

Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez. Bu husus CMK'nın 253/21. maddesinde açıkça hüküm altına alınmıştır.

Uzlaşmanın sağlanamaması durumunda, savcı ve hakimin tarafsızlığını koruyup koruyamayacağı önemli bir sorundur. Uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde uzlaşma müzakereleri sırasında sanığın ikrarda bulunduğu ilişkin bilgiler mevcut dosyadan çıkartılmadıkça, sanığın ikrarının hakim ve savcı üzerindeki psikolojik etkisinin tamamen yok olmayacağı söylenebilir. Hakimin kararında gerekçe gösterme zorunluluğu altında olmasının uzlaşma kurumunun bu olumsuz etkisini ortadan

²²⁰ Yener Ünver, *Deliller ve Değerlendirilmesi*, İstanbul, Legal Hukuk Dergisi, 2005, S.32, s. 2906

²²¹ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.787

kaldıracağını savunan görüşler olmakla birlikte, bu zorunluluğun söz konusu olumsuz etkiyi her durumda bertaraf edebileceğini kabul etmek güçtür.²²² İşte bu nedenle şüpheli/sanığın uzlaşma kurumuna müracaat etmeyi seçmesi için uzlaşmanın olumsuz sonuçlanması durumunda, uzlaşma sürecinde açıklanan bilgilerin aleyhine delil olarak kullanılmayacağından emin olması gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için de uzlaşma sürecini belgeleyen dosyanın içindeki verilerin dışarıya çıkartılmayacağına kanunen güvence altına alınması gerekmektedir.

Şüpheli/sanığın uzlaşmayı kabul ederek bazı edimleri yerine getirmesinin yargılamanın hiçbir aşamasında somut olayın ispatı açısından ilgilinin suçunu ikrar ettiği delil ve karinesini oluşturmayacağına kabulü çağdaş ceza muhakemesi hukukunun bir gereğidir. Nitekim, bu doğrultuda yargı kararları da bulunmaktadır. Yargıtay Ceza Genel Kurumu bir kararında, “Dosyada var olan kanıtlara bakıldığında, şikayetçi 16/07/1990 günlü şikayet dilekçesinde, olayı görmediğini, Halil’in ağılından iki yaşındaki bir koçunun çalındığını, yaptığı takibe göre koçu sanığın çalarak kestiğini anladığını, koçun iç organlarını köye 150 metre uzaklıkta arpalıklar arasında bulunduğunu, derisinin de sanığın ahırından çıktığını belirtirken, hazırlık soruşturması sırasında jandarmadaki beyanında, sanığın koçu götürdüğü sırada Halil tarafından görüldüğünü, duruşmada ise, sanığın kendisi ile jandarma karakol komutanı ve Ahmet adlı kişinin yanında sulh olmak istediğini iddia etmiştir. Sanık aşamalarda yüklenen suçu işlemediğini, buğday yığnında elde edilen deriyi harman yerindeki yığına kendisinin saklamadığını savunmuştur. Dinlenen tanıkların, sanığın koçu çaldığına ilişkin, kuşkudan uzak, inandırıcı ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Sanığın, çalmadığını beyan ederek, koç bedelini ödemek suretiyle şikayetçiyle anlaşmayı kabul etmesi, sanığın yüklenen suçu işlediğini kabule yeterli bir kanıt sayılamaz. Ceza yargılamasının amacı hiçbir duraksamaya yer vermeden maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Bu araştırmada, yani gerçeğe ulaşmada mantık yolunun izlenmesi gerekir. Gerçek, akla uygun ve realist, olayın bütünü veya bir parçasını temsil eden kanıtlardan veya kanıtların bütün olarak değerlendirilmesinden ortaya çıkarılmalıdır. Yoksa bir takım varsayımlara dayanılarak sonuca ulaşılması, ceza yargılamasının amacına kesinlikle aykırıdır. Ceza yargılamasında kuşkunun bulunduğu yerde, mahkumiyet kararından söz edilemez. Bu ilke evrenseldir. O halde, sanığın üzerine yüklenen suçtan cezalandırılmasına yeterli, kesin ve inandırıcı kanıtlar elde edilemediğinde mahkumiyet kararı verilemez.” diyerek şüpheli/sanığın bazı edimleri

²²² Mualla Buket Soygüt, a.g.e., s. 182

yerine getirmesinin somut olayın ispatı açısından ilgilinin suçunu ikrar ettiği delil ve karinesini oluşturmayacağını vurgulamış bulunmaktadır.²²³

Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısı tarafından çalışma ve masraflarıyla orantılı bir ücret takdir edilerek ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır. (CMK m: 253/22)

Nihayet uzlaştırmmanın uygulanmasına ilişkin diğer hususların yönetmelikle düzenleneceği ifade ediliyor ise de yönetmelikte yer verilmesi gereken pek çok düzenlemeye kanunda yer verilmiş bulunmaktadır.

Davaların büyük kısmını yargılama dışına çıkaracağı için son derece önemli ve yararlı bir kurum olmakla birlikte; uzlaşma kurumu getirilmeden önce pilot bölgelerin oluşturulması ve ilk uygulamaların burada yapılarak sonuca göre yasal düzenlemelere yer verilmesi gerektiğini savunanlar bulunmaktadır.²²⁴ Ancak, kanaatimizce böyle bir uygulama ülkedeki hukuk birliğinin zedelenmesine sebep olabilir. Sonuç olarak, pilot bölge uygulamasının getirildiği yerler ile bu uygulamanın getirilmediği yerler arasında, bir müddet için farklı hukuki uygulamalar devreye sokulmuş olacaktır. Bu konuda dikkat edilmesi gereken, hukuki bir düzenleme ile bazı yenilikler getirilmeden önce, ileri görüşlü davranılması ve yasalaştırılacak hukuki uygulamanın alt yapısının ülke düzeyinde tamamlanması için gerekli ön hazırlığın yapılmasıdır. Ülkemizde ise genellikle, önce yasal düzenlemeler yürürlüğe sokulmakta, akabinde bu hukuki düzenleme ile istenilen amaca ulaşılması için gerekli olan hususlar yerine getirilmeye ve eksiklikler giderilmeye çalışılmaktadır. Bu durum da çoğunlukla hukuki düzenleme ile varılmak istenen noktaya ulaşmayı engellemektedir.

B. KOVUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞMA

Uzlaşma kamu davası açıldıktan sonra yani kovuşturma evresinde de mümkündür. Gerçekten bir suçun uzlaşmalık olduğu, iddianamenin iadesi kurumuna rağmen, gözden kaçmış olabileceği gibi, daha sonra da suç nitelik değiştirerek uzlaşmalık bir suç haline dönüşebilir. Nihayet soruşturma evresinde uzlaşmayan taraflar yargılama aşamasında uzlaşmak isteyebilir. Gerçekten uzlaşmanın hem

²²³ Yener Ünver, Hakan Hakeri, a.g.e., s.793 (Ceza Genel Kurulunun 1993/6-79E sayılı ilamı)

²²⁴ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.918

muhakemeyi kısaltan hem de suçtan doğan zararın giderilmesini sağlayan işlevleri nedeniyle, soruşturma evresinde uzlaşma sağlanamamış olsa da kovuşturma evresinde taraflara bir şans daha verilmesi yerinde olmuştur.²²⁵

Uzlaşma kurumunun amaçlarından biri, yargı yükünün hafifletilmesidir. Bu nedenle, uzlaşma kurumuna soruşturma evresinde müracaat edilmesi asıldır. CMK'nın 174. maddesinde, önödeme veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verileceği düzenlenmesindeki amaç da bu kurumun soruşturma aşaması sırasında işletilebilmesidir. Bu nedenle, uzlaşma hükümleri uygulanmaksızın dava açılması durumunda mahkeme tarafından kovuşturmaya başlanmamalı ve iddianamenin iadesine karar verilmelidir.

Uzlaşma kapsamında bulunan bir suçu işleyen şüpheli hakkında, uzlaşma kurumu devreye sokulmadan iddianame düzenlenmesi ve bu durumun gözden kaçırılması ile yargılamaya başlanması veya suçun vasfının yargılama sırasında değişmesi durumlarında mahkeme CMK'nın 254. maddesi gereğince, uzlaşma işlemlerini yapmak zorundadır. 254. maddede, kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemlerinin 253. maddede belirtilen esas ve usûle göre, mahkeme tarafından yapılacağı açıkça düzenlenmiştir.

Aynı zamanda yargının iş yükünün azaltılması araçlarından biri olan uzlaşma, asil olarak soruşturma evresinin bir kurumu olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle, mahkeme tarafından uzlaştırma işlemlerinin yapılabilmesi, ancak fiilin uzlaşma kapsamında olduğunun kovuşturma evresinde anlaşılması halinde mümkündür. Bu durum ancak duruşma aşamasında gündeme gelebilir. Çünkü ancak duruşmada delillerin ortaya konup tartışılması üzerine suçun niteliği değişebilir. İddianamenin kabulü ile duruşma açılması arasındaki aşamada esasa ilişkin bir değerlendirme yapılmadığından, bu arada suç vasfında bir değişiklik olamaz. İddianamenin mahkemeye sunulması üzerine incelenmesi aşamasında suçun uzlaşma kapsamında olduğunun görülmesi halinde ise, uzlaşma usulü uygulanmadığı için iddianame iade edilecektir. Suçun uzlaşma kapsamında olduğunun ilk defa duruşmada anlaşılması halinde, uzlaşma imkanının bu aşamada da tanınması amaçlanmıştır.

²²⁵ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.918

Uzlaştırma usulü 253. maddede düzenlendiğinden, mahkeme tarafından da aynı usule uyularak uzlaştırma işlemleri gerçekleştirilecektir.²²⁶

1. USULÜ

a. Hakim tarafından uzlaştırma

Mahkeme, uzlaşmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde veya uzlaşma uygulanmaksızın iddianame düzenlenmesi halinde, iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verir. Kamu davasının açılması halinde ise, uzlaştırma işlemleri mahkeme tarafından yerine getirilir. Kamu davasının açılmasından sonra yapılacak uzlaştırma işlemleri CMK'nın 253. maddesine göre yürütülür.

Uzlaşma teklifi, teklifin reddedilmesi, uzlaştırmacı atanması, uzlaştırmacının gizliliği, delil yasağı, tarafların aralarında uzlaşarak başvurmaları vb ilgili diğer kurallar mahkeme tarafından yapılacak uzlaştırma için de geçerlidir. CMK'nın 253. maddesinde düzenlenen ve Cumhuriyet savcısına verilmiş olan yetkileri kovuşturma aşamasında hakim kullanmaktadır.

Uzlaşmanın mahkeme tarafından uygulanması kamu davası açıldıktan sonra suçun uzlaşmaya tabi olduğunun anlaşılması veya Cumhuriyet savcısının uzlaşma hükümlerini uygulamadığı ve hakiminde gözünden kaçması ile iddianamenin kabul edilmesi durumunda söz konusu olacaktır.²²⁷

Suçun yapılan yargılama sırasında nitelik değiştirmesi ile karşılaşılması da ihtimal dahilindedir. Örneğin, şüphelinin fiilinin tehdit suçunu oluşturduğu kanısı ile düzenlenen iddianame gereğince açılan davada, yargılama sırasında fiilin şikayete tabi sair kötülük niteliğinde bulunduğu ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda mahkeme bir ara karar kurarak, tarafları uzlaşmaya davet etmeli ve tarafların da uzlaşmayı kabul etmesi halinde uzlaşma hükümlerini uygulamalıdır.²²⁸

²²⁶ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A. Caner Yenidünya, a.g.e, s.513

²²⁷ Veli Özer Özbek, *Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, İzmir Şerhi, Ankara, 2005, s. 1033, Parlak Engin, Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2006, s. 93)*

²²⁸ Kaymaz, Gökçen, a.g.e., s.194

Failin uzlaşmaya tabi olan bir suç ile olmayan bir suçu birlikte işlemesi durumunda CMK'nın 253/3 maddesindeki açık hüküm gereğince uzlaşma hükümleri uygulanamaz.

Uzlaşmaya tabi olan bir suç açısından uzlaşmanın teklif edilmesi ve taraflarca kabulü üzerine ise uzlaşma görüşmeleri başlar. Sürecin başarısız sonuçlanması halinde ise, mahkeme uzlaşmanın gerçekleşmediğini tespit ederek duruşmaların devamına karar verecektir.

Uzlaşmanın sağlanıp sağlanmadığının hakim tarafından tespiti ve yargılamada bu tespite göre adım atılması önem arz etmektedir. Uzlaşma sağlanmamış ise, yargılamaya devam edilmeli ve hüküm kurulmalıdır. Yargıtay 2. Ceza Dairesi bir kararında, soruşturma aşamasında yakınının şahsına yapılan uzlaşma teklifini kabul etmediğine dair 07/03/2008 tarihli uzlaşma teklif formunu imzalayıp, aynı tarihli kolluk ifadesinde sanık ile açıkça uzlaşmak istemediğini beyan etmesi karşısında, CMK'nın 253/18. maddesine göre uzlaşmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaşma yoluna gidilemeyeceği gözetilmeden kovuşturma aşamasında taraflara yeniden uzlaşma teklifinde bulunularak, yapılan uzlaşma işlemleri neticesinde sanık ile yakının arasında uzlaşmanın gerçekleştiği gerekçesi ile sanık hakkında açılan kamu davasının uzlaşma nedeniyle düşürülmesine karar verilmesinin bozmayı gerektirdiği belirtilmiştir.²²⁹

b. Tarafların uzlaşarak mahkemeye müracaat etmesi

CMK 253/16. maddesinde, uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdurun veya suçtan zarar görenin uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilecekleri düzenlenmiştir. 254. maddede de, mahkemenin uzlaştırma işlemlerini 253. maddede hüküm altına alınan esas ve usullere göre yerine getireceğinin düzenlendiğini belirtmiştik. Bu durum da, mahkemenin 253/16. maddedeki düzenlemeyi de uygulayabileceği açıktır.

Taraflar uzlaştıklarını gösteren bir belge ile mahkemeye başvururlarsa, hakim uzlaşmayı inceler, değerlendirir ve uygun bulursa, uzlaşma doğrultusunda karar verir.

²²⁹ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 2012/19099E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (23/01/2015)

2. ŞARTLARI

a. Soruşturma aşamasında uzlaştırma yapılmamış olması

Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma aşamasında, şüpheli tarafından işlenen fiilin uzlaşma kapsamında bir suç olması hususunun gözden kaçırılmış olması ya da mahkemenin soruşturma konusu olan suçun uzlaşma kapsamında olduğunu gözden kaçırmaması söz konusu olabilir. İddianamenin kabul veya reddi için gerekli olan 15 günlük süre içinde karar verilememesi halinde de iddianamenin kabulü ile yargılamaya başlanması gerekebilir. Böyle durumlarda mahkeme uzlaşma kurumuna müracaat etmelidir.

b. Uzlaşmaya tabi bir suç olduğunun mahkemece tespit edilmesi

Soruşturma konusu suçun kanunda düzenlendiği maddenin iddianameye yanlış yazılması ve hakim de bu hususa dikkat etmemiş olması nedeniyle iddianameyi kabul ederek yargılamaya başlamasının ardından yargılama sürecinde suçun uzlaşma kapsamında olduğunun tespit edilmesi söz konusu olabilir. Hakim yargılama sırasında suçun uzlaşma kapsamında olduğunu tespit etmesi halinde uzlaşma kurumuna müracaat etmesi zorunludur.

c. Suçun vasfının kovuşturma aşamasında değişmesi ve uzlaşmaya tabi hale gelmesi

Cumhuriyet savcısı önüne gelen somut olayda gerekli değerlendirmeleri yaparak, suçun uzlaşma kapsamında olup olmadığına ilişkin bir hukuki değerlendirme yapmaktadır. Savcı bu hukuki değerlendirmeyi yaparken takdir hakkını da kullanmaktadır. Savcı gerekli değerlendirmeyi yaptıktan ve takdir hakkını kullandıktan sonra kamu davası açma yolunu seçebilir.

Örneğin, Cumhuriyet savcısı yaralama suçunun kasten işlendiğini kabul ederek kamu davası açabilir. Ancak, mahkemede yapılan yargılama sırasında şüphelinin mağduru kasten değil, taksirle yaraladığı tespit edilebilir. Mahkeme böyle bir durumda iddianameyi iade edemez, sadece taraflara uzlaşma teklifinde bulunarak, uzlaşmanın sonucuna göre kararını verebilir.

d. Kovuşturmayla konu suçun, yasa koyucu tarafından uzlaşmaya tabi hale getirilmesi

Soruşturma aşamasında uzlaşma kapsamında olmayan bir suçla ilgili olarak Savcı tarafından hazırlanan iddianamenin kabulü ile yargılamanın başlamasının ardından yasa koyucu tarafından kanun değişikliği yapılmak suretiyle yargılama konusu suçun uzlaşma kapsamına alınması halinde mahkeme uzlaşma hükümlerini uygulamak zorundadır. Yargıtay da pek çok kararında bu hususun altını çizmiş bulunmaktadır.

3. KOVUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞMA SAĞLANMASININ SONUÇLARI

a) Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda

Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda, mahkeme davanın düşmesine ya da şartlarının oluşması durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilecektir.

CMK'nın 254/2. maddesinde uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkemenin, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar vereceği, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verileceği düzenlenmiştir. Aynı maddenin devamında geri bırakma süresince zamanaşımı işlemediği ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanacağı belirtilmiştir.²³⁰

Yönetmeliğin 27/4. maddesinde de hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi halinde, açıklanması geri bırakılan hükmün ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verileceği düzenlenmiştir.

²³⁰ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e., s.918

b) Uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda

Kovuşturma aşamasında tarafların uzlaşma teklifini kabul etmemesi, uzlaşma müzakerelerine katılmamaları, zararın miktarı ya da giderilme şekli konusunda anlaşamamaları gibi çeşitli sebeplerden dolayı uzlaşma sağlanamayabilir. Taraflar arasında uzlaşma sağlanamaması halinde, yargılamaya kaldığı yerden devam edilecektir.

Daha öncede belirttiğimiz üzere, CMK'nın 254. maddesinde de hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşma gerekliliklerinin yerine getirilmemesi durumunda geri bırakılan hükmün açıklanacağı düzenlenmiştir.

Uyuşmazlığın taraflarının yargılama aşamasında, uzlaştıklarına ilişkin bir belge ile mahkemeye müracaat etmeleri halinde, bu belgenin nazara alınıp alınmayacağı, bu belgeye dayanarak hüküm verilip verilemeyeceği tartışmalı bir konudur. Bu konuda uzlaştırma kurumunun soruşturma aşamasına özgü bir kurum olduğunu, sadece istisnai hallerde kovuşturma aşamasında başvurulabileceğini, bu nedenle tarafların yargılamanın her anında uzlaşmaya müracaat edemeyeceklerini²³¹ savunanlar olduğu gibi, uzlaşma kurumunun amacına uygun şekilde işletilebilmesi için tarafların yargılama aşamasında da uzlaşabilmelerine imkan tanınması, tarafların uzlaşmaları halinde de davanın bitirilmesi gerektiğini savunanlar da bulunmaktadır.²³²

CMK'nın 254. maddesinde, kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemlerinin 253. maddede belirtilen esas ve usule göre, mahkeme tarafından gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemeden de anlaşıldığı üzere, uzlaşma kurumunun soruşturma aşamasında usulüne uygun şekilde devreye sokulması asli amaçtır. Ancak, kovuşturma aşamasında da uzlaşma kurumuna müracaat edilmesi mümkündür. Uzlaşma kurumunun kovuşturma aşamasındaki işleyişi ile ilgili olarak uygulamada farklılıklar oluşmasını engellemek için daha ayrıntılı düzenleme yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Uzlaşma kurumunun işleyişi sırasında karşılaşılan aksaklıkları gidermeye yönelik çalışmalar yapılması ve yasal boyutta mevcut eksiklik ve soru işaretlerinin giderilmesi gerektiği açıktır. Bununla birlikte, uzlaşma kurumunun özünde tarafların uzlaşmalarının sağlanması suretiyle ihtilafın sona erdirilmesi olduğuna göre, kovuşturma aşamasında da yargılama sona erene kadar tarafların uzlaşmalarına imkan tanınması gerektiğini düşünmekteyiz.

²³¹ Cumhuri Şahin, Çalıştay Raporu, s.9

²³² Seydi Kaymaz, Çalıştay Raporu, s.9

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞMANIN SONUÇLANMASI VE FAYDALARI

I. UZLAŞMANIN SONUÇLARI

Tarafların karşılıklı olarak uzlaşmayı kabul ederek uzlaşma sürecini başlatmaları durumunda bu sürecin gerekleri yasal hükümlere uygun olarak yerine getirilir ve bu süreç olumlu sonuçlanabileceği gibi olumsuz da sonuçlanabilir. Uzlaşmanın olumlu ve olumsuz sonuçlanması farklı sonuçlar doğurmaktadır.

A. UZLAŞMANIN OLUMLU SONUÇLANMASI

1. SORUŞTURMANIN VE KOVUŞTURMANIN SONA ERMESİ

Uzlaşmanın olumlu sonuçlanması halinde fail ve mağdur karşılıklı anlaşmakta ve bu anlaşmaya bağlı olarak mağdurun zararı karşılanmaktadır. Zararın tarafların kararlaştırdığı şekilde sona ermesi durumunda kamu davası açılmamakta veya açılan kamu davasının düşmesine karar verilmektedir. Böylece fail cezalandırılmaktan kurtulmaktadır. Cumhuriyet savcısı soruşturma aşamasında uzlaşmanın başarıyla sonuçlanması halinde, kovuşturmayla yer olmadığına karar vermektedir. Uzlaşmanın usulüne uygun şekilde kovuşturma aşamasında gerçekleşmesi halinde ise davanın düşmesine ya da şartlarının oluşması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir.

Uzlaşmanın olumlu sonuçlanması soruşturma veya kovuşturmanın sona ermesine sebep olur. Uzlaşma sürecinin sonunda karşılıklı olarak anlaşılan taraflar, mağdurun zararını giderecek edimin, bir defada yerine getirilmesini kararlaştırabileceği gibi taksitlere bağlayarak belli bir süre süreklilik arz edecek şekilde yerine getirilmesini de kararlaştırabilirler. Böyle durumlarda edim bir defada yerine getirildiğinde ya da taksitler süresinde ödendiğinde, kovuşturmayla yer olmadığına karar verilir. Edimin ileri

bir tarihe bağlandığı durumlarda kamu davasının ertelenmesine karar verilir.²³³ CMK'nın 253/19. maddesinde de uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verileceği, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verileceği hüküm altına alınmıştır.

Uzlaşmanın mahkemece yapılarak, olumlu sonuç alınması halinde, soruşturma aşamasında verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararı yerine, kamu davasının düşürülmesine, kamu davasının ertelenmesi kararı yerine ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi durumunda, edimin taksit veya vade ya da süreklilik arz edip etmemesine göre, denetim süresi belirlenmektedir. Denetim süresi içinde şüpheli/sanığın yükümlülüklerini yerine getirmesi durumunda kamu davasının düşürülmesine karar verilir.

CMK'nın 254. maddesinde uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkemenin, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar vereceği, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verileceği, geri bırakma süresince zamanaşımının işlemeyeceği düzenlenmiş, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanacağı belirtilmiştir.

Uzlaşmanın olumlu sonuçlanması durumunda kamu davasının düşmesine karar verilmesi gerektiği Yargıtay kararlarında da belirtilmiştir. Örneğin, Yargıtay 12. Ceza Dairesi sanığın üzerine atılı bilinçli taksirle yaralama suçunun nitelikli halinin de uzlaşma kapsamında olduğu, kovuşturma aşamasında mağdur ile sanık müdafinin dilekçe ve beyanları ile uzlaştıklarını bildirmeleri karşısında 5560 sayılı kanunun 25. maddesi ile değişik CMK'nın 254. maddesi uyarınca uzlaşma nedeniyle atılı suçtan açılan kamu davasının düşmesine karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.²³⁴

²³³ Ali İhsan İpek, Engin Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2009, s. 133

²³⁴ Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 2012/13831E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr) , (23/01/2015)

2. ŞAHSİ HAK ALACAĞININ SONA ERMESİ

CMK'nın 253/19. maddesinde uzlaşmanın sağlanması durumunda, soruşturma konusu suç nedeniyle, tazminat davası açılmayacağı, açılmış olan davadan da feragat etmiş sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

Ayrıca, tarafların anlaşmış oldukları edimin ifa edilmemesi uzlaşmanın hükümsüz kılınmasını gerektirmemekte, yasal düzenleme gereğince uzlaştırma raporu ve belge ilam niteliğini haiz bir belge olarak kabul edilmektedir.²³⁵ Bu nedenle, edimin yerine getirilmemesi halinde alacaklı ilamlı icra yolu ile şüpheli/sanık yani borçlu hakkında icra takibi başlatabilir.

Uzlaşma sürecinde taraflar mağdurun zararının giderilmesi üzerinde anlaşma yapmaktadırlar. Uzlaşma sürecinin adından da anlaşılacağı gibi, suç teşkil eden bir fiilin işlenmesinin akabinde mağdur ve sanığın aynı çizgide buluşabilmesi (uzlaşabilmesi) için her ikisinin de olumlu tavır ve tutumlar sergilemesi ve her birinin kendince çeşitli fedakarlıklarda bulunması gerekmektedir. Bu nedenle, zararın kısmen giderilmesi durumunda, mağdurun sonradan hukuk mahkemesinde dava açmasının yasal düzenlemeler ile önüne geçilmiştir. CMK'nın 253. maddesindeki düzenleme kanımızca yerindedir. Uzlaşma kurumunun amacı, taraflar arasındaki barışın sağlanması ile uyuşmazlığın hukuki ve cezai tüm sonuçları ile ortadan kaldırılmasıdır. Tarafların üzerinde uzlaştıkları bir konuyu sonradan hukuk mahkemesinde gündeme getirebilme hakkına sahip olmalarının, uyuşmazlığın sonuçlarını ortadan kaldırmayarak uzlaşma kurumunun amacına aykırılık teşkil edeceği açıktır.

5237 sayılı TCK'nın 74. maddesinde dava veya cezanın düşmesinin etkisi düzenlenmiştir. Söz konusu maddede kamu davasının düşmesinin, malların geri alınması ve uğranılan zararın tazmini için açılan şahsi hak davasını etkilemeyeceği düzenlenmiştir. Ancak bu husus genel olarak davanın düşmesi ile ilgili bir hüküm olup, uzlaşmanın sağlanması durumunda davanın düşürülmesi kararı ile ilgili bir düzenleme değildir. Yasa koyucu, uzlaşma sağlanması nedeniyle davanın düşürülmesi durumunda mağdurun sonradan tazminat davası açamayacağını açıkça hüküm altına almıştır.

3. KORUMA TEDBİRLERİ NEDENİYLE TAZMİNAT HAKKI

CMK'nın 144/1-c maddesine göre, genel af veya özel af, şikayetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına veya

²³⁵ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.207

davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler, kanuna uygun olarak yakalanmış veya tutuklanmış iseler, bu nedenlerle tazminat isteyemeyeceklerdir. Bu düzenleme gereğince, uzlaşmanın sağlanması nedeniyle yargılaması yapılamamış, suçsuzluğu yönünde kesin ve şüpheden uzak olarak bir karar verilememiş kimseler koruma tedbirleri neticesinde uğramış oldukları zararların tazminini talep edemeyeceklerdir.

4. ZAMANAŞIMI

CMK 253/21'de şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresinin işlemeyeceği düzenlenmiştir.

5. MÜSADERE

5237 sayılı TCK'nın 54/1 maddesinde, iyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşulu ile kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsadere hükmolunacağı belirtilmiştir. Eşyanın müsadere edilebilmesi için, eşyanın suçun işlenmesinde kullanıldığı, tahsis edildiği veya suçtan meydana geldiğinin ya da suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlandığının hükmen sabit görülmesi zorunludur.

54. maddenin 4. fıkrasında ise, üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşyanın müsadere karar verileceği düzenlenmiştir. Madde 54/4'e göre, bir eşyanın müsadere edilmesi için mahkumiyet şartı bulunmamaktadır.

Uzlaşma kurumu, şüpheli/sanık ve devlet arasındaki yargılama ve ceza ilişkisini sona erdirmektedir.²³⁶ Uzlaşmanın sağlanması durumunda şüpheli hakkında yargılama yapılmamakta, yargılama yapılmadığı için de şüphelinin gerçekten o suçu işleyip işlemediği araştırılmamakta ve buna bağlı olarak şüpheliye herhangi bir ceza da verilmemektedir. Bu nedenle, kovuşturmaya yer olmadığına ve kamu davasının düşmesine karar verilmesi halinde, TCK m:54/1'de düzenlenen eşyanın müsadere

²³⁶ Kaymaz, Gökcan, a.g.e., s.209

edilmesinin mümkün olmadığı açıktır. Uzlaşma kurumunda eşyanın suçta kullanıldığının, suça tahsis edildiğinin ya da hazırlandığının hükmen sabit olması söz konusu olmadıgından eşyanın sahibine verilmesine karar verilmesi hukuki bir gerekliliktir.

Mahkemenin uzlaşmaya dayalı olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vermesi durumunda müsadereye de karar verilmelidir. Ancak, uzlaşma uyarınca, edim ifa edildiği takdirde düşme kararı verileceğinden, müsadereye ilişkin hüküm de düşme kararı ile ortadan kalkacaktır.

TCK'nın 54/4. maddesinde tanımı yapılan eşyanın müsadere edilmesi için bir suçla bağlantısının tespit edilmesi zorunlu değildir. Bu nedenle, uzlaşmanın sağlanması durumunda 54/4. maddede düzenlenen eşyaların müsaderesine karar verilebilir. Böyle bir durumda kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilmesinden sonra CMK 256 vd hükümlere göre, müsadere davası açılabilir.

CMK'nın 256. maddesinde, müsadere kararı verilmesi gereken hâllerde, kamu davası açılmamış veya kamu davası açılmış olup da esasla beraber bir karar verilmemişse; karar verilmesi için, Cumhuriyet savcısı veya katılanın, davayı görmeye yetkili mahkemeye başvurabileceği, kamu davası açılmış olup da iade edilmesi gereken eşya veya malvarlığı değerleri ile ilgili olarak esasla birlikte bir karar verilmemiş olması durumunda, mahkemece re'sen veya ilgililerin istemi üzerine bunların iadesine karar verilebileceği düzenlenmiştir.

6. KANUN YOLLARI

CMK'nın 253/23. maddesinde uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak yine kanunda öngörülen kanun yollarına başvurabileceği düzenlenmiştir. 253. maddedeki bu düzenlemede uzlaşma sonunda verilen kararlara karşı başvurulabilecek kanun yolları açıkça belirtilmemiştir.

Ancak, kanun sistematığı içerisinde başvurulacak yollar tespit edilebilmektedir. Taraflar arasında uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde mahkemece verilecek düşme kararları aleyhine istinaf yolu açıktır.

Bölge Adliye Mahkemeleri göreve başlayıncaya kadar, yerel mahkemenin uzlaşma nedeniyle verdiği düşme kararına karşı sadece temyiz yolu açık bulunmaktadır. Bu durumda, uzlaşarak aralarındaki ihtilafı sonlandıran tarafların söz konusu düşme kararını temyiz etmekte ne gibi bir hukuki menfaatleri olabileceği sorusu

akla gelebilir. Taraflar uzlaşma kurumunu usulüne uygun şekilde işletmiş ve ihtilaf sona ermiş ise, tarafların düşme kararını temyiz etmekte herhangi bir hukuki menfaati bulunmayacağı açıktır. Bununla birlikte, tarafların böyle bir durumda temyiz yoluna başvurmasını engeller bir hüküm de bulunmamaktadır. Bu durumda, tarafların uzlaşma sağlandıktan sonra, herhangi bir sebeple haksızlığa uğradıklarını düşünürlerse, kararı temyiz edebilecekleri kabul edilmelidir. Ayrıca, cumhuriyet savcısı da tarafların uzlaşma sırasındaki iradelerinin özgür olmadığını veya uzlaşmada kararlaştırılan edimin hukuka aykırı olduğunu gerekçe göstererek kararı temyiz edebilir.

Bölge Adliye Mahkemelerinin göreve başlaması halinde, doğrudan temyiz yolu kapanacak, kararlar için öncelikle istinaf yolu açılacaktır. CMK'nın 272/1. maddesi gereğince, ilk derece mahkemelerinin vermiş oldukları hükümlere karşı, istinaf yoluna gidilmesi mümkün olacağından uzlaşma sebebiyle verilen düşme kararlarına karşı da istinaf yoluna başvurulması mümkün olacaktır. Ancak, yine aynı maddenin üçüncü fıkrasında istinaf yoluna başvurulamayacak hükümler de belirtilmiştir.²³⁷ Bölge Adliye Mahkemesi yaptığı inceleme sonucunda, kararın yerinde olduğuna karar verirse, istinaf başvurusunu esastan reddedecek, başvurunun kabulünü haklı bulursa, ilk derece mahkemesinin kararını ortadan kaldıracak ve davanın yeniden görülmesine karar verecektir.

Bölge Adliye Mahkemesi duruşma sonunda fiilin uzlaşmaya tabi olduğunu belirlerse, CMK'nın uzlaşmaya ilişkin hükümleri doğrultusunda uzlaşma girişiminde bulunmak zorundadır. Uzlaşma girişimi olumlu sonuçlanırsa, davanın düşürülmesine veya kesin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilecektir.

²³⁷ MADDE 272 - (1) İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir.

(2) Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir.

(3) Ancak;

(DEĞİŞİK BENT RGT: 14.04.2011 RG NO: 27905 KANUN NO: 6217/23) (KOD 1)

a) Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üçbin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine,

b) Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine,

c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere,

Karşı istinaf yoluna başvurulamaz.

Uzlaşma girişimi olumsuz sonuçlanırsa, ilgili ceza dairesi, fiilin niteliğine uygun olarak sanığın cezasını tayin ederek hüküm verecektir.²³⁸

Bölge Adliye Mahkemeleri tarafından uzlaşma hükümlerinin devreye sokulması suretiyle verilen düşme kararlarına karşı temyiz yolu açık olmakla birlikte, istisnai durumlar CMK'nın 286. maddesinde düzenlenmiştir.²³⁹

Tarafların soruşturma veya kovuşturma aşamasında uzlaşma teklifini reddetmiş olmaları üzerine hüküm kurulduğu durumlarda, CMK'nın 254. maddesi gereğince, uzlaşma yetkisi hakim ve savcı tarafından kullanılmış ise, artık kanun yolu incelemesi yapan üst mahkemelerce uzlaşma yetkisinin tekrar kullanılma olanağı bulunmadığı da söylenebilir.²⁴⁰

²³⁸ Kaymaz – Gökcan, a.g.e, s. 203

²³⁹ MADDE 286 - (1) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.

(2) Ancak;

a) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adli para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esaslan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları,

b) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları,

(DEĞİŞİK BENT RGT: 28.06.2014 RG NO: 29044 KANUN NO: 6545/78) (KOD 1)

c) İlk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

d) Adli para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin (DEĞİŞİK İBARE RGT: 28.06.2014 RG NO: 29044 KANUN NO: 6545/78) (KOD 1) her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

(DEĞİŞİK BENT RGT: 28.06.2014 RG NO: 29044 KANUN NO: 6545/78) (KOD 1)

e) Sadece eşya veya kazanç müsaderesine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esaslan reddine dair kararları,

f) On yıl veya daha az hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak (MÜLGA İBARE RGT: 28.06.2014 RG NO: 29044 KANUN NO: 6545/78) (KOD 1) istinaf başvurusunun esaslan reddine dair kararları,

(DEĞİŞİK BENT RGT: 28.06.2014 RG NO: 29044 KANUN NO: 6545/78) (KOD 1)

g) Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen bu tür kararlar veya istinaf başvurusunun esaslan reddine dair kararlar,

h) Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları,

Temyiz edilemez.

²⁴⁰ Kaymaz – Gökcan, a.g.e, s. 204

7. TEKERRÜR

Tekerrür, işlediği bir suç nedeniyle, mahkum edilen bir kişinin mahkumiyet kararının kesinleşmesinden itibaren kanunda öngörülen süreler içerisinde yeni bir suç işlemesi durumudur. TCK'nın 58. maddesinde bu konuya yer verilmiştir. Uzlaşmaya konu olan suç, önceden verilen hükmün kesinleşmesinden belirli bir süre sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde uygulanacak olan tekerrür hükümlerine esas teşkil etmez. Tekerrür hükümlerinin uygulanması önceden verilmiş bir mahkumiyet hükmünün bulunmasına bağlıdır. Uzlaşmada ise, taraflar arasındaki uyuşmazlık yargılama yapılmaksızın sonuçlanmaktadır.

B. UZLAŞMANIN OLUMSUZ SONUÇLANMASI

1. SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMAYA DEVAM EDİLMESİ

Uzlaşma teklifini taraflardan birinin kabul etmemesi, teklifin kabul edilmesi ile başlayan uzlaşma sürecinde müzakereler sonucunda tarafların anlaşamaması durumunda soruşturmaya kaldığı yerden devam olunur. Soruşturma aşamasında uzlaşmanın sağlanamaması durumunda şüpheli hakkında iddianameyi düzenler ve kamu davasını açar. Kovuşturma aşamasında başlayan uzlaşma sürecinin olumsuz sonuçlanması durumunda ise, yargılamaya kalındığı yerden devam edilir.

Uzlaşmanın sağlanamaması ile duran zamanaşımı da tekrar işlemeye başlar.

Ayrıca, uzlaşmanın sağlanamaması durumunda işin esasına girilerek tüm deliller irdelenmelidir. Yargıtay 14. Ceza Dairesi bir ilamında uzlaştırmının sonuçsuz kalması halinde sanığın savunmasında bildirdiği aile mahkemesinde görülen dava dosyasının da incelenip diğer delillerle birlikte değerlendirilerek sonuca göre karar verilmesi gerektiğini belirterek, bu hususlar yerine getirilmeden hüküm altına alınan mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir.²⁴¹

²⁴¹ Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 2011/17841E sayılı ilamı, (www.sinerjimevzuat.com.tr), (24/01/2015)

2. BİLGİ VE BELGELERİN ALEYHE KULLANILMAMASI

Uzlaşmanın olumsuz şekilde sonuçlanması durumunda CMK m:253/20 gereğince, uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

CMK sistemindeki delillerin kullanılması yasaklılığı ilkesi, sadece somut olaya bağlı ceza kovuşturmasında ya da soruşturmasında değil, herhangi bir nedene dayalı olarak açılan davada, hatta disiplin soruşturmasında dahi geçerlidir.

II. UZLAŞMANIN FAYDALARI

Uzlaşma kurumu, mağdur/suçta zarar gören ve şüpheli/sanık arasındaki ihtilafın karşılıklı diyalog ile yargısal süreçten daha kısa sürede çözümlenmesini sağlayan bir kurumdur. Uzlaşma kurumu aynı zamanda uyuşmazlığın tarafları arasındaki ihtilafın kısa sürede çözümlenmesini sağlayarak toplumsal barışı da korumaktadır. Bunun dışında yargı organlarının iş yükünü azaltmakta, devlet tarafından yapılan kamu harcamalarının da azalmasına sebep olmaktadır.

Mağduriyetin giderilmesi uzlaşma kurumunun en önemli faydalarından biri olduğu gibi bu kurumun ortaya çıkmasına da vesile olmuştur. Mağduriyetin giderilmesini öne çıkaran temel sebeplerin başında, suç bilimi ve suç politikası vasıtasıyla mağdurun yeniden keşfedilmesinin geldiği söylenebilir. Ceza Hukuku, artık mağdurun mağduriyetinin giderilmesini ve menfaatlerini göz önünde tutmak zorundadır.

Mağdurun kendi kaderine terk edilmesi, ceza hukukunun insancillaşması yönündeki çabaların yara almasına sebep olacaktır. Bunun, 1960'lı yıllarda ABD'den Avrupa'ya gelmiş ve oradan tüm dünyaya yayılmış fail eğilimli bir ceza hukuku yaratan resosyalizasyon, yani faili yeniden topluma kazandırma düşüncesinin tek taraflı yaklaşımına bir tepki olduğu da söylenebilir.²⁴²

Nitekim mağdur biliminin doğuşu ve gelişimi, suç politikasını da etkilemiş ve bu etki kendini birçok ülke mevzuatında göstermiştir. Uzlaşma kavramının tarihsel gelişimini anlattığımız bölümde belirtilen sebepler yanında, mağdurun keşfi ve mağduriyetin giderilmesinin öneminin anlaşılması ve mağduriyetin giderilmesinin ceza hukuku içine alınarak medeni muhakemenin ve ceza muhakemesinin kısaltılmaya çalışılması düşüncesi de uzlaşma kurumunun doğumuna sebep olmuştur.

²⁴² Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e, s.906

Sonuçta uzlaşma kurumu, hukuka aykırı fiile maruz kalan mağdura zararını tazmin ettirebilme imkanı veren, ceza ve hukuk davalarındaki sayının düşmesine sebep olan ve otomatik olarak bütçe harcamalarında da indirim yol açan, problemleri yargısal süreçten çok daha kısa sürede çözen faydalarla dolu bir kurumdur.

A. MAĞDUR/SUÇTAN ZARAR GÖREN AÇISINDAN FAYDALARI

Uzlaşma kurumunda, mağdur uzlaşma sürecinde aktif olarak rol almaktadır. Mağdurun bu süreçte aktif olarak rol alması, maruz kaldığı suç nedeniyle uğramış olduğu zararı ve fail ve yaşanan olay sonucunda hissettiklerini bizzat kendisinin açıklama imkanına sahip olması uzlaşma kurumunun mağdur açısından oldukça faydalı olduğunun bir göstergesidir. Yargısal süreçte, gerek duruşma yoğunluğundan gerekse dosya sayısının fazlalığından dolayı duruşmaların sürelerinin kısa tutulmaya çalışılması ve duruşmalar arasında aylar geçmesinden dolayı, mağdurların uzun uzun dinlenemedikleri ve kendilerini yeterince ifade edemedikleri bir gerçektir. Ancak, uzlaşma müzakerelerindeki süreçlerde mağdur uzlaşmazlığın çözümünde söz sahibi olabilmekte, failin fiili dolayısıyla neler yaşadığını, ne gibi zararlara uğradığını, daha rahat bir şekilde ifade edebilmektedir.

B. ŞÜPHELİ/SANIK AÇISINDAN FAYDALARI

Uzlaşma kurumunun amacı faile acı çektirmek ve onu cezalandırmak değildir. Uzlaşma kurumu, faile yapmış olduğu hatayı telafi etme şansı vermeyi, verdiği zararı tazmin etme imkanı vermeyi ve böylelikle faili topluma kazandırmayı amaçlamaktadır. Uzlaşma kurumu faili toplumdan soyutlamayı değil, aksine bizzat toplumun içine dahil ederek, toplumla kaynaştırmaya çalışmaktadır.

Uzlaşma kurumuna müracaat etmeyi seçen fail, hapis cezası almaktan veya adli sicil kayıtlarına girmekten de kurtulabilmektedir.

Bunun yanında, fail uzlaşma müzakereleri sırasında mağdurla yüz yüze gelmektedir. Böylelikle suça konu fiili işlemesi ile nelere sebep olduğunu kime/kimlere ne gibi zararlar verdiğini kendi gözleri ile görebilmekte, vermiş olduğu zararın maddi ve manevi boyutlarını fark edebilmektedir.

Fail, uzlaşma sürecinde işlediği suçu bizzat değerlendirebilmekte, sorumluluklarının farkına varmakta, işlediği suçun neticelerini anlamakta, özür dileme

imkanına kavuşmakta, işlediği suçun sorumluluğunu kabullenerek, mağdura ve topluma verdiği zararı gidererek toplumla yeniden bütünleşme imkanını elde etmektedir. Fail ceza sorumluluğunu zararın tespiti ve giderilmesi sırasında yerine getirmiş olacağından mağdur bakımından da adalet sağlanmış olacaktır. Tüm bunlar uzlaşmanın faydaları arasında sayılabilir.²⁴³

Uzlaşma kurumu sayesinde fail, toplum tarafından neden olduğu zararı gidermeye çalışan bir kişi olarak değerlendirilecek, failin ıslah olma ve topluma yeniden kazandırılma sürecini de hızlandıracaktır. Ayrıca, Uzlaşma sürecinde failin mağdurdan özür dileme ve açıklama yapma imkanı da bulunduğundan, failin cani ve suçlu olarak değil, bir insan olarak görülebileceği ve çok uzun sürebilecek ve sonucu belli olmayan bir yargılama sürecinden de kurtulabileceği belirtilmektedir.²⁴⁴

Uzlaşma ile mahkumiyet riski ortadan kalktığından şüpheli/sanık mahkumiyete bağlı hak yoksunluklarına tabi tutulmadığına, yargılama sürecinde karşılaşılabileceği temel hak ve özgürlük kısıtlamalarından kurtulduğuna, uzlaşma sonucunda mağdur da tatmin olduğundan intikam alma girişiminde bulunmasının önüne geçildiğine dikkat çekilmektedir.²⁴⁵

Taraflar arasında uzlaşmanın sağlanması halinde şüpheli/sanık, mağdur tarafından kendisine açılma ihtimali yüksek olan tazminat davası nedeniyle hukuk mahkemesinde yargılanma riskinden de kurtulmaktadır. Aynı şekilde açılan tazminat davasının akabinde başlatılacak icra takibinden de kurtulmaktadır.

Ayrıca, klasik ceza yargılamasında aleniyet ilkesi geçerli olmasına rağmen, uzlaşma kurumunda gizlilik ilkesi geçerli olduğundan, yaşanan olay başkaları tarafından duyulmamakta ve şüpheli/sanık toplumun gözünde olumsuz bir imaj edinmekten kurtulmaktadır.

C. TOPLUM AÇISINDAN FAYDALARI

Uzlaşma kurumunun toplumsal açıdan en önemli faydası, suç ile bozulan toplumsal barışın yeniden sağlanmasıdır. Bunun yanında, çok ağır olmayan suçlarda uzlaşma kurumuna müracaat edilmesi ile faillere hapis cezası verilmesi yerine alternatif uygulamalar tercih edilmiş olmaktadır. Bu da yargılama ve cezaevi

²⁴³ Mustafa Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, AÜHFD, Ankara, 2005, C.54, S.3, s. 296

²⁴⁴ Ekrem Çetintürk, *Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, HD Yayıncılık, B.1. İstanbul, Şubat, 2009, s. 189-190

²⁴⁵ Adalet Bakanlığı, *Birleşmiş Milletler, Kalkınma Programı, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi, Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı*, Ankara, 2009, s.34

masraflarından tasarruf edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Ceza evlerinin genel giderleri ve yargılama masrafları için ayrılan meblağların eğitim, sağlık vb alanlara aktarılmasının toplumun gelişimi ve refahı için çok daha iyi sonuçlar doğuracağı açıktır. Bunun dışında aralarında ihtilaf çıkan tarafların, bu sorunu çözmek için uzlaşma kurumuna yönelmelerinin ve bu kuruma müracaat edilmesinin sıklıkla tercih edilir hale gelmesinin, uzlaşmanın çözümünde dostane çözümlerin seçilmesinin toplum tarafından kanıksanmasına sebep olacağı açıktır. Fail ile mağdur arasındaki uzlaşmanın, kamuda da, fail tarafından işlenen fiille ihlal edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliğini vurgulayacağı ve kamusal barışın yeniden kurulmasına da hizmet edeceği belirtilmektedir.²⁴⁶

Uyuşmazlığın tarafları olan fail ile mağdurun topluma kazandırılmasının toplum açısından da önem arz ettiği açıktır. Toplumdaki bireyler arasında yargısal müdahaleyi gerektirecek ihtilafların sıklıkla yaşanmasının toplumdaki huzur ve barışı bozacağı açıktır. Bu nedenle, uzlaşma kişiler arasındaki bozulan ilişkileri onararak, suçun önlenmesine katkı sağlamak ve toplumsal yapıyı güçlendirmektedir.²⁴⁷

D. YARGI ORGANI AÇISINDAN FAYDALARI

Günümüzde yargının iş yükü altında ezildiği bilinen bir gerçektir. Uzlaşma yoluna müracaat edilmeksizin ufak veya büyük boyuttaki her türlü ihtilaf için yargı yoluna başvurulması yargının iş yükünü daha da arttıracaktır. Uyuşmazlıkların uzlaşma kurumu ile sonuçlanması gerek ilk derece mahkemelerinin gerekse Yargıtay'ın iş yükünü azaltacaktır. Bugünkü mevcut durumda yerel mahkemeler nezdindeki davalar genellikle 1,5 yıl civarında sonuçlanmakta, Yargıtay nezdindeki incelemede bir o kadar sürmekte ve ihtilaf temyiz aşaması ile birlikte ortalama 3-3,5 yıl sürmektedir. Özel hukuka giren ihtilaflar belirtildiği gibi, genellikle 3-3,5 yıl içerisinde sonuçlanmakta iken, Ceza Hukukuna giren ihtilaflar genellikle çok daha uzun sürede sonuçlanabilmektedir. Bu süreç tabii ki çok uzundur. Geciken adaletin adalet olmadığı gerçeği akla gelirse yargısal sürecin kısalması ve adaletin çok daha kısa sürede taraflara ulaştırılması gerektiği bir gerçektir.

Tüm bu hususlar nazara alındığında, uzlaşma kurumuna müracaat edilmesinin mahkemelerin iş yükünü azaltacağı, iş yükü azalan mahkemelerin uzlaşmaya tabi olmayan diğer suçlarla ilgili olarak önlerine gelecek ihtilaflara daha fazla

²⁴⁶ Mustafa Özbek, a.g.e., s.296

²⁴⁷ Ekrem Çetintürk, a.g.e., s.191-192

zaman ayırabilecekleri, böylece davaların daha kısa sürede, daha az masrafla çözüleceği açıktır.

Uzlaşmanın, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden olduğu ve uzlaşmada faile hapis cezası verilmediği, uzlaşma sonucunda genellikle ceza takibatının durması veya sona ermesinin söz konusu olduğu, bu nedenle uzlaşmanın ceza sisteminin iş yükü üzerinde olumlu etkilerinin oluşabilmesi için uzlaşmanın başarı ile uygulanabilmesi gerektiği belirtilmektedir.²⁴⁸

Uzlaşma kurumunun, yargı organlarının iş yükünü azaltacağı gerçeği nazara alındığında, uzlaşma kurumunun hakim ve savcılar tarafından daha fazla önemsenmesi gerektiği düşünülebilir. Ancak, günümüzde uzlaşma kurumuna ceza hakimlerinin pek fazla rağbet etmedikleri görülmektedir. Mağduriyetin giderilmesi yönünde bir hüküm vermek, hakim için daha yorucu ve daha kontrollü, dolayısıyla daha çok çalışma anlamına gelecektir. Özellikle tazminatın hesaplanması, ceza hakiminin ilgili konuları bir hukuk mahkemesi hakimi kadar bilmesini gerektirecektir.²⁴⁹

Ancak tabi ki, daha yorucu ve uğraştırıcı olduğu gibi gerekçeler ile uzlaşma kurumunun desteklenmemesinin ve olması gerektiği gibi işletilmemesinin son derece hatalı bir tutum olacağı ortadadır. Uzlaşma kurumunun uygulanması konusunda gerekli bilinç oluştuğunda, bu kurumun artılarının eksilerinden fazla olduğu görülecektir.

SONUÇ

Uzlaşma, aralarında ihtilaf çıkan kişilerin uzlaştırma konusunda uzman bir kişi tarafından bir araya getirilmek suretiyle, ihtilafın mahkeme dışında çözümlenmesi sürecidir. Bu süreçte, uzlaştırmacı taraflara uzlaşma sürecini tüm boyutlarıyla anlatmakta, taraflara uzlaşmayı kabul etmelerinin veya etmemelerinin sonuçları hakkında bilgi vermektedir. Tarafsız uzlaştırmacı, mağdurun da şüpheli/sanığın da kendisini özgürce ifade edebilmesi için yardımcı olmaktadır.

Mağdurun mağduriyetinin giderilmesini ve zedelenen durumunun düzeltilmesini sağlamak uzlaşma kurumunun amaçlarından biridir. Günümüzde Klasik Ceza Yargılamasının genellikle uzun bir süreç sonunda nihayete erdiği, bu uzun sürecin mağduru oldukça yıprattığı, yaşanan olayı ona uzun bir süre boyunca hatırlatmaya devam ederek unutmaya engel olduğu açıktır. Kaldı ki, mağdur

²⁴⁸ Ekrem Çetintürk, a.g.e., s.196

²⁴⁹ Veli Özer Özbek ve diğerleri, a.g.e., s.928

yargılama sürecinde duruşmalar sırasında da kendini çok iyi ve rahat bir şekilde ifade edememektedir. Böylece mağdurun mağduriyeti artmakta, adalete olan güven ve inancı da sarsılmaktadır. Bu süreçte adalete olan güveni sarsılan tek kişi de mağdur değildir. Suç teşkil eden bir fiil nedeniyle zarara uğrayan mağdurların, mağduriyetinin kısa bir sürede ve etkin şekilde çözümlenmediğini, mağdurların mağduriyetinin arttığını gören toplumun da adalete olan güveni sarsılmaktadır. Bu nedenle, ceza yargılamasının hızlandırılması son derece önem arz etmektedir.

Uzlaşmanın bir başka amacı da failin topluma yeniden kazandırılması ve mağdur ile failin arasındaki ihtilafı sonlandırarak toplumsal barışın sağlanmasıdır. Bu amaç onarıcı adalet anlayışının doğal bir sonucudur. Uzlaşmanın olumlu sonuçlanması durumunda mağdurun mağduriyeti giderilmiş olduğundan, taraflar arasındaki husumet sonlanmaktadır. Bu da toplumsal barışın tesis edilmesini kolaylaştırmaktadır.

Günümüzde suça karşı sadece ceza yaptırımı uygulanması yeterli değildir. Zararın giderilmesi, mağdurun durumunun onarılması son derece önem kazanmıştır. Uzlaşmanın amacı, suçun işlenmesi ile fail ve mağdur arasında oluşan çekişmeyi çözmek, mağdurun zararını gidermek ve herkes için adaleti sağlamaktır. Zararın giderilmesi ile fail ile mağdur arasındaki barışın sağlanması mümkün olabilecektir.

Uzlaşma kurumunun amaçlarına ulaşip ulaşamayacağı ve Ceza Hukukunun temel ilkeleri ile çelişip çelişmediği gerek doktrin gerekse yargı organları tarafından tartışılmaktadır. Ancak, uzlaşma kurumunun son derece önemli olduğu, yasal düzenlemeler ışığında uygulanması halinde gerek mağdur ve şüpheli/sanık gerek toplum ve gerekse yargı organları açısından pek çok olumlu etkisi olduğu unutulmamalıdır. Mağdurun da, şüpheli/sanığın da, toplumun da uzlaşma kurumuna ihtiyacı olduğu açıktır. Fakat, ülkemizde uzlaşma kurumu henüz hak ettiği değeri görmemekte, yanlış uygulamalar, eksik açıklamalar vb nedeniyle çok sık tercih edilmemektedir.

Günümüzde uzlaşmanın istenilen seviyede uygulanamamasının başlıca sebebi, kurumun topluma yeteri kadar tanıtılmaması, uygulayıcıların kurum hakkında gerekli bilgiye sahip olmamaları, hakim ve cumhuriyet savcılarının tarafından da hak ettiği değeri görmeyerek uygulamada başvurulacak bir yol olarak tercih edilmemesidir.

Ülkemizde özellikle soruşturma kısmında alt yapı eksikliği, eğitim eksikliği, yeterli ve etkin ekiplerin azlığı gibi birçok sebebin varlığı nedeniyle, maddi gerçeğe ulaşmanın uzun zaman aldığı bir gerçektir. Bu tarz yetersizlikler nedeniyle,

delillerin tam ve eksiksiz şekilde tespit edilmesinde ve toplanmasında, failin tespitinde güçlük yaşanmakta, davalar yıllarca sürüncemede kalmakta, yargısal süreçte tıkanıklıklar oluşmaktadır. Tüm bu hususlar adalete güven duygusunu zedelemektedir. Uzlaşma kurumunun sağlıklı şekilde işletilebilmesi yargısal süreçteki bu tıkanıklıkların açılmasına sebep olacaktır.

Uzlaşma kurumu hakkında yapılan bir anket çalışmasında ankete katılan 3340 hakim ve cumhuriyet savcısının %61,8'i uzlaşmanın iş yüklerini arttırdığını, %71'i uzlaşmanın ceza muhakemesinin işleyişini yavaşlattığını belirtmiştir. Buna karşın %55'i uzlaşmanın ceza hukuku sistemine uygun bir kurum olduğunu, %57'lik kısım da uzlaşmanın ceza adalet sistemimize girmesinin olumlu bir gelişme olduğunu belirtmişlerdir.²⁵⁰

Bu konuda Almanya'da da çeşitli projeler gerçekleştirilmiştir. Almanya'da uygulanan beş proje, yüzden fazla mahkemede 1200'den fazla dosyayı kapsamıştır. Bu projelerin sonucunda;

- 1) Fail-Mağdur uzlaşması, özellikle müessir fiil, hırsızlık, nası ızzar gibi, orta ağırlıktaki suçlarda gerçekleştirilebildiği,
- 2) Uzlaşmaya rıza gösterme oranı sanıklarda % 78-95, mağdurlarda %82-92 olup, toplamda %67-81 oranında olduğu,
- 3) Fail ve mağdurun varlığı uzlaşma çerçevesinde yapılan sözleşme sonucu, suçtan kaynaklanan zararın önemli bir kısmının ödendiği, uzlaşmaya mülkiyete karşı işlenmiş suçlarda, kişilere karşı işlenmiş suçlardan daha kolay ulaşılabildiği,
- 4) Mağdurların büyük çoğunluğunun, mağduriyetin fail tarafından giderilmiş olmasından ve hakem tarafından yapılan aracılık faaliyetinden çok memnun kaldıkları,
- 5) Pek çok mağdurun, mağduriyetinin giderilmesindeki menfaatinin, failin cezalandırılmasından daha fazla olduğunu açıkladığı ortaya çıkmıştır.²⁵¹

Görüldüğü üzere, ülkemizde uzlaşma kurumuna diğer bazı ülkelerden daha olumsuz yönden bakılmaktadır.

Uzlaşma kurumunun amaçlarına ulaşabilmesi için hakkındaki bu olumsuz bakış açılarının değiştirilmesi gerekmektedir. Bu da gerek yargı organlarına

²⁵⁰ Seyfulla Çakmak, *Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği-Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi, Anket Sunumları*, Ankara, 2009, (Yayınlanmamış eser)

²⁵¹ Veli Özer Özbek ve diğerleri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin, Ankara, 2012, s.875

gerekse topluma uzlaşma kurumunun tüm boyutları ile tanıtılmasıyla olur. Sonuçta uzlaşma kurumu gereksinim sonucu ortaya çıkmıştır. Zamanla alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine olan ihtiyaç artmış, toplumsal yapıda meydana gelen değişimler ve bu değişimler sonucu gelişen hukuk sistemlerinde uyuşmazlıkların çözümü için farklı yollar aranmaya başlanmıştır. Uzlaşma kurumu, uyuşmazlıkların çözümünde son derece önemli bir alternatiftir. Ülkemizde uzlaştırma kurumunun yaygınlaştırılması için yeterince çaba sarf edilmemesi toplumda uzlaşma kültürünün oluşturulmaması uzlaştırmanın yeterince uygulanamamasına sebep olmaktadır. Toplumun genel olarak uzlaşmaya çok sıcak bakmamasının bir sebebi de, uzlaşma kurumunun yargı dışı bir çözüm zannedilmesidir. Halbu ki, uzlaşma yargı organları aracılığı ile uygulanmaktadır. Bu konudaki bilincin oturtulması için sadece yargı makamlarına değil topluma yönelik olarak da pek çok konferans, seminer vb düzenlenmeli, bu konu hakkında bilgi veren yayınlar yayınlanmalı ve bu yayınlar, halka ücretsiz olarak, internet, kitapçık dağıtma vb yollar ile ulaştırılmalıdır. Böylece, uzlaşma kurumunu tüm yönleri ile kavrayan ve haklarını öğrenen bireyler, herhangi bir ihtilaf ile karşılaşma durumunda uzlaşma kurumuna başvurmayı öncelikle tercih edebilecektir. Bunun yanında, uzlaşma kurumunun tamamen yargının dışına taşınması gerektiğini düşünenler de bulunmaktadır. Doktrinde bu görüşü savunanlar, yasal değişiklikler ile ortaya çıkan uzlaşma kurumuna ilişkin sistemin başarılı şekilde işlemeyeceğini, zira yasal düzenlemeler ile uzlaşmanın yargının bir işi sayıldığını, uzlaşmanın tamamen yargının dışına taşınması gerektiğini belirtmektedirler.²⁵² Ancak, ülkemiz koşulları, toplumun genel bakış açısı, eğitim seviyesi, kültürel ve sosyal yapısı vs gibi pek çok durum nazara alındığında, tamamen yargının dışına çıkarılmış bir uzlaşma kurumunun uygulanabilirliğinin ve toplum tarafından güvenle başvurulma oranının çok düşük olacağını düşünmekteyiz.

Uzlaşmanın, yargının iş yükünü azaltacağı açıktır. Mevcut durumda yargının iş yükünün azalmasında çok etkili olamamasının sebebi, gerek uygulayıcıların gerekse bireylerin yeterli bilgiye sahip olmamaları dolayısıyla kurumun gerektiği gibi uygulanamaması ve bunun da pek çok aksaklık yaşanmasına sebep olmasıdır. Bu aksaklıklar gerek Adalet Bakanlığının gerekse Baroların el ele vererek hem Hakim ve Savcılarının hem de toplumun bilgilendirilmesi hem de uzlaştırmacıların yetiştirilmesi ile giderilebilir. Her yenilikte sistem oturana kadar sıkıntılar yaşandığı bir gerçektir. Bu sıkıntılı süreç özverili çalışarak ve ileri görüşlü davranarak kurumun olumlu

²⁵² Bahri Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2010, s. 757

özelliklerinin güçlendirilmesi olumsuz özelliklerinin köreltilmesi ile daha kısa sürede atlatılabilir.

Uzlaşma kurumu etkin bir şekilde uygulandığında mağdurun mağduriyetinin gerçek anlamda giderilmesine, şüpheli/sanığın işlediği fiilin sorumluluğunu alarak davranışını düzeltme şansına kavuşarak toplum tarafından tekrar kazanılmasına, toplumsal barışın sağlanmasına ve yargının iş yükünün azalmasına sebep olacaktır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

AKDEMİR Süleyman, **Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması**, Abam Bilimsel Araştırma Merkezi Yayınları, İzmir, 1988

ALANGOYA Yavuz, YILDIRIM Kamil, YILDIRIM Nevhis Deren, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, B.1, Alkım, İstanbul, 2005

ALBAYRAK Mustafa, **Bilimsel Görüşler, Yargıtay Ceza Genel Kurulu ve Ceza Daireleri Kararları Işığında Notlu Atıflı Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu**, Adalet Yayınevi, Ankara, B.9, 2014

ARTUK Mehmet Emin, GÖKCEN Ahmet, YENİDÜNYA A. Caner, **Gerekçeli Ceza Kanunları**, Adalet Yayınevi, Ankara, B.14, 2013

CENDEL Nur, ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, B.6, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008

CENDEL Nur, ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, B.9, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012

CUMHUR Şahin, **Ceza Muhakemesinde Uzlaşma**, Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan, C. 6, S. 1-2, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1998

ÇAKMAK Seyfullah, **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği-Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi, Anket Sunumları**, (Yayınlanmamış Eser) Ankara, 2009

ÇETİNTÜRK Ekrem, **Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma**, B. 1., HD Yayıncılık, İstanbul, 2009

DIETER Dölling, **İşlenen Suç Nedeniyle Suç Failleri ve Mağdurları Arasında Arabuluculuk**, çev. Sulhi Dönmezer, Yenisey Feridun, **Ceza Muhakemesinde Uzlaşma**, İstanbul, 2005

DÖNMEZER Sulhi – ERMAN Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C. I, Beta Yayınları, İstanbul, 1987

DÖNMEZER Sulhi – ERMAN Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C. III, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1997

GÖZLER Kemal, **İdare Hukuku Dersleri**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2010

GÖKCAN Hasan Tahsin – Seydi KAYMAZ, **Uzlaşma ve Önödeme**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007

HATEMİ Hüseyin, **Borçlar Kanunu Genel Bölüm**, C.II., İstanbul, 1994

ILDIR Gülgün, **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003

İÇEL Kayıhan – Füsun AKINCI SOKULLU – İzzet ÖZGENÇ – Adem SÖZÜER – Fatih MAHMUTOĞLU – Yener ÜNVER, **Suç Teorisi**, B.3., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2004

İNCEOĞLU AYTEKİN Asuman – Ulaş KARAN, **Türkiye’de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi, Onarıcı Adalet ve Uzlaşma Uygulamaları Türkiye ve Avrupa Bakışı, Hakim ve Cumhuriyet Savcılarına Yönelik Seminer**, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2008

İNCEOĞLU Sibel, **Adil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği**, Şen Matbaa, Ankara, 2007

İPEK Ali İhsan – Engin PARLAK, **İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009

JAHIC Galma – Burcu YEŞİLADALI, **Onarıcı Adalet Mağdur Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı**, B.1., İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2008

KARAASLAN Erol, **Ceza Yargılamasında Uzlaşma**, S. 29, Adalet Dergisi, 2007

KAŞIKARA M. Serhat, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. Maddesi Çerçevesinde Makul Süre İçerisinde Yargılanma Hakkı**, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-549>, (23.12.2014)

KAYMAZ Seydi – Hasan Tahsin GÖKCAN, **Uzlaşma ve Önödeme**, B.2., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007

KAYMAZ Seydi, GÖKCAN Hasan Tahsin, **Uzlaşmada Edimin Konusu, Uzlaşma**, Bahçeşehir Üniversitesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1., İstanbul , 2010

KILIÇOĞLU Ahmet M. – **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B.2., Turhan Kitabevi, Ankara, 2002

KUNTER Nurullah – Feridun YENİSEY – Ataç NUHOĞLU, **Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, B.15., Arıkan, İstanbul, 2006

KUNTER Nurullah, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1986

KURU Baki – Ramazan ARSLAN – Ejder YILMAZ, **Medeni Usul Hukuku**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2011

KREMER Stefan Hubertus, Absprachen Zwischen Gericht Und Verfahrensbeteiligten Im Strafprozess, Bonn, 1994, çev. C. ŞAHİN

MACUNCU Muhsin, **Amerikan Hukuk Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözüm Yöntemi, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma**, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2005

MALKOÇ İsmail, YÜKSEKTEPE Mert, **Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu**, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2008

NUHOĞLU Ayşe, YENİSEY Feridun, KUNTER Nurullah, **Muhakeme Hukuk Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2006

ÖZBAY İbrahim, **Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri**, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Erzincan, 2006

ÖZBEK Mustafa, **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003

ÖZBEK Mustafa, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 54, Ankara, 2005

ÖZBEK Mustafa, **Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketleriyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 451, S. 2, Ankara, 2002

ÖZBEK Mustafa, **Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma**, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2005

ÖZBEK Mustafa, **Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 56, S.4, Ankara, 2004

ÖZBEK Veli Özer, **Mağduru Koruma ve Mağduriyetin Giderilmesi**, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 2

ÖZBEK Veli Özer, **Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi**, B.1., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1999

ÖZBEK Veli Özer, **Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı**, İzmir Şerhi, Ankara, 2005

ÖZBEK Veli Özer, **CMK İzmir Şerhi Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005

ÖZBEK Veli Özer, BACAKSIZ Pınar, DOĞAN Koray, **Ceza Hukuku Bilgisi Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006

ÖZBEK Veli Özer, KANBUR Mehmet Nihat, DOĞAN Koray, BACAKSIZ Pınar, TEPE İlker, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, B.6., Seçkin Yayınları, Ankara, 2014

ÖZGENÇ İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007

ÖZTÜRK Bahri, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999

ÖZTÜRK Bahri, ERDEM Mustafa Ruhan, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006

ÖZTÜRK Bahri, DURMUŞ Tezcan, ERDEM Mustafa Ruhan, SIRMA Özge, SAYGILAR Yasemin, ALAN Esra, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010

ÖZTÜRK Bahri, ÖZBEK Veli Özer, ERDEM Mustafa Ruhan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Turhan Kitapevi, 5. b, Ankara, 2000

ÖZTÜRK Bahri, ERDEM Mustafa Ruhan, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Yeni Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Yenilenmiş**, B.11., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007

PARLAR Ali, HATİPOĞLU Muzaffer, **5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu ve İlgili Mevzuat**, Yazarın kendi yayını, B.2., Ankara, 2008

PARLAK Engin, **Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2006

SOYGÜT Mualla Buket, **Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu**, Legal Yayınevi, İstanbul, 2006

SOYSAL Tamer, **Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma**, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2005

ŞAHİN Cumhur, **Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Prof Dr Süleyman Arslan'a Armağan**, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S.1-2, Konya, 1998

ŞAHİN Cumhur, **CMK Uygulamasının Bir Yılı**, Hukuki Perspektifler Dergisi, S.7, 2006

SEVÜK YOKUŞ Handan, **Adil Yargılama Kapsamında Ceza Yargılama Aleniyet İlkesi, Çetin Özek'e Armağan**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004

ÜNVER Yener, **Deliller ve Değerlendirilmesi**, Legal Hukuk Dergisi, İstanbul, 2005

ÜNVER Yener, HAKERİ Hakan, **Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, İstanbul, 2006

ÜNVER Yener, HAKERİ Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014

YENİSEY Feridun, **Ceza Muhakemesinde Uzlaşma (Uzlaştırmacı Eğitimi Rehber Kitapçık)**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009

YENİSEY Feridun, **Suçların Azaltılması ve Ceza Hukuku Ultima Ratio**, İstanbul Barosu Dergisi, C.68, S.10-11, İstanbul, 1994

YENİSEY Feridun, MAZZO Stephen Frank, READ Tom, **Uzlaşma**, İstanbul, 2005

YENİSEY Feridun, **Ceza Muhakemesinde Uzlaştırmacı Avukatlık-Panel, Hukuk Merceği**, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2006

YENİSEY Feridun, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma (Uzlaşma Konu Başlıkları)**, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2005

YILMAZ Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, 5. b, Yetki Yayınları, Ankara, 1996

Diğer Kaynaklar

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts

<http://www.arabulucu.com/ceza-hukukunda-uzlasma/ceza-muhakemesi-hukukunda-uzlasma-uzlastirmaci-egitimi-rehber-kitapcik>

<http://www.sinerjimevzuat.com.tr> (Sinerji Mevzuat) – AİHM Deweer/Belçika Kararı

<http://www.terazi.com.tr/makalegoster.aspx?id=1335> SEVDİREN Öznur,
Cezalandırmada Bir Paradigma Değişikliği Olarak Onarıcı Adalet Felsefesi: Bir Sentez Denemesi _I

Adalet Bakanlığı, Birleşmiş Milletler, Kalınma Programı, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi, Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, Ankara, 2009

EKLER

EK.I

(İLGİLİ ADLÎ KOLLUK BİRİMİ)

UZLAŞMA TEKLİF FORMU

A. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253'üncü maddesi çerçevesinde, soruşturma konusu suçunun uzlaşmaya tabi olması nedeniyle Cumhuriyet savcısı'ın talimatları doğrultusunda bu formun (D) bölümünde yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları aşağıda açık kimliği belirtilen kişiye anlatılarak uzlaşma teklifinde bulunulmuştur. .../.../20.... Saat:

Teklifte Bulunan

Adlî Kolluk Görevlisi

Adı Soyadı

Rütbesi-Sicil No

B. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN

1. (...) Mağdur
2. (...) Mağdurun Kanunî Temsilcisi
3. (....) Suçtan Zarar Gören
4. (...) Suçtan Zarar Görenin Kanunî Temsilcisi
5. (...) Şüpheli
6. (...) Şüphelinin Kanunî Temsilcisi

C. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN KİŞİNİN

1. T.C. Kimlik No
2. Adı Soyadı
3. Baba Adı
4. Anne adı
5. Doğum Yeri ve Tarihi
6. Adres ve İletişim Bilgileri

D. Uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları:

a) Uzlaşma, suçtan doğan zararın kısmen veya tamamen giderilmesi, eski hâlin iadesi veya hukuka uygun maddî veya manevî diğer bir edim karşılığında ya da uzlaşmayı sağlayacak diğer bir usulle iki tarafın anlaşmasıdır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda mağdur ya da suçtan zarar görenin her türlü hukukî dava ve takip haklarının sona ermesi karşılığında şüpheli hakkındaki suç soruşturması aşağıdaki koşullarla son bulacaktır.

b) Uzlaştırma teklifini kabul ederek bu konuda karşı tarafla görüşme, suçu kabul veya haklarından vazgeçme anlamına gelmez. Bu durum tarafların sahip oldukları haklarda bir kayba da yol açmaz.

c) Taraflar uzlaştırma teklifini kabul etseler dahi, görüşmeler sonucunda uzlaşmak zorunda olmayıp, uzlaşma sağlanana kadar bu yöndeki iradelerinden vazgeçebilirler. Vazgeçme, hak kaybına yol açmaz.

ç) Uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren en geç üç gün içinde teklifi yapan adlî kolluk görevlisine ya da görevli Cumhuriyet savcısına karar bildirilmediği takdirde, teklif reddedilmiş sayılır.

d) Uzlaşma teklifi reddedilmesine rağmen taraflar, uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

e) Teklif kabul edilmesine karşın uzlaştırma girişimi başarılı olmadığı takdirde bir daha Cumhuriyet savcısınca uzlaştırma yoluna başvurulamaz.

f) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

g) Taraflar bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırılabilecekleri gibi; uzlaştırmacı olarak Cumhuriyet savcısı tarafından barodan bir avukatın görevlendirilmesi istenebilecek ya da Yönetmelikte nitelikleri belirlenen hukuk öğrenimi görmüş bir kimse

görevlendirilebilecektir. Tarafların üzerinde anlaştıkları bir avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş bir kişi var ise takdire göre onlar da tercih edilebilecektir.

ğ) Uzlaştırma müzakereleri sırasında tarafların konuyla ilgili olarak yapacakları açıklamalar mevcut soruşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dahil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

h) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar görenler ile bu kişilerin kanunî temsilcisi, müdafii ve vekil katılabilir.

ı) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisinin ya da vekilin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

i) Uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığı ve edimin hukuka uygun olduğu Cumhuriyet savcısı tarafından belirlendiği takdirde, uzlaşma raporu veya belgesi hüküm ifade eder.

j) Uzlaşma gerçekleştiği ve edim def'aten yerine getirildiği takdirde, şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı verilir. Bu husus, adli sicile kaydedilmez.

k) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksit bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde; Kanunun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince dava zamanaşımı işlemez.

l) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir.

m) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından, Kanunun 171 inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki şartlar aranmaksızın kamu davası açılır.

n) Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat, eski

hâlin iadesi veya diğer bir tazminat davası açılmaz. Açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.

o) Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri yargılama giderlerinden sayılır, ilgili ödenekten karşılanır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda, bu ücret ve giderler Devlet Hazinesi üzerinde bırakılır.

ö) Uzlaşmanın gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır.

p) Şüphelinin edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaşma raporu veya belgesi 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetinde belgelerden sayılır.

r) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

s) Uzlaşma sağlanamadığı takdirde, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren uzlaşmaya tabi suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, Kanunun 171 inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki koşulların birlikte gerçekleşmesi hâlinde kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

E. Bu formun (D) bölümünde yer alan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253'üncü maddesi çerçevesinde uzlaşmanın mahiyeti, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarını anladım. Formun bir örneğini aldım.

Şahsıma yapılan uzlaşma teklifini;

İnceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak istiyorum./..../20... Saat: İmza

Kabul ediyorum./..../20... Saat: İmza

Kabul etmiyorum./..../20... Saat: İmza

EK.II

T.C..... CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

UZLAŞMA TEKLİF FORMU

A. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253'üncü maddesi çerçevesinde, soruşturma konusu suçunun uzlaşmaya tabî olması nedeniyle aşağıda açık kimliği belirtilen kişiye bu formun (D) bölümünde yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları anlatılarak uzlaşma teklifinde bulunulmuştur. / / 20.... Saat:

Teklifte Bulunan
Cumhuriyet Savcısının
Adı Soyadı
Sicil No

B. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN

1. (....) Mağdur
2. (....) Mağdurun Kanunî Temsilcisi
3. (....) Suçtan Zarar Gören
4. (....) Suçtan Zarar Görenin Kanunî Temsilcisi
5. (....) Şüpheli
6. (....) Şüphelinin Kanunî Temsilcisi

C. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN KİŞİNİN

1. T.C. Kimlik No
2. Adı Soyadı
3. Baba Adı
4. Anne adı
5. Doğum Yeri ve Tarihi
6. Adres ve İletişim Bilgileri

D. Uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları:

a) Uzlaşma, suçtan doğan zararın kısmen veya tamamen giderilmesi, eski hâlin iadesi veya hukuka uygun maddî veya manevî diğer bir edim karşılığında ya da uzlaşmayı sağlayacak diğer bir usulle iki tarafın anlaşmasıdır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda mağdur ya da suçtan zarar görenin her türlü hukukî dava ve takip haklarının sona ermesi karşılığında şüpheli hakkındaki suç soruşturması aşağıdaki koşullarla son bulacaktır.

b) Uzlaştırma teklifini kabul ederek bu konuda karşı tarafla görüşme, suçu kabul veya haklarından vazgeçme anlamına gelmez. Bu durum tarafların sahip oldukları haklarda bir kayba da yol açmaz.

c) Taraflar uzlaştırma teklifini kabul etseler dahi, görüşmeler sonucunda uzlaşmak zorunda olmayıp, uzlaşma sağlanana kadar bu yöndeki iradelerinden vazgeçebilirler. Vazgeçme, hak kaybına yol açmaz.

ç) Uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren en geç üç gün içinde teklifi yapan adlî kolluk görevlisine ya da görevli Cumhuriyet savcısına karar bildirilmediği takdirde, teklif reddedilmiş sayılır.

d) Uzlaşma teklifi reddedilmesine rağmen taraflar, uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

e) Teklif kabul edilmesine karşın uzlaştırma girişimi başarılı olmadığı takdirde bir daha Cumhuriyet savcısınca uzlaştırma yoluna başvurulamaz.

f) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

g) Taraflar bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırılacakları gibi; uzlaştırmacı olarak Cumhuriyet savcısı tarafından barodan bir avukatın görevlendirilmesi istenebilecek ya da Yönetmelikte nitelikleri belirlenen hukuk öğrenimi görmüş bir kimse görevlendirilebilecektir. Tarafların üzerinde anlaşmışları bir avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş bir kişi var ise takdire göre onlar da tercih edilebilecektir.

ğ) Uzlaştırma müzakereleri sırasında tarafların konuyla ilgili olarak yapacakları açıklamalar mevcut soruşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dahil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

h) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar görenler ile bu kişilerin kanunî temsilcisi, müdafii ve vekil katılabilir.

i) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisinin ya da vekilin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

i) Uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığı ve edimin hukuka uygun olduğu Cumhuriyet savcısı tarafından belirlendiği takdirde, uzlaşma raporu veya belgesi hüküm ifade eder.

j) Uzlaşma gerçekleştiği ve edim def'aten yerine getirildiği takdirde, şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı verilir. Bu husus, adlî sicile kaydedilmez.

k) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde; Kanunun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince dava zamanaşımı işlemez.

l) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir.

m) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından, Kanunun 171 inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki şartlar aranmaksızın kamu davası açılır.

n) Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat, eski hâlin iadesi veya diğer bir tazminat davası açılmaz. Açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.

o) Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri yargılama giderlerinden sayılır, ilgili ödenekten karşılanır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda, bu ücret ve giderler Devlet Hazinesi üzerinde bırakılır.

ö) Uzlaşmanın gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır.

p) Şüphelinin edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaşma raporu veya belgesi 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetinde belgelerden sayılır.

r) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

s) Uzlaşma sağlanamadığı takdirde, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren uzlaşmaya tabi suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, Kanunun 171 inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki koşulların birlikte gerçekleşmesi hâlinde kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

E. Bu formun (D) bölümünde yer alan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253'üncü maddesi çerçevesinde uzlaşmanın mahiyeti, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarını anladım. Formun bir örneğini aldım.

Şahsıma yapılan uzlaşma teklifini;

İnceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak istiyorum./..../20... Saat: İmza

Kabul ediyorum./..../20... Saat: İmza

Kabul etmiyorum./..../20... Saat: İmza

EK.III

T.C.

..... CEZA MAHKEMESİ

UZLAŞMA TEKLİF FORMU

A. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253'üncü maddesi çerçevesinde, soruşturma konusu suçunun uzlaşmaya tabi olması nedeniyle aşağıda açık kimliği belirtilen kişiye bu formun (D) bölümünde yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları anlatılarak uzlaşma teklifinde bulunulmuştur./..../20.... Saat:

Teklifte Bulunan

Hâkimin

Adı Soyadı

Sicil No

B. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN

1. (....) Mağdur
2. (....) Mağdurun Kanunî Temsilcisi
3. (....) Suçtan Zarar Gören
4. (....) Suçtan Zarar Görenin Kanunî Temsilcisi
5. (....) Sanık
6. (....) Sanığın Kanunî Temsilcisi

C. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN KİŞİNİN

1. T.C. Kimlik No
2. Adı Soyadı
3. Baba Adı
4. Anne adı
5. Doğum Yeri ve Tarihi
6. Adres ve İletişim Bilgileri

D. Uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları:

a) Uzlaşma, suçtan doğan zararın kısmen veya tamamen giderilmesi, eski hâlin iadesi veya hukuka uygun maddî veya manevî diğer bir edim karşılığında ya da uzlaşmayı sağlayacak diğer bir usulle iki tarafın anlaşmasıdır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda mağdur ya da suçtan zarar görenin her türlü hukukî dava ve takip haklarının sona ermesi karşılığında sanık hakkındaki kovuşturma aşağıdaki koşullarla son bulacaktır.

b) Uzlaştırma teklifini kabul ederek bu konuda karşı tarafla görüşme, suçu kabul veya haklarından vazgeçme anlamına gelmez. Bu durum tarafların sahip oldukları haklarda bir kayba da yol açmaz.

c) Taraflar uzlaştırma teklifini kabul etseler dahi, görüşmeler sonucunda uzlaşmak zorunda olmayıp, uzlaşma sağlanana kadar bu yöndeki iradelerinden vazgeçebilirler. Vazgeçme, hak kaybına yol açmaz.

ç) Uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren en geç üç gün içinde teklifi yapan mahkemeye karar bildirilmediği takdirde, teklif reddedilmiş sayılır.

d) Uzlaşma teklifi reddedilmesine rağmen, taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç duruşmanın sona erdiği açıklanıp hüküm verilmeden önce mahkemeye başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

e) Teklif kabul edilmesine karşın uzlaştırma girişimi başarılı olmadığı takdirde bir daha mahkeme uzlaştırma yoluna başvurulamaz.

f) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

g) Taraflar bizzat hâkim tarafından uzlaştırılabilecekleri gibi; uzlaştırmacı olarak hâkim tarafından barodan bir avukatın görevlendirilmesi istenebilecek ya da Yönetmelikte nitelikleri belirlenen hukuk öğrenimi görmüş bir kimse görevlendirilebilecektir. Tarafların üzerinde anlaşmışları bir avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş bir kişi var ise takdire göre onlar da tercih edilebilecektir.

ğ) Uzlaştırma müzakereleri sırasında tarafların konuyla ilgili olarak yapacakları açıklamalar mevcut kovuşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dahil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

h) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine sanık, mağdur, suçtan zarar görenler ile bu kişilerin kanunî temsilcisi, müdafii ve vekil katılabilir.

i) Sanık, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisinin ya da vekilin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

j) Uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığı ve edimin hukuka uygun olduğu mahkeme tarafından belirlendiği takdirde, uzlaşma raporu veya belgesi hüküm ifade eder.

j) Uzlaşma gerçekleştiği ve edim def'aten yerine getirildiği takdirde, sanık hakkında davanın düşmesine karar verilir. Bu husus, adli sicile kaydedilmez.

k) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksitli bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde; Kanunun 231 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince dava zamanaşımı işlemez.

l) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir.

m) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, mahkeme tarafından, Kanunun 231 inci maddesinin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.

n) Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat, eski hâlin iadesi veya diğer bir tazminat davası açılmaz. Açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.

o) Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri yargılama giderlerinden sayılır, ilgili ödenekten karşılanır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda, bu ücret ve giderler Devlet Hazinesi üzerinde bırakılır.

ö) Uzlaşmanın gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanununun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır.

p) Sanığın edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaşma raporu veya belgesi 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetinde belgelerden sayılır.

r) Sanık, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek mahkemeye verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

s) Uzlaşma sağlanamadığı takdirde, sanığa yüklenen soruşturulması ve kovuşturulması Şikâyete bağlı bir suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, bir yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise Kanununun 231 inci maddesinin altıncı fıkrasındaki koşulların birlikte gerçekleşmesi hâlinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir.

E. Bu formun (D) bölümünde yer alan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253'üncü maddesi çerçevesinde uzlaşmanın mahiyeti, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarını anladım. Formun bir örneğini aldım.

Şahsıma yapılan uzlaşma teklifini;

İnceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak istiyorum./..../20... Saat: İmza

Kabul ediyorum./..../20... Saat: İmza

Kabul etmiyorum./..../20... Saat: İmza

EK.IV

UZLAŞTIRMA RAPORU ÖRNEĞİ

Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma No :

Mahkeme Esas No :

Uzlaştırmacının :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :

Görevlendirme tarihi :

Görevi tebellüğ tarihi :

Dosya içindeki belgelerin birer örneğinin
verildiği / Uzlaştırma süresinin baŐladıĐı tarih :

Ek süre verilme tarihi :

Şüphelinin / Sanığın / Kanunî temsilcisinin :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Müdafinin :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :

Mağdur / Suçtan zarar görenin /

Kanunî temsilcisinin :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Vekilin :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :

Tercümanın :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Taraflardan biri yabancı ülkede oturuyorsa

Türkiye'de göstereceği ikametgâhı :

Taraflardan biri yabancı ve Türkiye'de göstereceği

bir ikametgâhı yok ise ülkesindeki ikametgâhı :

Raporun düzenlendiği yer ve tarihi :

Uzlaşma konusu suç / suçlar :

Uzlaştırma sonucu :

.....

.....

.....

.....

Tarafların üzerinde anlaşıkları edimin yerine getirilme şekli ve zamanı /

Uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde nedenleri:

.....

.....

.....

.....

Yapılan giderler:

İmzalar

Şüpheli / Sanık :

Mağdur / Mağdurlar :

Suçtan zarar gören :

Müdafi :

Vekil :

Kanunî temsilci :

Uzlaştırmacı :

ONAY ŞERHİ

Tarih, mühür ve imza

Cumhuriyet savcısı / hâkim

ONAYLAMAMA GEREKÇESİ:

Tarih, mühür ve imza

Cumhuriyet savcısı / hâkim

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Esra AKÖZEK
Tez Adı	TÜRK CEZA ADALET SİSTEMİNDE UZLAŞMA KURUMU
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Hukuk
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Yard. Doç. Dr. Timuçin KÖPRÜLÜ
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezinden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümününün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezinden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırladığım tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih: 02/05/2016

İmza: